Digitized by Google

XIII
E
18
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XIII
E
18
NAPOLI

[illegible]

FEDERICI CARDINALIS BORROMÆI

ARCHIEPISC. MEDIOLANI

DE VERA, ET OCCVLTA SANCTITATE

LIBRI TRES.

MEDIOLANI,

Apud Ludouicum Montiam Typographum Ven. Coll. Ambroſiani.

De Conſenſu Superiorum. M DC L.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

FEDERICI
CARDINALIS
BORROMAEI
ARCHIEPISC. MEDIOLANI
DE VERA, ET OCCVLTA
SANCTITATE
LIBRI TRES.

MEDIOLANI.

Apud Ludouicum Montiam Typographum Vrb. Cam. Impressorem.
De consens. Superiorum. M.DC.L.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

LIBRI PRIMI
CAPITA.

De ſecreti cuſtodia. Caput I. 1
De taciturnitate. Caput II. 4
In quo poſita ſit occulta veritas noſtri ſpiritus. Cap. III. 5
An naturæ fraudes in hoc negotio ſint Dœmonum fraude maiores. Cap. IV. 8
Plures ne ſint noti, an occulti Sancti. Cap. V. 9
De peruerſitate, & bonitate naturæ. Cap. VI. 12
Quid debeat exiſtimari, & credi de varijs naturæ propenſionibus. Cap. VII. 16
De ingeniorum differentia,& cœleſtium donorum diuerſitate. Cap. VIII. 21
De temporibus,& occaſionibus. Cap. IX. 25
De caſu inopinato circa ea, quæ paulò ante narrauimus. Cap. X. 30
De communi vita. Cap. XI. 33
De modeſtia, ſine diſcretione. Cap. XII. 36
Quæritur de forma vitæ, quam Beatiſſima Virgo inſtituerit. Cap. XIII. 41
De cœleſtium donorum ſpecie. Cap. XIV. 45
De hypocriſi. Cap. XV. 49
De indolentia. Cap. XVI. 51
De temeraria credulitate. Cap. XVII. 52

De falſa innocentia. Cap. XVIII. 54
De admirabilis Chriſtinæ rebus. Cap. XIX. 55
De cantibus quibuſdam inuſitatis. Cap. XX. 61

LIBRI SECVNDI CAPITA.

De varijs ſolicitudinum temporibus. Cap. I. 65
Inſignia eorum exempla, qui depreſſi, atque deiecti diuinitùs fuere. Cap. II. 70
De ſingularibus alijs depreſſionibus. Cap. III. 76
Cur Deo placeat, vt illi, quos cariſsimos habet, velut affixi Cruci torqueantur. Cap. IV. 79
De corporis morbis. Cap. V. 82
Quomodo moleſtiæ morborum corporis augeantur. Cap. VI. 85
Conſiderantur aliqua de morbis hominum piorum, atque ſeruorum Dei. Cap. VII. 87
De eo, quod in Dei ſerua factum eſt. Cap. VIII. 89
De improborum hominum ægritudinibus. Cap. IX. 90
De ſalute quorundam inſigniter improborum. Cap. X. 93
De longa iuſtorum vita. Cap. XI. 95
De præſagienda mortis hora. Cap. XII. 97
De grauiſsimis tentationibus. Cap. XIII. 100
Peccatores aliquos non tentari. Cap. XIV. 105

LIBRI

LIBRI TERTII
CAPITA.

De ariditate noſtri ſpiritus. Cap. I. 107
De multiplici ariditatis genere. Cap. II. 110
De cauſis ariditatis. Cap. III. 112
De quodam perfectiſsimæ ariditatis genere. Cap. IV. 114
De remedijs. Cap. V. 116
De ſcrupuloſorum pœnis. Cap. VI. 117
De gloria Magiſtratuum. Cap. VII. 120
De opinione, & fama. Cap. VIII. 126
De moribus inuſitatis, quos Deus inſtituit. Cap. IX. 129
De inuſitatis modis, ac moribus, quos Dei Serui inſtituerunt. Cap. X. 131
Quomodo ſancti homines de ſe locuti ſint. Cap. XI. 135
De occultatione ſexus. Cap. XII. 138
De prouida ſtultitia. Cap. XIII. 140
De duobus, qui ætate noſtra ſtulti habiti ſunt. Cap. XIV. 142
De vera ſtultitia optata nonnullis, & impetrata. Cap. XV. 143
De grauiſsimis morientium tentationibus, & anguſtijs. Cap. XVI. 145
De ſanctitate infantum nonnullorum. Cap. XVII. 150

FEDERICI CARDINALIS BORROMÆI ARCHIEPISC. MEDIOLANI

DE VERA ET OCCVLTA SANCTITATE

LIBER PRIMVS.

DE SECRETI CVSTODIA.

Caput I.

D*IVINÆ prouidentiæ ordo, tàm in creatis rebus, quàm in cæleſtibus myſteriis ſemper fuiſſe videtur huiuſmodi, vt ingentium operum, quæ moliretur, occultauerit arcana, idquè tàm in vetere teſtamento quàm nouis hiſce Euangelij temporibus eſſe factitatum animaduertere poſſumus, itaut ſa-*

pientiſsimi Regis dictum diuina hac auctoritate com-
Prou. 25. n. 2. *probetur*; Gloria Dei eſt cælare verbum.
Nimirum Diuina ſapientia maluiſſe videtur altitu-dinis ſuæ lucem, & ſplendorem patefacere, tenendo mortalium genus demerſum ignorantiæ tenebris, quàm illud in ampla, & aperta ſpacia diuinarum cognitionum educendo. Atque hoc ipſum Diuinæ Maieſtatis arcanum imitati pij homines, morem fermè illum habuere, vt ſummo ſilentio res ſibi patefactas cuſtodirent; idquè fore Deo ipſi gratum, & acceptum iudicauere tegentes ea, quæ mirabiliter ipſis accidiſſent. Laudanda ſanè magnarum anima-
Iudic. 14. n. 6. *rum conſuetudo, & Sanſonis illius magnitudini propè par, qui leone occiſo, parentes de ea re ſuos*
Ibid. n. 8. *cælauit; quo ſilentio meritus fuiſſe videtur, vt reuiſens poſteà leonem interfectum, ſcaturiginem melis in faucibus eius reperiret. Neque minor ſilentij cu-*
1. Reg. 10. n. 16. *ſtodia Sauli, qui cùm ad Regni primordia oleo inunctus fuiſſet, & ſuper ea re nuncium accepiſſet, cum patre de rebus alijs exigui momenti collocutus, reticuit totum illud, quod ad Regnum pertinebat. Huius ſilentij religio, alijs quoque diuinarum litterarum comprobata teſtimonijs eſt; quæ teſtimonia in*
3. Reg. 8. n. 11. 12. *ſacrarum litterarum monumentis extant. Nam cùm*
2. Paralip. 5. n. 14. *nebula Dei domum intexiſſet, Salomon affirmauit Populo, Sacerdotibuſquè, qui eam viderant, prædictum eſſe ſibi fore, vt nebulam eam ipſe Deus in-*
3. Reg. 19. n. 13. *ſideret. Elias etiam viſionis initio ſtetiſſe fertur in tabernaculi limine, vultumquè ſuum operuiſſe pallio, quaſi profiteretur, rem diuinam eſſe illam, ad quam*

acce-

accederet, ſimul & ab ea refugeret. Illi quoque Gentis Hebraicæ Sapientes viri cùm ſe in Perſas duci captiuos viderent, ſtatuerunt, ſacros ignes in ima valle, imoquè puteo eſſe occultandos, ne in hominum conſpectu eſſent. 2. Machab. 1. n. 19.

Iſtud verò ſatis commune fuit hominibus Sanctis, vt vellent premi ſilentio, ſi quæ Diuina, & eximia munera ſibi adeſſent, conſcioſque talium rerum magnoperè rogarent, ne efferrent illa in vulgus, priuſquam ipſi migraſſent ex hac vita. Sed Virginis Coletæ robur animi in eo; humilitatemque admirari imprimis ſubit. Ea, ſicuti Stephanus Iuliacus ipſius æqualis refert, cùm fortè reſciuiſſet, Henricum quemdam Balmenſem ſummæ ſanctitatis virum, multa ſcripſiſſe de Cæleſtibus donis, quibus ipſa frueretur, omni ope contendit, vt Librum eum in poteſtate haberet, nactaque codicem cremauit. Ea res, idque factum quantæ virtutis fuerit, poteſt quilibet apud ſe reputando, æſtimare. Pari virtute Henricum Suſonenſem egiſſe legimus in eius vita. Cùm enim raræ ſanctitatis Virgo, de viro illo ſanctiſsimo pleraque ſcripſiſſet, primùm grauiſsimè ipſam obiurgauit, deinde ſcripta illa mandauit flammis. In eius Vita. cap. 1.

DE

DE TACITVRNITATE.

Caput II.

ARBITROR alibi ſatis tractatum eſſe nobis, quas ob cauſas tantoperè Deus taciturnitatem amet in eorum animis, quibus ipſe cœleſtia dona conceſſerit. Nunc ad ea, quæ alibi dicta ſunt, hoc accedat, animaduerti ſingulare Dei conſilium in occultandis illis, quibus admirabilia illa dona obtigerunt. Ecſtaticas quidem mulieres animaduerto ego haud fermè ſine miraculo diuinitus occultari, itaut noſtra memoria fuerit aliquis, cui cùm in conſpectu multorum acciderent talia, diuinitus ſimul varijs modis obtegerentur; poterantquè qui cum eis verſabantur verè de ſe dicere, oculos ſibi eſſe ſine viſione, & aures abſque auditu. Inter noſtrarum virginum cœtus ante centeſimum annum fuit Veronica nomine, quæ cùm Ecſtatica eſſet, diùque vixiſſet in monaſterio, ſemper à gregalibus ſuis ignorata eſt cum admirabili ſuo dono. Et in eiuſdem Veronicæ vita manu ſcripta legitur, ipſi Veronicæ diuinitus fuiſſe demonſtratum, quemadmodum magnæ ſanctitatis anima quædam alia fuiſſet, quam non multitudo modo reliqua, ſed ipſius quoque domeſtici, & propinqui minimè cognoſcentes, contemnerent, atquè inſectarentur. Eſtque in reuelationis fine ibi ſic dicens Deus; Nunc verò mortuam omnes lugent, quaſi

dicere

dicere voluiſſet; ſerò ſapere potuerunt. Quòd ſi quis requireret, quam nam ob cauſam ea fiant, poterit huic aptè reſponderi, fieri vt Opera diuina impleantur ad eum finem, quem ea ſpectabant. Nam ſi cara Deo capita noſcerent homines, haberent ea in delicijs, & amoribus; neque moleſtiarum, atque perſecutionum merita conſequerentur. Sed alia quædam huius generis propria tractare deinceps aggrediemur.

IN QVO POSITA SIT OCCVLTA veritas noſtri ſpiritus.

Caput III.

IN huius Libri ſerie ità progrediemur, vt naturæ res interdum, aliquando Gratiæ, ſæpe vtriuſque opera ſimul ſpectemus. Spectabimus item extrinſeca quædam, & alia intima noſtri animi, & rurſus alia, quæ nos ipſos, quæ proximos, quæue res externas attingunt. Primùm omnium de ſanctitate ipſa generatim agemus, quam occultam, & minimè alijs notam appellamus. Eius deinde differentias complectemur, & Tertio loco tractabimus, ſi quæ proprietates, & effectus, ſiue accidentia reliqua erunt. Primum omnium igitur hoc dico, maxima, ſummaque ratione priſcos illos, quorum ingenij ſumma vis fuit, eruditionis abſolutæ imaginem feciſſe quadrato ſaxo inſidentem, quo nimirum commento declarare voluerunt, tutam eſſe viam, quæ ferret illuc, & pre-

Tabula Cebetis in tertio Septo.

Eruditionis abſolutæ imago.

precioſa dona propoſita eſſe id calcantibus iter . Ad eum planè modum dicimus , magnoperè lætandum fore illis , quibus conceſſum erit , vt ſpiritum hunc aſſequi diuinum poſſint , eoſque in hoc rerum humanarum pelago tranquillè nauigaturos , quoad ſcilicet humanæ debilitati licitum eſt , inſidiatrices , atque aduerſas huius vitæ vndas perſcindere , ac ſulcare .

Veritas noſtri ſpiritus.

Veritatem autem noſtri ſpiritus ſpectabimus ex proprietatibus , & operationum conditione , quæ cum ea coniunctæ ſolent eſſe . Operationes porrò illæ aut à natura manant , aut ex Gratia veniunt , aut Dæmonum arte conſtant . Quæ manant ex natura , ſemper inferiores erunt illis , quæ manant ex Gratia . Et quamuis prauæ non ſint , non ſunt tamen perfectæ , licet perfectionis notam , atque imaginem præſeferant interdum . Itaque propriè non poſſumus affirmare aliquam fuiſſe abſolutam virtutis perfectionem in Philoſophorum vita ; virtutemque eam , quæ moralis dicitur , nemo vnquam ſola naturæ vi perfectè conſequetur . Dæmones autem ipſi , cùm ad malè agendum animos noſtros impellunt , atque inſtigant , fatentur inimicos ſe eſſe noſtræ ſanctitati . Rurſus cùm eorum inſtinctu vocamur ad aliquid rectè , atque laudabiliter agendum , non perinde ſe ſe inimicos oſtendunt ; ſed neque diù perſeuerabunt in eo inſtinctu ; neque rem ipſam ſuſcipient , niſi vt aliqua boni ſpecie , nos inextricabilibus laqueis irretiant . Inde fit , vt ea , quæ Dæmones rectè perſuaſere , aut mox euaneſcant , aut non rectum aliquem finem ſpectent . Vnius Dei eſt , ſanctitatem dare mortalibus , ſanctitatiſque no-

mine ,

mine, non ſolùm habitualem Gratiam hic deſignamus, poſſeſſionemue cœleſtium donorum, vel cùm Gratia ſimul mediocrem aliquam virtutem, ſed intelligimus Chriſtianæ perfectionis abſolutionem cum operibus ijs, & adiunctis rebus, quæ poſſent admirabiles eſſe mundo, niſi decretum eſſet diuino nutu, vt in occulto manerent. Hæc autem occultatio perfectionum, rerumque maximarum non eſt penes omnes mortales, ſed ſe ipſam occultat imperitis tantummodo, & à cæco vulgo ignoratur, & ad inſtar ſolis, ex obiectis nubibus effulget. Ac ſicuti diuturni imbres, & nubila ſerenum ſæpè cœlum denunciant, ita talium virorum obſcuritates, & tenebræ pura mox, & lucidiſſima ſerenitate compenſantur, vbi vitæ finis venit. Interdum tamen etiam ea perfectio ſic latet, & obſcuratur, vt, ſicuti deinceps apparebit, ab hominum conſpectu, & memoria procul ablegata, & exul eſſe videatur.

AN NATVRÆ FRAVDES in hoc negotio ſint Dœmonum fraude maiores.

Caput IV.

OMITTO nunc alios euentus, aliaſue diſputationes; in hoc ſolùm negotio dico ſimpliciter, ità contingere nonnunquam, vt aliqui meliores videantur, quàm re vera ſunt, naturæ fallacia, & rurſus Dæmonum arte, & auxilio. Magna vtrinque oriuntur, ſed hæc ne, an illa ſint maiora, dubitandum videtur. Mihi ſanè naturæ fraudes plus habere diſcriminis videntur; quippè cum ea Gratiam imitentur magis, quàm Dæmonum artificia, & fraudes; & quò maior ſimilitudo eſt, eò procliuior eſt ad fraudem via; cauſaque naturales omni Dæmonum arte eſſe conſtantiores ſolent. Præterea, ſicuti res admotæ ſenſibus impediunt eorum facultatem, & vſum, ita naturæ vis intima nobis, ac fermè indiuidua noſtræ menti, ſummum afferre damnum poteſt. Eſt etiam inſitus nobis appetitus adeò amicus nobiliorum animi noſtri facultatum, vt minùs inde ſuſpectemus inſidias, quàm ab ipſo Dæmone, qui humani generis hoſtis infenſiſſimus habetur. Quinimò Dæmones ipſi cùm lædunt, natura plerunque vtuntur illius, cuius vires optimè nouerunt, tanquam efficaciore inſtrumento ad victoriam reportandam. Hanc ob cauſam mirè admodum ab eloquentiæ Parente pronunciatum fuit; Quam blanda conciliatrix, & quaſi ſit ſui lena natura.

Lib. 1. de Nat. Deor.

PLV-

PLVRES NE SINT NOTI, an occulti Sancti.

Caput V.

MINIME feſtinanter in hoc Capite decernendo pronunciandum eſt. Accidit namque in recenſendo Sanctorum numero id ferè, quod accideret recenſentibus medicas herbas, & poma; pecudeſue, & piſces, & aues, aut illos demum tot ſtellarum oculos. Nam ſi quis aliquem interrogaret, quantum eſſe numerum cuiuſque generis cenſeret, diceret ille quidem infinitum eſſe, ſed poſtea re ad calculos reuocata, non perinde reperiretur infinita. Ita ſanè, licet magnus numerus Sanctorum ſit, quos nouit fama, minime tamen eſt tantus, quantum aliqui arbitrantur; atque ideò affirmare licet, numerum eorum, quos fama non nouit, eſſe multò, & quaſi ſine comparatione maiorem. Iam primùm Hebraicæ legis temporibus, qui noti ſanctè vixerint, admodum pauci fuere, ſi cum illis conferantur, qui ad noſtræ ætatis notitiam non peruenere; ac ſuperueniente poſtea Chriſtianæ legis inſectatione, agmina propemodum innumerabilia occiſorum Sanctorum fuere; Quòd ſi Cæſari verecundiæ fuit recenſeri numerum eorum, quos ipſe per bella ciuilia occidiſſet, quippe enormem, & infamem, vt vnius hominis ſuperbiæ ſatisfieret, multò magis pudere oportuit alios Romanos Imperatores, qui abſque vlla cauſa, tantam ſtragem homi-

Chriſtianorū occiſio.

Cæſaris pudor.

num fecere. Quantus autem fuerit occiſorum numerus, vel ex eo poteſt intelligi, quòd vulgò Chriſtiani, Semaxei nominabantur, quaſi non pluris, quàm quadrantis vnius precio vita illorum æſtimaretur. Sarmenticij quoque appellabantur, quia minimam ob cauſam vincti ad palum, lignis, & ſermentis paſsim per viam collectis, publicè comburebantur. Horum item Sanctorum corpora, tanquam faces, & nocturna lumina interdum ardebant, ſi quidem Taciti verba reſpiciamus; Igitur primo correpti, qui fatebantur: deinde indicio eorum multitudo ingens: haud perinde in crimine incendij, quam odio humani generis conuicti ſunt. Et pereuntibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent; aut crucibus affixi, aut flammandi: atque vbi defeciſset dies, in vſum nocturni luminis vrerentur. *Quam in ſententiam non abſimilis Tertulliani locus extat, demonſtrans Chriſtianorum corpora tunc viliore precio fuiſſe, quàm minima quæque, & viliſsima haberentur; atque non tam in pœnæ locum, quàm ad ludibrij libidinem in Chriſtianos ſolitum fuiſſe deſæuiri vſque ad necem;* Si Tyberis aſcendit in mœnia; ſi Nilus non aſcendit in arua; ſi cœlum ſtetit, ſi terra mouit, ſi fames, ſi lues, ſtatim Chriſtianos ad leonem. *Ad has calamitates Chriſtiani nominis acerbiſsima illa acceſsit, cùm Diocletianus Imperator omnia Chriſtianorum monumenta flammis abſumi mandauit; quo incendio memoriæ Martyrum innumerabilium periere; ſingulis enim*

Tertull. in Apolog. cap. vltimo.

Lib. 15. c. 44.

In Apolog.

Diocletiani Imperatoris edictum.

Eccleſijs deſtinati erant Scribæ, qui Sanctorum geſta monumentis conſignabant. Romæ etiam Clemens primus, ſeptem Scribas inſtituit, qui diuiſa in totidem regiones ciuitate, Martyrum caſus litteris cuſtodirent. Poſt tempeſtatis huius tranſitum, & renouata Eccleſiæ pace, migrauere in ſolitudines cateruæ Sanctorum, tanquam primæua illius ætatis mos rediret, cùm nemora, & campi gratiſsima mortalibus ſedes eſſent; ſoluſque ille cibus haberetur gratus, quem nemora ſubminiſtrarent. In eo numero fuit Anachoretarum genus notis, ignotiſque pariter obſcurum; proinde ſi relicta iam terra, in Cælum migraſſent. Atque eſt ſanè dolendum, quòd apud Orientem Monachi reperiantur, & Anachoretæ, diſcordes quidem ab Eccleſia Catholica, vitam tamen aſperrimam degentes. In monte Athos, quem vulgò Sanctum dicunt, habitant aſsiduè fugientes humanum adſpectum nonnulli hirti homines, & propè ſylueſtres. Tales multos habuere tempora Conſtantini, & vtriuſque Theodoſij; ac de illis dici poſſet id, quod de Dauide Saulis inſidias vitante, dictum fuit; Aſſumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Iſrael, perrexit ad inueſtigandum Dauid, & viros eius, etiam ſuper abruptiſsimas petras, quæ ſolis ibicibus peruiæ ſunt. *Itaque verum eſt illud*, ſæpe ſumma ingenia in occultò latere. *Atque æquiparari poſſent ijs, de quibus dictum olim fuit,*

Monacorum apud Orientem vita.

1. Reg. 24. n. 3.

Plautus in Captiuis Actu. 1. Scena. 2.

Horat. lib. 4. Car. Od. 5.

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi, ſed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotique longa
Nocte, carent quia vate ſacro.

DE

DE PERVERSITATE, & bonitate Naturæ.

Caput VI.

Euripides in Phæn. Stob. ſer. 88.

Stob. orat. 37.

Menander Monoſt.

*N*ON *iam ego dicam id, quod grauiſſimi Scriptores affirmauere; naturæ vim eſſe tantam, vt cum ea dimicare ſupervacaneum ſit, & abſurdum; valere nihil educationem; neque Dæmonem eſſe alium, quàm rectum, prauumque hominis ingenium, ſicut aliquis dixit; naturamque qualibet educatione, & diſciplina eſſe validiorem. Non ſunt hæc dicenda, ſed illud quidem dici poteſt, eſſe quoſdam ità praue à natura diſpoſitos, & male affectos erga virtutem, vt ferarum, ſiue furiarum ſocios eos appellare poſſimus. Iracundi homines, dediti libidinibus, quantum deditus eſſe quiſquam poſſit, pollent ità viribus corporis, & ingenio, vt omnes malèfaciendi vias noſcant, & aggrediantur; neque ignoranter, ſed conſultò peccant. Atque cùm violentiſſimè ferantur ad ea, quæ concupiſcunt, neque temporis ſpacio, neque cuiuſquam exhortatione, monitiſue coerceri vnquam poſſunt, ſed obſtinatè inchoatum iter ſequuntur. Hi quidem interdum reſipiſcere videntur, ſed mox ad priora relapſi, velut febri quadam, æſtuque vitiorum conflictantur. In hoc hominum genere diuina bonitas mirificè ſpectari, & agnoſci poteſt. Vixit ætate noſtra flagitioſiſſimus homo, alioqui magni nominis, & famæ, coopertus omnibus vitijs, cuius*

Iracundi homines.

Homo flagitioſiſsimus.

ani-

animum interdum diuinus afflatus mouebat, eoque durante afflatu, per aliquot dies, nouis imbutus moribus videbatur; piè, ſanctèque loquebatur, & ſummo quodam animi ardore totus in præclaris operibus erat; mirificaque de ſe promittebat, ſed ſtatim ad ſuos mores idem redibat. Sancta huic innocenſque obtigerat vxor, quæ mariti mores obſeruans, quaſi per iocum hæc aiebat; conficior ego, & crucior omnibus horis æternæ ſalutis cauſa, & ecce maritus hic meus, poſtquam omnia commoda, voluptateſque perceperit, fortaſſe morietur inter motus illos ſuos, adſpirationeſque diuinas, ac perinde ſaluus erit; atque ego miſera, cui nunquam horam vnam pacis ille conceſſit. Sed quid poſtea factum eſt? Moritur violentus, atque perfractus ille nullo argumento, ex quo de ſalute eius benè ſperare liceret. Alius etiam propè conſenuerat in eo flagio, vt Deo, Sanctiſque malediceret, idque flagitium ipſe agnoſcebat; & petebat enixè ab amicis, vt eius vitij deformitatem nouis argumentis coarguerent, quo magis ipſe abſtineret; idque in conſpectu etiam multorum fieri volebat. Hic tamen an aliquando reſipuerit, eſt ignoratum. Alius quidam adhuc aleæ deditus adeò eſt, vt inter ludos propè alienetur à ſenſibus, ac propè ecſtaticus cernatur. Quidam etiam aiebat, veluti catena ſe ſè trahi in aleatorum greges; aliuſque in ſimili nequitia tantoperè perturbabatur animo, vt qui coram aderant, Dæmonis ſe faciem intueri quodammodo putarent. Atque perturbationum animi tanta violentia eſt, vt religioſus homo nuper, cùm in Fratrum conſpectu, Præfe-

Feminæ dictum.

Homo aleæ deditus.

ctus Ordinis eum ob admiſſam fortè culpam obiurgaret, rupta introrſus vena, cunctis inſpectantibus, eiecerit ſanguinem, idque præ contentione animi, qua vim ſibi intulerat, vt dedecus, ignominiamque illam voraret. Fuit etiam adeò perditis, tartareiſque moribus aliquis, vt grauiſsima in Superos conuicia (quod meminiſſe horret animus) fidibus, & cantu funderet: Fuit, qui doceret impia verba puerulum, nondum articulata voce loquentem. Et præ furandi dulcedine, quiſpiam aiebat, ſpem ſibi eſſe, cùm deceſsiſſet etiam, rapiendi terram, veſtemque eorum, qui ſecum ſepulti eſſent. Horum hominum aliud eſt genus, eorum nimirum, qui naturalibus donis ferè carent; quique propiùs ad brutorum naturam accedunt; ac re verà rationis expertes videntur, abſque vlla quaſi Gratia cœleſti, ac diuina, quæ conſpiciatur. Et licet Gratia ſufficiens nunquam deſit, nihil tamen in eos ferè poſſunt vehementes Dei afflatus, virtutis ſtudium, diuini Numinis metus, recordatio ſuppliciorum, quæ poſt mortem veniunt, quæ ve leges minantur. Alijs non tam peſtiferæ ſunt hæ propenſiones animi; idque fit in timentibus quidem Deum, ſed indomitæ naturæ hominibus, qui ſenſus ſuos, velut effrenes equos, rationis vinculo cohibere non poſſunt.

Monaci cupido.

Haud ità pridem mortuus eſt religioſus homo, amicuſque contemplationi, & ſeueritati, quem ſubinde vexabat flagrantiſsima cupido mutandi ſubinde monaſterium, ac de ea re ſæpè Superiores appellabat, cùmque facultas ei non fieret, nocturnus abibat quò deſtinaſſet; ibique vltrò ſeſe in carcere cuſtodiendum

dabat,

dabat, atque petebat ab eius monaſterij Præfectis, vt ſibi iuſtas pœnas iniungerent. Huic ſolitario homini, & vago ſimilis ſuit ille, qui cùm moribus alioqui innocentiſsimis eſſet, præceps ad iracundiam ferebatur magno ſuo dolore, itaut quotieſcunque egrederetur ex cubiculo, ſtatueret omnino non iraſci, ſed ſtatim vbi prodierat, ità corripiebatur ira, vt ſibi, & alijs valdè moleſta res eſſet. Contrariè affecti quidam reperiuntur, qui procul abeſſe videntur ab omni labe vitiorum, ſicuti de magno Machario Ægyptio refert Palladius, qui græco nomine dictus eſt in puerili ætate ſenex, proptereaquòd à teneris annis virtutes eas conſecutus eſſet, quas temporum illorum ſenes aſſequi non potuiſſent. Inter duo hæc extrema, medium quoddam eſſe genus videtur eorum, qui mediocribus culpis, vitijſque leuiſsimis laborant, quæ quia Deus ab eorum animis mox non amoueat, conſuli ea poſſunt, quæ ſcripta reliquit Diuus Gregorius in Libro tertio Dialogorum, Capite decimo quarto. Hos conferre poterimus ſimilitudine quadam cum Sanſone illo, qui cùm ſtragem hoſtium incredibilem dediſſet, propè fuit, vt ſiti perimeretur, quia paruulas aquæ guttas non haberet, tantaque fuerunt illius viri propter eam rem anguſtiæ, quantæ ſignificatæ ſunt hiſce verbis; Sitienſque valde clamauit ad Dominum, & ait; Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem hanc maximam, atque victoriam: & en ſiti morior, incidamque in manus incircunciſorum.

Iracundus homo.

Macharij virtus.

In Hiſt. Sanct. Patr. ſect. 17.

Iudic. 15. verſ. 18.

QVID

QVID DEBEAT EXISTIMARI, & credi de varijs naturæ propenſionibus.

Caput VII.

INCIPIAM hoc tradere conſilium, quia exiſtimo, vtiliſsimum eſſe, atque fructuoſiſsimum, vt nimirum de nullo temerè ſtatuamus; neque Dei munus in iudicando vſurpemus, qui arcanorum talium ſolus voluit eſſe iudex; neque ob vlla cuiuſquam vitia, quæ palam videantur, aut lateant in occulto, contemni, aut derideri quemquam oportet. Refert Diuus Gregorius, Totilam Regem contemptui habuiſſe Caſsium Epiſcopum Narnienſem, propterea quòd rubra ſemper facie eſſet, atque ob eum contemptum armiger Regis ſpiritu prauo correptus; ſummis petijt à Sancto Paſtore precibus, vt liberaretur; nec irritæ illius preces. Quis non crederet, Totilæ minùs, quàm cuilibet alij voluiſſe Deum id præbere miraculum; cùm ſceleratiſsimus omnium eſſet; cùmque fortaſſe etiam illa irriſionis culpa minima eſſet flagitiorum eius? Præterea ſcire oportet inter difficillima negotia; maximè illud anceps eſſe, ſi quis diuinæ etiam ſcientiæ præceptis imbutus, velit humano ingenio iudicium afferre de aliena ſanctitate, & prauitate, etiam ſi tale iudicium afferre officij ſui partes poſtularent. Nam ſi alia in re minimè fidendum eſt ſenſuum iudicio, ſoliquè rationi magis diui-

Lib. 3. Dialog. cap. 7.

Totilas Rex.

næ,

næ, quàm humanæ ſtandum, id in hoc iudicio præcipuè fieri oportet. Ea porrò diuina ratio, ſicut alibi tractaſſe videor, docet magnitudine perturbationis non ſemper augeri peccatum; nam ſi naſcitur ex habitu magnitudo culpæ, culpa ipſa fit maior; ſed ſi naſcitur ex facultatibus naturæ per ſe conſideratis, non auget malitiam noſtram, ſed minuit. Verùm hæc mea fortaſſe oratio peccatoribus argumentum eſſe poterit lenioris apud Deum ſupplicij, veniæque paratæ. His reſpondetur, ſiue leuior culpa, vel grauior fuerit, non propterea pœnam apud inferos effugient commiſſorum ſcelerum, dummodo ipſi non reſipiſcant, ſiue aſperiora futura ſint ſupplicia, ſiue minus aſpera. Quòd autem homines illi flagitioſi, de quibus antea dicebam, ſubinde reſipiſcere viderentur, id quidem perturbationis vehementiam arguebat, quæ ad Euripi inſtar, mariſquè fluctuantis mouebatur. In quibus perturbationibus animaduerti debet efficacia diuinæ gratiæ, & quaſi pugna, quàm ipſa ſuſcipit cum natura, totque annorum ſpacio munus ſuum vrget, vt nos ad finem noſtrum perducat. Sed ſi id ità ſe habet, cur interdum peccatores moriuntur, abſque vlla cæleſtium eorum donorum parte, quibus interdùm cùm viuerent, illuminabantur? Huic poſtulato reſpondetur, diuinæ Gratiæ partem ſufficientem, & idoneam nunquam deeſſe, ſed fieri poſſe, vt efficax gratia deſit, ſicuti quantum animaduerti potuit, defuit illi magnæ conditionis viro. At ex diuerſo, quia non ſemper id perpetua lege contingit, minimè defuit Monacho illi, qui mutabat ſubinde monaſterium, perſeuerauitque

Peccatorum ſupplicia.

uitque nihilominus ille ad finem vſque, peccatum ſuum expiando, quibuſcunque modis poſſet. Illud quoque certò tenendum eſt; vbi natura munera manca ſint, & debilia, ibi culpam eſſe leuiorem. Propterea in hac re diſcrimen illud inter Angelum, & hominem pariter notatur; ſtatutumque eſt, peccatum Angeli fuiſſe grauius, quia ſummâ cum intelligentia fuit, & abſque fomite. Iam quis intelligere poterit haſce proportiones, atque dimenſiones gratiæ diuinæ, certumque de maiori, aut minori perfectione iudicium explicare? Non enim peruia ſenſibus noſtris ſunt hæc arcana Gratiæ, vel naturæ; peccantque mortales alij magis, alij minus; ac fortaſſe ignota nobis hæc initia, & inſtrumenta, maximarum rerum exitus habent eos, quos poſtea tantoperè admiramur. Atque hæc ipſa conſideratio videtur mihi permouere poſſe animos eorum, qui præſunt Populis, vt manſuetudinis plus, quàm ſeueritatis adhibere velint. Non enim tenent ipſi lances, quibus aliorum examinare animi perturbationũ grauitatem poſsint. Atque etiam ob eandem cauſam admirabilia ſunt iudicia Dei, ſummaque ipſius æquitas; hæc omnia ſubtiliter videns, intuenſque diſcrimina prorſus ignota mentibus humanis. Ut autem de timentibus Deum, & quibuſdam eorum culpis aliquid dicamus, haud dubiè maiores culpæ videntur externa ſpecie, quàm re vera ſunt; ſicut ex diuerſo prauorum hominum culpæ ſunt re vera maiores, quàm externa illa ſpecies præſeferat, atque demonſtret; ſicut etiam in pleriſque peſtiferis morbis accidere videmus. Verum tamen eſt, in

Diſcrimen inter hominẽ, & Angelum.

iuſtorum vita, animiſque ſæpe reperiri quaſdam eiuſmodi conditiones, quas appellare morborum, & vitiorum nomine poſsimus. Viriq; ſapientes animaduertere hoc, & tradidere, maxima plerunque dona quaſdam infelices conditiones habere coniunctas, eorumque magnitudinem veluti pondere quodam contrariarum rerum deprimi, atque deijci. Id autem fieri propter eam maxime cauſam exiſtimamus, vt reprimatur cupiditas eorum, qui ſine vlla eiuſmodi moleſtia, magna ſibi dona, magnumque cœleſtis gratiæ cumulum ſibi expoſcerent; atque credo ego cauſam quoque fuiſſe eandem, cur Deus tam profanis, quàm ſacris magiſtratibus voluerit adiunctas eſſe moleſtias, & incommoditates, vt illius opportuna, & ægræ cupiditatis medicamenta eſſent. Atque vt ſolatij partem turbatis mentibus afferamus, ſummaſque contemplantium anguſtias aliqua ex parte dilatemus, dicimus placuiſſe Deo, vt incommoditates eiuſmodi, & vitia adiuncta eſſent etiam rebus illis creatis, quæ alioqui maxima perfectione, & nobilitate præditæ eſſent. Sol interdum obſcuratur ſubeuntibus nebulis; neque Luna tenorem eundem ſeruat vnquam, viuitque, & moritur alternis vicibus, & mare turbatur ventorum impetu, cogitur in nebulas aer, & terra gelu concreſcit; tardus motus elefantum; leoni mugitus in febri; balænæ oculorum acies prope nulla; delphinuſque velociſſimus aquatilium, ob fauces mancas hebes eſt ad prædam piſciculorum. Reliquum eſt, vt explicemus quidnam ſentire oporteat de Dei ſeruis illis, in quorum vita nihil deprauati, ac turbidi, ſed perfecta, & ab-

ſolu-

ſoluta animia reperiuntur, quibuſque adempta eſt omnis propè cura coercendi perturbationes animi, quas arbitrio ferè ſuo domitas habent. Hos ſanè appellare felices, atque ter beatos licet, debeturque honos illis. Fieri tamen poterit etiam, vt eorum aliqui non perinde ſint accepti Deo, quàm alij quidam, qui in perpetua dimicatione obſtinatè verſantur, primoque adſpectu minùs fortaſſe perfecti exiſtimantur. Vidi ego ſuperioribus annis ſolitarium aliquem, qui ad finem vſque vitæ procul egerat ab omni hominum commercio, ſilentiumque perpetuum in illa ſua ſolitudine cuſtodiuerat. Huius ego ſilentium cùm fortè exoraſſem, obtinuiſſemque ab eo, vt mecum conſociare ſermonem vellet, dixit ſe in ea ſolitudine incluſum à Deo teneri, quomodo mancipia compedibus, aut feræ incluſæ ſeptis tenentur, ne aufugiant, aut noceant. Id ab illo homine verè fuiſſe dictum exiſtimaui; erat enim aſperrimi moris homo, ac fortaſſe ità affectus, vt neque ipſe diutiùs alios, nec alij ipſum tolerare potuiſſent. Hæc ingenia vbi ſe ſe ad Dei cultum contulere, magni facienda ſunt, ſicut etiam mirifica quædam ſpectantur, vbi ad Artium, & Scientiarum ſtudia ſe ſe ijdem contulere; temperamentum enim idem illud, quod ad vitia incitamento eſt, poteſt etiã ad virtutem eſſe adiumento, ſicuti alibi diximus.

Solitarij ſilentium.

Manſueti contrà, & lenes, & quieti illi, de quibus antea dicebamus, ſi ſint ijdem animo debili, & fracto, vitiiſque facilè ſuccumbant, magnoperè vituperandi ſunt, neque diuinæ Iuſtitiæ telum effugient, quia cùm poſſent ſequi virtutem, vitia præoptauère, &

Manſueti, & lenes.

quaſi

quaſi ſe ipſos peccare coegerunt, nulla vnquam aduerſus carnem ſuſcepta pugna; nullaue neceſsitate pugnandi; cumque ſuſcipienda pugna erat; & ad certamen veniendum, ceſſabant arma, ſeque victos vltro dabant. Horum ſalus in ancipiti verſatur, quia non agnoſcunt periculum, alteriuſque vita rebus animum minimè aduertunt; benèque ſecum actum putant, ſi bonos ipſis habeatur, atque in hominum luce cum dignitate viuant; proculquè abſint à magnis ſceleribus.

DE INGENIORVM differentia, & cœleſtium donorum diuerſitate.

Caput VIII.

V*ARIÆ naturales animi propenſiones, variaque item cæleſtia dona hoc attulere, vt interdum, non tàm exploratè perfectio, ſummaque aliquorum virtus cognoſci ab omnibus poſſet. Nam ferè aliorum famam obſcurauere alij; communiſque opinio in dubium adducta eſt, & impedimenta etiam obiecta ſunt magnis operibus, præclaris, & laudabilibus.* Daniel. 10. n. 13.
Neque tamen alterutri magnopere accuſandi eſſe videntur, quippecum etiam Angelici ſpiritus, quibus Iud. 1. n. 9.
firmatum; ac ſtabile eſſet gratiæ munus, inter ſeſe dimicauere; hominesque ipſi citrà graue crimen cum ipſo interdum Numine contenderunt; Sic Moſes le- Exod. 13. 11.
gationem recuſare, varia excuſando non dubitauit;

Ionæ 4. 2. *Ionaſque ille diuinæ miſericordiæ magis, quàm iuſtitiæ metu, Dei faciem vitare eſt conatus; & inter alios homines fama inclytos, magnæ ſæpè diſſenſiones extiterunt, vt inter Gregorium Nazianzenum, & Baſilium, quamuis amicæ illæ contentiones eſſent. Acerbiùs aliquantò cum Diuo Auguſtino Diuus Hieronymus contendit, & cùm Epiphanio Chryſoſtomus; Quæ controuerſiæ ſæpe calumniæ locum aperuere in* In Hiſt. Sanct. Patr. c. 125. *ſanctos viros, itaut non dubitauerit Palladius inuidum appellare Hieronymum, eiuſque culpa factum eſſe, ne Paula Romana ſummam perfectionem aſſequeretur; eam ab illo Doctore priuatæ vtilitatis cauſa fuiſſe à* Lib. 13. Hiſt. Eccl. c. 14. *recta ſuſcepta via abductam. Ipſum verò Chryſoſtomum ait Nicephorus ob magnæ conſtantiæ inuidiam ab aduerſarijs appellatum eſſe contumacem, præfra-* Lib. 13. Hiſt. Eccl. c. 3. *ctum, atque impium. Neque dubitauit idem Nicephorus amicus alioqui, dedituſque Chryſoſtomo, dicere, ipſum fuiſſe natura propenſum ad alios coarguendos; refertque, accuſatum illum fuiſſe de ipſius ira, &* Socrates Eccleſ. Hiſtor. lib. 6. c. 3. *odio, & furibundi nomine appellatum. Refert item Socrates, communem de eo fuiſſe famam, tamquam de iracundo homine, & immodicæ in loquendo libertatis, vt paulò inſolentior haberetur apud eos,* Lib. 13. Hiſt. Eccl. c. 9. *quibus ignotus eſſet. Idem porrò Nicephorus in ſermone de concionatoribus eximijs, quoſdam eorum inter ſe fuiſſe non amiciſsimos ait. Iam igitur has diſſenſiones, & animi motus in probis hominibus vnde nam fuiſſe ortos dicemus? Oriebantur vtique omnes ab honeſtis cauſis, ſed inter ſe diuerſis, ac ſæpe contrarijs, quod ipſum ſacrarum litterarum authoritate*

compro-

comprobari poteſt. Inimici legis pugnabant in Machabæos, eorumque aliqui, ne ſabbati diei religionem violarent, ſeſe mactandos præbuere. Quod ſecum reputans Mathathias, collegit ſuperſtites, atque ità locutus eſt; ſi fratrum noſtrorum factum imitamur, interficiemur omnes: expeditque mutari conſilium, & imminente neceſsitate, ſabbatis quoque diebus pugnare. In Euangelio autem, & in noua lege narratur apud Ioannem, Martam audiuiſſe quemadmodum Chriſtus veniſſet, ei ſtatim obuiam prodiſſe, cùm Maria non idem fecerit, ſed manſerit domi ſedens, & expectans, donec euocaretur. Etiam Petrus poſt reſurrectionem Saluatoris cum audiuiſſet ex ore Ioannis, quòd ille, qui loquebatur, & ſtabat in littore, Chriſtus eſſet, abrepta tunica in mare ſeſe deiecit, id quod alij non fecerunt, ſed acceſſere ad ipſum naui portantes retia, & piſces, quos captos habebant. Rationes autem horum tam variorum ſpirituum diuerſiſsimæ ſunt, vt dixìmus; quæ tamen omnes ad vnam deducuntur, vt nimirum æterni Numinis voluntas fiat. At tunc diuerſæ ſunt ad eum finem viæ, tùm ob naturas varias, tùm ob occaſiones, & inſtinctus, & neceſsitates ipſas. Imò videor animaduertere, non poſſe id aliter fieri, cùm manifeſtum ſit, velle Deum exigere ab hominibus varia, & diuerſa, quæ fieri non poſsint, niſi varijs humanis inſtrumentis; neque poterunt inſtrumenta eſſe diuerſa, niſi pleraſque diuerſitates inter ſe habuerint. In quam ſententiam aiebat grauiſsimus olim concionator, opus eſſe Chriſto in vineæ ſuæ, id eſt Eccleſiæ cultura non ſolùm palis, ſed

1. Machab. 2. n. 40.

Cap. 11. n. 20. & 28.

Ioan. 21. n. 8. & 9.

Grauiſſimi viri dictum.

ſalicibus,

ſalicibus, & virgultis etiam, non tàm ad ſuſtinenda, quàm ad coniungenda, atque nectenda ea, quæ robuſtiora ſunt. Sed illud etiam addamus, naſci flores, & reliqua omnia, quæ tellus gignit, vno calore, vniuſque radijs omnia produci, & ali. Idem porrò in nobis efficit Gratia; vni colorem, alterum alteri, facieſque diuerſas impertitur. Cur igitur velimus nos vnum eſſe colorem omnium, vnamque formam? Id conſiderent illi præſertim, qui moderantur, ac regunt alios, quiue virtutes ſibi ad imitandum alienas propoſuerunt. Itaque voluntatum concordium ſimilitudo propria cæli eſt, non autem terræ huius afflictæ ſemper; & vacillantis. Et quoniam de Chryſoſtomo, & Baſilio, & Nazianzeno loquuti ſumus, narrabo id, quod in Græcorum monumentis ſcriptum reperitur. Poſtquam Pontifices illi periere, exorta eſt quædam diſſenſio, & pugna inter Orientales homines, qui nam maior fuiſſet; Chryſoſtomus ne, an Baſilius, an vero Gregorius; atque interdum magna inimicitia, turbæque ab eam rem in diſputationibus oriebantur. Quamobrem placuit Deo patefacere Ioanni Patriarchæ, non placere ſibi contentiones eas, & ſanctos, de quibus contenderent, in cælo pares, & vnos eſſe.

DE

DE TEMPORIBVS, & occaſionibus.

Caput IX.

ET quoniam propenſio naturalis non ſolùm vim ſuam habet ad opera, vel recta, vel praua, ſed etiam ad extrinſeca, quæ continentur occaſionibus, temporumquè momentis, ideò maximè fieri debet ex ſanctimonia, cui temporis conditiones, & ſtatus, in quo quiſque viuat, aduerſantur. Hinc tanta tributa laus eſt infantibus illis, qui Angelorum potius, quàm mortalium inſtar, in regia Babylonica viuentes, damnatos cibos repudiauere, ne contaminarentur. Daniel 1. Etiam inter Iobi mirifica multa, valdè illud admirandum eſt, quòd in terra Hus tanta ſanctimoniæ vir extiterit, ſicuti à Diuo Gregorio animaduerſum eſt. Lib. 1. Moral. Etiam illud admirabile videri debet, quòd Moſes in Pharaonis domo nutritus, minimè aſſueuerit idolorum cultui; Exod. 2. n. 9. & 15. mirum quoque eſt ob eandem cauſam, quòd Magnus Conſtantinus in tyrannorum conuictu, tam altè, atque tàm generosè ſapere potuerit. Euſeb. lib. 1. de vita Conſt. c. 8. & 13. Atque in hoc magna certè occaſio timoris eſt Sacerdotibus, & illis omnibus, quicumque religioſam ſibi vitam inſtituerunt. Præciſa enim ſunt illis inuitamenta peccandi; quotidianæquè diſciplinæ legibus, & ipſa domicilij, veſtitus, & officij voce non ſolùm inuitantur, ſed etiam quaſi per vim compelluntur ad rectè agendum; Atque hæc omnia ſimul obſiſtunt in

 prauis

prauis ipſorum conatibus, ne illi quidem expleantur. Etiam diuturnitate temporis probantur metalla, ſi diù ignibus reſiſtant. Quamobrem dicere poſſumus, ne illud quidem verum eſſe, quòd vulgo fertur, nempè magiſtratum, ipſo etiam nolente, oſtendere quonam metalli genere humana pectora conſtent; potius autem illud verùm eſſe experimur, diuturnum magiſtratum eſſe eum, qui percutit humana pectora, quo ictu ſonum deinde edunt eum, quem fortaſſe illi nollent alios exaudire. Ac præter ea, quæ quotidiana cuiuſque ſtatus occaſiones afferant, ſicuti diximus, accidit etiam, vt interdum animi caſibus quibuſdam circumueniantur improuidis, atque importunis, quos vincere ſummi animi eſt, ſummaque illius prudentiæ, quæ circa res terrenas adhiberi poſſit. Aiebat prudentiſſimus vir, incidere quædam eiuſmodi tempora, vt per aliquot menſes, & hebdomadas nihil agi poſſit eorum, quæ deſiderantur. Sed poſt aliquot inde dies, prima redit rerum forma, nec ſemper aduerſi flant venti; atque idipſum documento erit, oportere in tali procelloſo tempore vti diligentia quadam exquiſita, & inuſitata, & quàm minimè negotiis implicari, & quieti magis ſtudere, quàm motui. Ideo in aduerſis eiuſcemodi caſibus nauigantium more omnino agendum eſt, qui turbato pelago demunt armamenta naui, cœlumque intuentes, commodiora ſigna expectant. Quòd ſi diceret aliquis, poſſe omnia ſuperari animi noſtri prudentia, dummodo velit aliquis agere prudenter, dictu quidem id fortaſſe facile erit, ſed in agendo inexpectatæ difficultates orientur. Narrauit mihi vir militaris olim,

qui

qui ætatem bellando conſumpſerat, neminem, quamuis longo vſu, poſſe peritum eſſe rerum omnium, & caſuum, quos belli varietates afferunt; adeò inopinati ſolent eſſe, multiplicesque, & repentini illi bellici caſus. Res exemplo commonſtrabitur. Quis vnquam maior dux Alexandro? eum tamen narrant cum Dario dimicaturum, valdè ſuſpenſo fuiſſe animo, totumque auerſum in auſpicia, & ſortes, vt quem pugnæ euentum arbitrarentur, prænunciarent. Cæſar item neſciens explicare cauſam, cur aliquando victus fuerit, ait, militares animos ratione quadam etiam ipſis ignota, & incomperta perturbatos, & obſtupefactos fuiſſe. Ac vidi ego, non quidem inter arma, ſed in caſu quodam inuſitato, quendam eximiæ ſanctitatis virum, miraculis etiam inſignem ità perturbari in multorum conſpectu, vt neque humilitatis, neque conſtantiæ ſuæ gradum obtinere poſſet; videreturque à proprijs animi perturbationibus victus, & confuſus. Non tamen dicemus, eum, eiuſque dicta, & facta minoris pretij fuiſſe; quæ ſi ideò contemneremus, culpa eſſet vtique noſtræ leuitatis, noſtrique male affecti animi, non illius ſanctimoniæ, quæ tanta fuit, vt facile potuerit magni incendij inſtar modicam illam velut æruginem abſumere. Eſt illud quoque conſiderandum, perturbari animi noſtri partes, & ſpiritum, non ſolùm rerum earum occurſu, quæ extrinſecus adueniunt, ſed eſſe quædam in ipſa natura noſtræ temperatione, & ſtatu, apta turbando animo, idque aliàs quidem minùs, aliàs verò vehementiùs. Totum hoc meliùs intelligetur appoſita ſimilitudine ægritudinum,

Militiæ vſus.

Q.Curt. lib. 4.

Lib. 4. de bello Ciuil.

quibus

Medicorum ars.

quibus corpora noſtra tentantur; & cura illius, quam medici homines ægritudinibus eiuſmodi adhibere conſueuerunt. Eſt enim hoc medicorum artis, vt ſimul atque ægrotum inſpexere, conſiderent, quanam via natura ipſa laborans enitatur, atque contendat ad ſalutem, vt morborum iniurias vitet. Id naturæ iter, & conatum vbi philoſophi homines cognouere, inſiſtunt ipſi quoque viam eandem, fouent, & alunt, & ea duce vtuntur, vt ægroto ſuo ſalutem inueniant. Student, inquam, ea ipſa remedia parare morbis, quæ natura ſibi quodammodo elegit, atque deſtinauit. Ac tantò magis id faciendum eſt in medica illa arte, quia ſæpe calcantur illis ignoti tramites, atque tam obſcuri, vt ſola lumina artis facem idoneam præferre non poſsint. In ſpirituali vita, atque in hac curatione animi, quæ veluti altera eſt medicina, ſi tale quiddam fieret, quale fit in curatione corporum, quàm multa præclara fierent, non ſolùm accepta Deo, ſed etiam in adminiſtratione Reipublicæ vtilia mortalium generi? Duo ſunt igitur, quæ requirat hæc noſtri ſpiritus diſciplina, quæue ſpectare oporteat eos, qui in ea diſciplina verſantur. Spectare primùm oportet medicorum ritu tempora certa, certaſque viciſsitudines, & quaſi periodos, atque recurſus; Deinde altiore quadam arte, quàm ſit hominum medicina, ſpectandi ſunt gratiæ diuinæ motus, afflatuſque cæleſtes; quorum eſt ſua quædam, & propria viciſsitudo, tùm in adueniendo, tùm in recedendo. Veniunt enim hoc magis tempore, quàm illo, & recedunt ſæpe ità, vt nullam explicare rationem animus poſsit. Vbi ſecundo vento, proſpe-

roque

roque curſu noſtra diuinitus feretur nauis, tunc vela danda ventis erunt; expeditaque velificatione procedendum. In conſtitutione corporum ſcimus certas eſſe periodos, atque commutationes, quibus ætates etiam hominum variantur. Id ipſum in hac altera ſpiritus vita manifeſtò contingit, atque deprehenditur; nam interdum gratiæ ope natura ſubleuatur, & gratiam natura viciſsim maiore obſequio prouehit, ac ſequitur. In qua quidem conſideratione animaduertere videor, ætatem ſenum aptiorem eſſe virtuti, quàm cæteras ætates. Iam enim ipſa portum attigit; iam eò peruenit, vt fluctus minaces, & ſæui nequicquam fremant. Quin immò venerabili ſenectutis adſpectu deterriti importuni illi perturbationum æſtus abſiſtant procul, nec accedere propiùs audent. Senſus ipſi quodammodo ſupplices huic ætati, feſsi longo certumine poſcere pacem videntur, obſequiumque fidelè profiteri. Sanè extant exempla, quæ fortaſſe alibi proferemus, aduerſa, & contraria huic venerandæ ætatis quieti; ſed generatim tamen, ita, vt dixi, ſe ſe res habet. Quamobrem ſatis laudare non poſſe videmur viri vnius ſermonem, qui plenus annis, innocentiſsimiſque moribus, principem virum diſſolutè ſanè, atque incuriosè viuentem, tam leni, blandoque ſermone eſt allocutus. Vellem ego Princeps, & precor à Deo Optimo Maximo, vt concedat tibi perinde, atque mihi conceſſum eſt, canas præferre comas, innitique bacillo, quali me ſuſtinentem huius afflictæ vitæ reliquias vides. Optimus, grauiſsimuſque ſenex cum hæc diceret, non ille quidem blando permulcere voluit ſermone ſuper-

Senum ætas.

bam, atque luxurioſam principis illius ætatem adulantum more, ſed hoc ipſum tantummodo oſtendere, optandum eſſe ipſi, vt annuente Deo, peruenire poſſet ad eos annos, in quibus pœnitentia, & dolore ſuperioris vitæ peccata delere poſset, & expiare. Ratione deinde effectorum gratiæ animaduerſum eſt, ſicut & magnus etiam alius ſpiritualis vitæ magiſter olim dicebat mihi, adulta ætate, ſolere quaſdam eiuſmodi mutationes fieri, quas ipſe vocationes ſecundas diuinas appellare ſolitus eſſet; quarum vocationum impulſu, & inſtinctu, maiora quædam à Dei ſeruis facta fuiſſe memorabat, quàm quanta primus etiam ille feruor ætatis tuliſſet. Atque id, præter diuinæ gratiæ vim, ſit ea inſuper cauſa, quòd perturbationes animi minùs iam aduerſantur, minùſque tumultuantur; iamquè notitia, & prudentia rerum in homine magis perfecta eſt, & abſoluta.

DE CASV INOPINATO CIRCA EA, quæ paulò ante narrauimus.

Caput X.

D*ICIMUS igitur, in hominum vita verſari duros aliquando caſus, plenóſque calamitatum, & ærumnarum. At narrabo ego quid haud ità pridem acciderit; quod fuit huiuſmodi. Acceſsit ad domicilium fortè mulieris, quæ honeſta credebatur, honeſtus homo timens Deum ob negotium aliquod,*

quod, in quo adiuuari à fœmina illa volebat. Fœmina poſtquam poſtulata fecit, vt erant in remota ædium parte, cœpit de re minùs honeſta compellare eum, eamque rem exequi tentauit. Verùm ille, ſicuti dixi, timens Deum, refugit à mulieris amplexu, ipſamque reiecit; cumque grauiter increpaſſet, impatiens moræ, protinus inde abſceſsit. Poſt aliquot itaquè dies, arte, ſicuti credere oportet, Dæmonum tentatus miſer ille, cùm antea conſtans, & fortis fuiſſet, cœpit ad eam ipſam rem, de qua appellatus erat, adÿcere animum; vltroquè ad fœminam eandem acceſsit; quam cùm in eodem loco reperiſſet, inhoneſtequè compellaſſet, ſic illa reſpondit; cùm nuper ego te appellaſſem, mouebar fragilitate mea, quæ me ex improuiſo tentarat; nunc tu non fragilitate, ſed malitia, conſilioquè deliberato accedis; idque tentas exequi peruersè, & obſtinatè, quod ipſa miſerè concupiueram. Proinde faceſſe hinc turpis homo, & inquinate. Caſus hic monet, duas res nobis eſſe conſiderandas, alteram ſæpè diem, & tempus ipſum ad ſalutem noſtram, vel etiam ad damnum afferre multa, odiumque, & iram, & malas libidines ſpacio interiecto minui, vel augeri; Nam dies ipſa minuit impetum, & violentiam ipſarum perturbationum, contingitque interea aliquid, quod impedimento eſt ad res prauas exequendas; in quo comprobatur id, quod apud Metaphraſtem in vita Martiniani Eremitæ ſcriptum extat, quem Martinianum cùm praua quædam fœmina ad inhoneſtatem inuitaſset, ipſeque aſsenſus fuiſset, tantum luminis habuit è cœlo, vt diceret, velle ſe proſpicere, Martinianus Eremita.

an aliquis in via eſſet, à quo ipſe quæreretur. Atque ità in rupem ibi vicinam proceſſit; quo in loco cùm proſpectaret viatores, inceſſit animum hominis diuino beneficio ſubita pœnitentia, ſtatuitque non peccare. Cæterùm, ſpacio etiam interiecto exulceratur plaga, creſcitque malum, idque fit hominum ipſorum vitio, qui rem ſemper eandem mente peruoluunt, neque confugiunt ad ea pia, ac ſalutaria ſubſidia, quibus id auerti, atque declinari malum potuiſſet. In vniuerſum tamen dici poteſt, tutius fore, ſi quis occaſiones omnes euitare, atque fugere inſtituerit. Eſt præterea conſiderandum ex eo, quod duo illi prius memorati, diuerſis temporibus egere conſenſu ſuo, non eſſe iudicandum de maiore ipſorum virtute, & conſtantia; nam magni quoque peccatores ope diuina grauiſsimis reſiſtere tentationibus poſſunt; & quoniam animus humanus inſtar eſt impenetrabilis cauernæ, non poſſumus ſæpe dignoſcere, vnde nam varij motus eius oriantur; atque ideò fortaſſe fœmina illa non aſſenſit, intrepidamque ſe præbuit humana aliqua ratione, & cauſa; viciſsimque alter ille diſceſſit ab ea fide, quam Deo præſtare inuiolatam debuerat ob vehementem animi perturbationem, quæ faciliorem, vt anteà diximus, omnis culpæ veniam facit, aperitque quodammodo diuinæ clementiæ portas.

DE COMMVNI VITA.

Caput XI.

SICVTI euentus noui, & inuſitati ſolent oſtendere nobis ipſis, alijſque, quænam ſit conditio noſtri ſpiritus, ita etiam vſitata laudabilium morum conſuetudo, continuuſq; tenor eorum abſque vlla ſignificatione vanitatis, & arrogantiæ poterit alia quadam ratione nonnullam Chriſtianæ perfectionis imaginem præferre, atque oſtendere; quam imaginem appellari ignotam licebit; nam alioqui ea ferè eſt humanæ mentis conſuetudo, vt amet noua quadam, & inuſitata, quæ quoties in alijs acciderunt, coniunctam cum delectatione admirationem habent, & fermè homines ea vulgari quadam laude proſequuntur. Ea verò, quæ ſunt aſsiduè poſita ante oculos, non mouent magnopere ſenſus animi, neque reſpiciuntur, ſicuti neque Cælum, & puriſsima illius ſidera magnopere miramur. Pulchritudo enim illa ita inueterauit apud oculos noſtros, animumque noſtrum, vt minime conſideretur. Nolim tamen quemquam ita interpretari meam hanc orationem, vt laudabilia piorum inſtituta, vota, egregiaſque virtutis actiones reprehendi à nobis, & contemni putet. Omittuntur enim in hac noſtra diſputatione, quia ſunt propria quorundam, neque in vniuerſum omnes attingunt. Vitæ ratio, de qua hoc loco agimus, quæue communis appellari poteſt, duplex erit. Altera pars eius

non habebit adiuncta dona alta gratiæ cœleſtis, alia verò habebit. In hoc ſecundo genere, in quo cœleſtium donorum miracula non oſtentantur, omniaque diſsimulantur arte mira, id ſanè ipſum videri miraculum poteſt; tantìque fecere genus hoc ſancti homines, vt Deum orarent, ne patefacere vellet eà dona, quæ ipſis impertiuiſſet. Vbi verò non apparent talia dona, rara, & noua, màgna tamen, & ſummopere laudanda virtus eſt, ſi quis interea procul abſit à ſuperbiæ, vanitatiſque occaſionibus, & appetitu curioſo, tùm in cultu corporis, tùm in victu, vel inceſſu, vel geſtu. Atque ſectatores huiuſce mediocritatis animo eſſe quieto oportet, quia multi ſancti homines, & inclytæ famæ, hanc ipſam calcauere viam, ſicuti de

In eius vita. *Sancto Cypriano Pontius Diaconus refert, quem ait, medio quodam itinere proceſsiſſe circa corporis curam, & rerum humanarum neceſsitates. Ac de Diuo Chry-*

Lib. 13. Hiſt. c. 2. *ſoſtomo Nicephorus ait, fuiſſe moderatum eum, & in victu miram quandam mediocritatem retinuiſſe. Angelicus porrò Doctor, ſicuti cætera vita, ita etiam hoc inſtituto magnos illos eſt imitatus. Antiquos quoque Patriarchas neſcio ego, an dicere poſsim valde ad hoſce mores acceſsiſſe; quamuis cœleſtibus donis abundauerint: Simplicißimos vtique mores, & amabilem erga omnes charitatem, manſuetudinemque in illis animaduerto incredibilem, verbis etiam illis explicatam; quibus Abrahami cura narratur, tunc cum hoſpitio*

Gen. 18. n. 5. *Angelos accepit;* Ipſe verò ad armentum cucurrit, & tulit vitulum tenerrimum, & optimum, deditque puero: qui feſtinauit, & coxit illum.

Pon-

Ponderari quoque poſſunt ea Iſaaci, quæ hæc ſunt; Sume arma tua, pharetram, & arcum. & egredere foras: cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, ſicut velle me noſti, & affer vt comedam. *Num ideò modeſtiam, & abſtinentiam, cæteraſque talium virorum virtutes in dubium vocaremus? Nihil profectò minus. Magnum certè, & ſummum virtutis eorum argumentum debet eſſe illud, quòd licet digni extiterint diuina familiaritate, atque ita placuerint Deo, vt Deus ipſe diceret ſe eſſe Deum Abraham, & Deum Iſaac, nihilominus illi extrinſeca ſpecie domeſtici omnium, lenes, ac manſueti haberentur. Certa quoque laude commendatum fuiſſe olim virum illum, nomine Atticum memini, cùm in ciuili conſuetudine, & vita ità ſe gereret, vt communis infimis, par Principibus videretur. Ita in Dei ſeruis moderatio illa vitæ ſummam magnitudinem habebat, ſed ita temperatum, vt magna ex parte occulta eſſet. Ac fortaſſe Pythagoreum illud reſpiciebant;* Modus in omni re optimus. *Modum autem cum vt rectè tenere poſſimus, prudentia illa imitanda eſt, quam Marcus Tullius Romæ fuiſſe neceſſariam ait; nam ibi cùm variæ gentium fraudes, inſidiæque, & diuerſi mores eſſent, magni conſilij opus fuiſſe affirmauit, ita vti varietate illa, vt neque ludibrio cuiquam eſſet, & varios aliorum mores, ac ſtudia, voluntateſque ſequeretur. Neque ideò credere oportet, minorem fore famam ex eo, quòd vita communis minus admirationis habeat; nam etiam altiſſima quæque flumina nullo edito ſtrepitu, ac ſono labuntur.*

Gen. 27. n. 3. & 4.

Corn. Nepos in eius vita.

Pythagor. in Carm.

De petitione Conſ.

Q. Curt. lib. 7

DE

DE MODESTIA, ſiue diſcretione.

Caput XII.

HÆC autem vita communis ſi recte conſideretur, poſita eſt in medio quodam veluti puncto, itaut nuſquam ad extrema declinet. Itaque dicere poſſumus, nihil aliud eſſe communem inſtituere vitam, cùm de pijs hominibus ſermo eſt, quàm ſequi mediocritatem, ſiue diſcretionem, quam ſi vellemus definire, diceremus nihil aliud eſſe eam, quàm virtutis medium, ad quam ſi itinere hoc pergere volumus, regula tenenda eſt illa, quam veterum ſapientes de muneribus accipiendis tradidere. Aiebant enim, non eſſe promiſcuè accipienda omnia, neque ab omnibus, neque per omne tempus. Id ipſum tenendum eſt hominibus hiſce, quos diſcretos appellamus, quotieſcunque pœnitentiæ, ſiue virtutis opera aggrediuntur, & mereri aliquid volunt. Tenendum inquam eſt hoc, vt rationem habeant temporis, & occaſionum, & propriæ ſuæ naturæ, ſiue conditionis, ad eamque dimenſionem, & regulam accommodent quidquid agunt. Oportetque conſiderare illud magni Athanaſij monitum, quod in Libro de Virginitate extat. Sic enim ille habet; Cura ne des hominibus occaſionem dicendi, id malum tibi ob exercitia deuotionis accidiſſe. Vbi autem ab hac regula, ſiue dimenſione diſceſſum fuerit, interdum

Munera quomodo accipienda.

nocent

nocent exempla; quæ prodeſſe debebant. Conſtat enim, magnanima quædam opera deſtinata fuiſſe certis perſonis cum certa conditione, & forma, quæ cum diuino conſilio adminiſtrata, atque diſpenſata ſint, non poſſumus nos ad ea cognoſcenda humanæ mentis aciẽ peruenire. Cùm autem ea fiunt, fallimur exiſtimantes id ipſum eſſe indiſcretè, turbulenteque ſuſceptum, quod ipſum ipſamet prudentia, ſiue diſcretio erit. At ex contrario cùm diuina voluntas ad actiones noſtras minimè congruit, auxiliumque cæleſte procul abeſt; tunc etiam ieiunia remiſſa, & facilia, & quæ manu, corporeue toto leuiſsimè peraguntur, vituperationem habere poſſunt, quaſi immodeſte, prauèque ſuſcepta. Eſt inſuper alia conſideratio ſingularis, qua monemur, quoſdam magnos exceſſus in omni genere virtutis, & quædam extrema, quæ nimietates appellari poſſent, afferre plus admirationis, & venerationem quandam conciliare agenti, ac maximè apud vulgum, & apud eos, qui mediocriter ſapiunt. De quo genere, ac de poſita in vltimo gradu virtute, Plinius Secundus eleganter in hunc modum ait; Nam vt quaſdam Artes, ita Eloquentiam nihil magis, quàm ancipitia commendant. *Quod cum ſcriberet Auctor ille, videtur explicaſſe ſuam hanc de Eloquentia ſententiam, vt genus illud probaret, quod ad extrema accedit, quodque dubitandi, & ſuſpicandi locum afferre videtur, quaſi vitium aliquod incurrerit, & quaſi reprehendi poſsit. Sententiam hanc autem fuiſſe illius declarant hæc eiuſdem verba de Oratore quodam eorum temporum;* Nihil peccat, *in-* Epiſt. 26.lib.9. ad Luperc.

K *quit*

quit ille, niſi quòd nihil peccat; debet enim Orator erigi, attolli, interdum etiam efferueſcere, & prope accedere ad anceps. *Id autem fit, quia glorioſius, laudabiliuſque eſt, vicina viciſſe pericula, quàm longinqua; magnæquè artis eſt, acceſsiſſe propiùs ad pericula, & ea tamen deuitaſſe funambulorum inſtar, qui cùm in ſingula momenta cadere videantur, excitant clamores. Ideò eximiam ſanè laudem Orator ille habebit, qui rectè vtetur ſublimi dicendi genere, & in eo tumidum illud, quod in vicino ſtat, effugiet; miraque, ſed non incredibilia miſcebit; ſeque magnanimum oſtendet, non verò audacem. Id ipſum quoque in nonnullis alijs Artibus, ac Scientijs fieri Plinius idem exiſtimaſſe videtur, quemadmodum ipſius iam allata verba commonſtrant. Atque ideò dicere poſſumus, exceſſus quoſdam eſſe re vera admirabiles, ſi ex ſua ipſorum natura, ac conditione conſiderentur, cùmque tales ſint, poſſe tamen eoſdem nomine temeritatis, reique nouæ, & inuſitatæ appellari, ſicuti Herculis opera, ſi cum ijs comparentur, quæ paſsim prudentes viri geſſere, temeritatem habere videbuntur. Id ita ſapientiſsimus Hyppocrates iudicauit, cum Democritum inuiſeret, quem è poteſtate mentis exiſſe fama erat. Quæ enim inditia ſtultitiæ in quolibet alio homine exiſtimaſſet, in eo ſigna eſſe ſummæ ſapientiæ duxit; credíditque inſanire multitudinem, quæ Democritum inſaniæ condemnaret. Hyppocratis autem verba hæc ſunt;* Ego vero neque morbum ipſum eſſe puto, ſed immodicam doctrinam, quæ re vera non eſt

Hyppocrates in Epiſt. ad Dionyſium.

immo-

immodica, ſed ab idiotis putatur. Nam nunquam nociua eſt virtus immodica. Excellentia verò morbi opinionem de ſe præbet, propter iudicantium imperitiam. Vnuſquiſque enim ex his, quæ ipſe non habet, iudicat id, quod in alio abundat, ſuperfluum eſſe. *De Beata Maria Oegnienſi refert Iacobus Vitriacus Epiſcopus, & Cardinalis, pane ipſam vti conſueuiſſe tam aſpero, & duro, vt vix ipſimet canes illum mandere potuiſſent; eumque panem ipſa cùm voraret, laceratis faucibus, ſtillaſſe ſanguinis guttas. Eximium item illud in Ioannis Climachi vita, quam Daniel Monachus ſcripſit, inuenio, Climachum nempe ipſum omni cibo, qui Ordinis ſui inſtitutis non damnatus eſſet, veſci ſolitum, ſed parciſsimè ferè ad miraculum. Ita aſſequebatur, vt & ſuperbiæ cornua infringeret, & gulæ rabiem domaret. Simeonem quoque Stylitam recenſet Theodoretus, nunquam voluiſſe manum admouere fœdis animalibus, quæ è ſordida carne genita carnem ipſam aſsiduè rodebant. Ac de Beata Angela Folinienſi extat res, quæ memoratu ipſo mouere ſtomachum poteſt, nimirum ipſam lotis cruribus hominis leproſi, aquam poſtea bibiſſe, itaut cruſta vna in faucibus hæreret; ac deinde, vt præclaræ ſuæ actionis teſtimonium extaret, inexplicabilem ſuauitatem ſenſiſſe. Inuſitata etiam fuerunt, & propemodum omnem egreſſa ea, quæ ſancta Radegunda fecit, ſicuti apud Fortunatum Epiſcopum legimus; ea ſiquidem inter cætera, faciem leproſorum oſculabatur; atque tribus circulis ferreis adſtrinxit ſua membra, circu-*

In eius vita lib 1. c. 8.

Lib. 1. in eius vita c. 9. & c. 14.

lumque

lumque vnum inſeruit collo, & circulos alios inſeruit brachijs, cinxitque corpus catenarum mole, atque id per totum Quadrageſimæ tempus fecit; cùmque detrahere corpori ferrum illud vellet, manauit vbertim ſanguis, animique deliquium paſſa eſt; pariter eadem incidendum curauit Chriſti nomen in lamina ænea, atque candentem eam admouit corpori; variéque impreſſit corpus totum quaſi depingendo. Alijs item Quadrageſimæ diebus, ardentes ferri laminas corpori ſuo admouit, quibus tota conſumeretur, atque vlceraretur. Contra verò auſteriſsimæ vitæ Sancti homines inſtinctu diuino non recuſauerunt adhibere nonnulla, quæ alij ſeuero ſupercilio repudiauerunt. At memini, narrare Diuum Gregorium de Diuo Benedicto, quemadmodum apparuerit ille Mauro Diſcipulo ſuo pellicea veſte indutus, quæ taxi pellibus ſubſuta eſſet, quam, vti videbatur, Sanctus ille quotidianam habebat. At Simeon Stylita dum in memorabili illa ſua columna vitam ageret, ſicuti apud Theodoretum eſt, pellibus indutus fuit. De cuius auſteritate, & propemodum inacceſsibili viuendi forma magnum hoc animaduerti oportet, quod Theodoretus idem ſcriptum reliquit, eum nimirum paulatim, atq; longo temporis ſpatio columnam illam ſuam extuliſſe à terra ad trigeſimum ſextum vſque cubitum; quæ res documento eſſe poteſt, ipſum lento gradu vires ſuas dimetiendo, atque ſe ipſum experiendo, non autem ardore animi vitam illam inſtituiſſe, atque inſuper exploraſſe diuinam voluntatem, & cuiuſmodi ea eſſet, ex proſperis, aduerſiſque caſibus coniectaſſe, neque ſtatim feciſſe vela diuini fauoris aura, ac vento.

QVÆ-

QVÆRITVR DE FORMA VITÆ, quam Beatiſſima Virgo inſtituerit.

Caput XIII.

HÆC ipſa, quæ dicta ſunt hactenus, videntur locum afferre dubitandi, an Beatiſsima Virgo, quæ veræ ſanctitatis ſpeculum fuit, toto vitæ ſuæ curſu dedita fuerit hiſce pœnitentiæ operibus, & affligendi corporis diſciplinæ. Id quò faciliùs intelligatur, altiùs aliquantò mihi repetenda res eſt, idquè demonſtrandum, quòd Deus Optimus Maximus condita rerum vniuerſitate, ſe ipſum, & gratiam ſuam varijs modis impertijt rebus, atque inde tot varietates extitere. Hominem præcipuè ipſum voluit eſſe capaciorem gratiæ diuinæ, quàm cætera omnia, eamque capacitatem in hominis animo, & voluntate propè immenſam conſtituit, atque collocauit. In homine creati ſunt ſenſus ad miniſterium partium aliarum excellentiſsimarum, quæ nimirùm ſunt intellectus ipſe, & voluntas. Verumenimverò, ſenſus ipſos, ipſaſque facultates vetuit auidè nimiùm, ac diſſolutè demergi rerum humanarum cœno; iuſsitquè, poſt exactum huius vitæ curſum, expectare parata ſibi præmia, cœleſtemquè Beatitudinem, proprium humani animi bonum. Cùm itaque primus hominum ab hoc diuinæ legis præſcripto diſceſſerit, pœnam habuit ille, qua dignus erat; noſque deinceps eius culpæ contagione labefactati, atque corrupti, neceſſe habemus

Primi Parentis labes.

mus aſsiduè purgare ſenſus, atque facultates, quas illa primi parentis labes infecit, atque deformauit. Id licet omnibus mortalibus faciendum ſit, non eſt tamen omnibus eodem modo faciendum. Nam alijs frenandi ſunt appetitus inhoneſti, & praui, qui proculdubio inſurgerent, niſi frena inijcerentur; Atque hæc omnibus eſſe debet cuſtodia, quicunque ad ſalutem æternam adſpirant. Alijs etiam adhibenda eſt cuſtodia, & cura in quadam extrinſeca ratione rerum earum; quæ alioqui nihil inhoneſti haberent; idque diuinis quoque legibus continetur; nam in cibo ſumendo, vel auiditate nimia, vel conditione temporis etiam peccatur. Eſt etiam huius piæ continentiæ effectus, cùm ea, quæ media erunt inter virtutem, & vitium, amplectimur ſtudioſe, eàque ipſa vertimus in bonum, non ſolo ducti appetitu; Atque ideò cùm in aſſumendis cibis multiplices, & varij eſſe fines poſsint; id tamen minimè fit niſi neceſsitatis, & virtutis cauſa. Amplectimur præterea ſtudium hoc domandi corporis; & continendi ſenſus tunc cùm volumus vltrò carere rebus; quæ nec prauæ ſunt, nec rectæ, ſed tales omnino, qualis finis, ad quem illæ referuntur; atque in hoc virtutis genere perfectiores homines verſati fuerunt. Sed quoniam id intenſiùs aliàs, aliàs verò remiſsiùs fieri poteſt, hinc diuerſa forma vitæ Sanctorum manauit, diuerſaque eorum merita, & virtutes maiores, ac minores. In quo quarto continentiæ huius genere credere oportet, Beatiſsimam Virginem omnium merita, puritatemque ſuperauiſſe. Nam ſemper Beatiſsima Virgo caruit rebus ijs, quæ omni-

no neceſſariæ minimè erant vitæ ſuſtentationi, diuinæque gloriæ; neque in vno tantùm ſenſuum ſuorum, aut in vno magis, quàm in alio ſenſu, ſed in omnibus æquabiliter, neque circa extrinſeca tantùm, ſed etiam circa intimos ſenſus; & circa omnia quæcunque offerebantur, id ipſum ſeruauit. Quod quidem Sanctorum præterea nemini fuiſſe factum, affirmare poſſumus. Hic fortaſſe aliquis dicat; fuit ne Beatiſſimæ Virgini tantus rigor inediæ, quantus Præcurſori Saluatoris Ioanni? Huic ità interroganti ſciendum eſt, quotieſcunque maioris, aut minoris virtutis comparatio fiat, non eſſe gradum ſimpliciter ipſum virtutis conſiderandum, ſed oportere conſiderari eorum conditionem, in quibus eæ virtutes verſantur; Ideo namque fieri poteſt, vt larga diuitis hominis eleemoſyna non ſit tam accepta Deo, neque tam ampla, quàm eleemoſyna pauperis hominis erit; id quod Saluatoris ipſius verba declarant apud Euangeliſtam Marcum. Cap. 12. n. 43. *Hoc ita poſito dicendum eſt, Beatiſſimam Virginem pro ſua conditione, ſtatuque tum intrinſeco, tum externo, in nullo genere virtutis ab nemine fuiſſe ſuperatam. Id quoque confirmatur ipſiuſmet filij exemplo. In Saluatore enim noſtro manifeſtè apparet, communis vitæ conſuetudinem ità fuiſſe cuſtoditam, vt etiam ſublato diuinitatis reſpectu, ſeu vt Theologi loquuntur, ſublata vnione hypoſtatica, præſtantior eſſet, quàm Diui Ioannis vita, tum in abſtinentiæ virtute, tum in omni alia re, quæcunque in vitam eam caderet, ob allatam cauſam. Sed dubitauerit fortaſſe aliquis, quomodo potuerit Deipara Virgo delicatiſ-*

licatiſsimo ſuo corpore ſuſtinere Diuini ſpiritus impetum, flammaſque caleſtes, ſi quidem tantum interioris luminis, tantùmque diuinorum munerum; ac præcipuè tanto plus charitatis obtinuit, quàm Sanctorum aliorum præterea quiſquam. Augetur porrò difficultas, cauſaque dubitandi maior ex eo emergit, quòd nullo modo poteſt ambigi, quin Deipara eadem exarſerit ſummo feruore charitatis erga Deum, & proximos; qui feruor non ſolùm re vera adeſſet ipſi, ſed etiam prout aderat, ſenſu perciperetur. Poteſt enim alicui Sanctorum is feruor adeſſe, nec ſentiri. Cæterùm is nodus ita diſſoluitur. Non potuiſſet haud dubiè Virgo Deipara corporis viribus ſuſtinere tantam vim, & copiam diuinorum munerum, quantam omnibus animi ſui partibus excepit; niſi præcipuo quodam, & ſingulari munere, membra, parteſque corporis munita diuinitus eſſent aduerſus offenſionem, quam tot, tantorumque donorum concurſus intuliſſet. Aſsiduè enim ea dona ferè ſine modo immittebantur, voluntaſque, & memoria, & ratio, ſiue intellectus perpetuò circumfluebant eiuſmodi donis: Cùmque Ecſtaſis etiam, ſicuti credimus, ei adeſſet, ita temperata debuit eſſe res, vt ne corpori nimium noceret, neve morbum vllum, ac dolorem inferret, contingeretq; tantùm vel ipſius Virginis arbitratu, vel nutu Diuino, parcè, ac moderatè.

DE COELESTIVM donorum ſpecie.

Caput XIV.

ET quoniam ſatis dictum eſt de communi vita, doniſque occultis, agendum nunc mihi eſt de periculis, quæ adeunt illi, quibus manifeſta ecſtatica, vel etiam manifeſta dona miraculorum obtingunt. De qua re quia copioſe diſputatum eſt inter Scriptores, parciùs aliquanto agemus ipſi, ne ad aliena dicta reuoluamur. Plauſus, quos hominum fauor dare ſolet eiuſmodi donis, atque muneribus, magnopere fugiendi eſſe videntur, tanquam conuiciorum, & offenſionum multarum origo, cùm procliuiores ſemper hominum animi ſint ad obtrectationem, & liuorem, quàm ad laudem. At dura ſanè cenſura manet aſsiduè eos, qui talem aliquando famam admiſere; nam crebrò poſtea voces eiuſmodi audiuntur; ecſtatica illa ſubridere viſa eſt; viſa eſt nonnihil oculis innuiſſe; dixit etiam hoc, aut illud; & opiparè cœnauit; & eſt optimè veſtita; Quæ dicta, & ſermones hominum, etiam perfectæ ſanctitatis aliquem offendere poſſent. Accidit etiam, vt iſti, qui ſemel ecſtatici, & diuini habiti ſunt, fatigentur interrogationibus, ex quibus vt ſe ſe expedire poſsint, ſudant, anguntur que miſeri, & confuſi relinquuntur; nec tamen lex vlla, ullumue officium cogebat, vt ad ea reſponderent. Ac ſimile planè negotium eſt, ac ſi

quis peteret à medico, quibus indicijs inueſtiganda ſint maleficia, & quænam iuſta ſint indicia, vt eculeo torquere reum Iudex poſsit. Communis etiam expectatio grauis eſſe ſolet, & aduerſaria talibus hominibus, ſiue fœminis; nam niſi miraculum aliquod in ſingula momenta patrauere, & niſi prædixere ſexum in partu, partumue ipſum, contemnuntur. Verùm hæc non ſunt fortaſſe tam magni momenti; maximum illud, grauiſsimumque eſt, quod interdum ecſtatica iſta capita regere ſe ipſos neſciunt, quippe etiam in ſacris litteris locum habemus, qui id indicare videtur; Diuus ipſe Petrus enixè petijt à Deo, vt calcare poſſet vndas; idque cùm impetraſſet, afflante vento perturbatur, & miraculi gratiam corrumpit. Id ipſum accidere ſolet illis, qui poſteaquam impetrauere cæleſtia munera, non rectè cuſtodiunt, neque ſalutariter vtuntur. Inſuper valde anceps ad fidem eſt, valdeque dubium, & incertum, explicare viſionum ipſarum fidem, atque ſinceritatem, etiamſi circa eas diligentia omnis adhibeatur. Atque ideo licet ab vera aliqua cauſa proficiſcatur, minimeque peccent credentes; dum ſingulari Numinis afflatu, reputant ſe ad ea credenda moueri; contrarium tamen Libri omnes docent, periculoſamque eſſe obſtinatam credulitatem. Hinc fit, vt ab hac cogitatione omnia ecſtaticorum ſolatia, iucunditateſque omnes amaritudine quadam ſæpius inficiantur. De miraculis quoque nulla nobis certa, & integra notitia eſſe poteſt, quippecum ea à diuerſis cauſis proficiſci poſsint. Atque id mirificè confirmatur Diui Bernardi auctoritate; qui du-

Matth. c. 14. n. 30. 31. 32.

bius

bius hærebat, qua videlicet virtute, quaue gratia ſibi magna quædam, & inuſitata accidiſſent. Hæc ſunt ipſius verba. Cùm per totum ab eadem Prouincia reditum viri Sancti magis, magiſque ſigna crebreſcerent, & multiplicarentur in dies; non prætereundum, quidnam ipſe inter hæc animi gereret, qui à Chriſto humilitatem cordis, & manſuetudinem didiciſſet. Diſputans enim ſecum in cogitationibus ſuis, & ex ipſa demum locutus abundantia cordis ſui, domeſticis ſibi religioſis quibuſdam fratribus aiebat: Plurimum miror, quidnam ſibi hæc miracula velint, aut quid viſum ſit Deo talia actitare per talem. Nil mihi videor in ſacris paginis ſuper hoc genere legiſſe ſignorum. Siquidem facta ſunt aliquando ſigna per Sanctos homines, & perfectos: facta ſunt, & per fictos. Ego mihi nec perfectionis conſcius ſum, nec fictionis. Scio enim ſanctorum mihi non ſuppetere merita, quæ miraculis illuſtrentur. Confido autem, nec ad eorum ſortem me pertinere, qui virtutes multas in nomine Domini operantur, & à Domino ignorantur. Hæc & eiuſmodi crebriùs, ſecretiùſque cum viris ſpiritualibus conferebat. Nouiſsime verò opportunum ſibimet viſus exitum reperiſſe, ſcio (inquit) huiuſmodi ſigna non ad ſanctitatem vnius, ſed ad multorum ſpectare ſalutem: & Deum in homine, per quem talia operetur, non tam perfectionem conſiderare, quàm opinionem; vt in eo commendet ho- minibus,

Goffridus in vita S. Bern. lib. 3. c. 6.

minibus, quæ illi creditur ineſſe, virtutem. Neque enim pro eis fiunt hæc, per quos fiunt; ſed pro eis magis, qui vident illa, vel ſciunt. Nec eo fine per eos iſta Dominus operatur, vt ipſos probet cæteris ſanctiores, ſed vt cæteros magis amatores, & æmulatores faciat ſanctitatis. Nihil ergo mihi, & ſignis iſtis. Quandoquidem meæ illa famæ magis, quàm vitæ, nouerim exhiberi, nec ad meam fieri commendationem, ſed ad commendationem potius aliorum. *Traditur illud etiam in Scholis, ſicuti ſciunt omnes, poſſe nimirum peccantes etiam homines patrare miracula, diuinamque Maieſtatem ibi potentiam ſuam exercere per inimicas ſibi, & rebelles animas; de qua re perſcriptas* [a] *auctoritates poterit legere, qui volet. Sed ad huius rei fidem, præter ea, quæ grauiſſimi Scriptores tradidere, eximium illud in tertio Libro Regum habetur. Repudiauerat Propheta regias pollicitationes excelſo animo; neque minimum quid in gratiam Regis ipſius attingere voluerat. Poſtea idem alterius Prophetæ verba credulus admiſit, diuinumque præceptum violauit; & cùm præter legem comediſſet, fuit à leonibus ipſe deuoratus. Iam nos hoc loco quid tandem ſtatuemus? Non ſatis eſt adſpernari res humanas, gratiamque Principum; non ſatis abundare ipſo reuelationum munere; ſed habenda eſt illa ſpiritus prudentia, quæ aſſiduè erudiat animum noſtrum, doceatque vera à falſis, ſolida ab inanibus dignoſcere, & diiudicare.*

a Iuſtinus Mart. in libr. Reſp. ad quaſdam Chriſtianas quæſt. in reſp. ad quæſt. 5. Auguſt. lib. 83. quęſt. quęſt. 79 Greg. Magnus libro 9. epiſt. 58. & lib. 20. Moral. c. 9. Leõtius, Theophylactus, Euthymius, in ea verba Euang. Ioan. cap. 9. n. 31. D. Thom. 2. 2. qu. 178. art. 2.

Cap. 13. n. 8. 21, 22. & 24.

DE

DE HYPOCRISI.

Caput XV.

SICVT aliqua cæleſtium donorum vera ſunt, & manifeſta ſimul, ità reperiuntur nonnullla, quibus falſa ſpecies ineſt, re ipſa non ineſt, eaque ſpecies Hypocritas præſertim habet. Hypocritas autem dicimus hoc loco, non eos tantùm, quos à Saluatore tantoperè in Euangelio eſſe damnatos legimus, ſed magis dicimus eos, qui vitioſa diſsimulatione propter vanitatem tegere ſuas culpas amant. Eam ſanè diſsimulationem odio habuere Sancti homines, atque adeò abſuerunt ab ea, vt potiùs culpas ipſi ſuas opinione hominum augere ſtuderent, ſimulque virtutum famam obruerent vltrò, ſi quam inſurgere animaduertiſſent. Adeò erant veritatis amatores, vt nollent opinionem vllam eſſe de rebus ſuis maiorem, quàm res ipſæ eſſent. Quale exemplum admiratione ſanè dignum extat in Diui Franciſci vita, dignum quidem quod pietas omnis imitetur. Is cùm fortè ſtomacho malè affecto eſſet, neceſſequè haberet partem eam corporis fouere pelle aliqua, abnuit adhiberi ſibi remedium illud, niſi priùs alia pellis extrinſecùs aſſueretur ad veſtem, ſimilis ei, quam languens ſtomachus poſtulabat. Vellem egregium hoc ſancti viri factum, eorum celebrari litteris, qui ſummam in dicendo vim haberent; nam ego quidem parem ei facto reperire orationem minimè poſſe videor. Quàm

Marci 7. n. 6. Lucæ 6. n. 42.

Diui Franciſci exemplum. Lib. 5. Chron. c. 74.

pauci reperiuntur, in quibus extrinſeca ſpecies ad internum habitum conueniat? quàm pauci, qui nolint maiore in publicum eſſe fama nobilitatis, & ſcientiæ, quàm re vera ſit dignitas ipſorum, & conditio, dictiſque, & factis vltra rem ipſam ad exiſtimationem ſui nominis nituntur? Non decet vtique præferre, atque oſtendere ſpiritum, quem non habeas, famamve aucupari munerum diuinorum, quibus alioqui careas; non geſtu, non veſte, non re denique alia quæſita per artem ei famæ inſeruire. Neque fortaſſe in tota ſpiritualis vitæ diſciplina tam difficile aliud eſt, quàm noſcere proprij ſpiritus modum, vocationiſq; genus, atque agere ita, vt extrinſeca cum internis aptè conueniant; neque aſſumat ſibi animus quicquam vltra vires, & vltra vocationis ſortem. Porrò illi, qui arte famam quærunt, vtuntur fermè grauitate morum, ſilentioque, & triſtitia quadam, longèque diuerſis moribus in publico agunt, quàm intra priuatos parietes, & in ſuorum cœtu. Atqui non ita agere deceret, ſi quidem vellemus ſemper ſimiles eſſe noſtri, ſicuti Magnus Alexander humanæ gloriæ ſtudio aiebat; vbicunque eſſet, perinde agere ſe, Alexandri exemplum. *ac ſi in communi aliquo theatro terrarum omnium moraretur. Quinimmo Dei ſeruorum is fuit in hoc toto genere animus, vt parati eſſent, cuperentque ſuas ipſi culpas in conſpectum hominum proferre, vt ipſorum fama diminueretur. Verùm qui nondum attigere tantæ perfectionis gradum, eos minimè mirum eſt, mentiri nonnihil interdum famæ ſuæ cauſa; idque faciunt, vel præciſè negando culpas, vel eaſdem*

eleuando, vel afferendo cauſam aliquam; quæ peccare coegerit; vel aſſumendo in ſuæ culpæ ſocietatem alios, ſiue peccauerint vnà, ſiue non peccauerint.

DE INDOLENTIA.

Caput XVI.

Grad. 17

NESCIO an Hypocritarum ſit etiam ea animi affectio, quam Climachus inſenſibilitatem, ſiue indolentiam appellat. Eius ſanè generis hæc ſunt; Agere ſecus, & loqui; mirifica polliceri omnibus horis, & nihil præſtare; philoſophari de rerum humanarum contemptu, & eaſdem appetere; vitia inſectari, laudare virtutes, neque fugere illa, aut has ſequi, & amplecti. Vidi ego quoſdam, ait Climachus, ad futuri iudicij mentionem flere vbertim, ac profundere lacrymas, quæ cùm nondum exaruiſſent, accumbebant ſolicitè, atque epulabantur. Peſſimum hunc morem arbitror in aliquorum animis originem eam habere, quòd omnibus placere velint, omnibuſque veluti gratum pabulum exhibere, dum apud militares homines de bellicis rebus, apud ſacros de diuinis ſermones ſerant. Sunt aliqui cupidi magnæ in vulgo famæ, qui tamen tegunt vitia, nota alioqui hominibus, & manifeſta. Volunt alij famam habere doctrinarum, diſputantque de Patrum opinionibus, & iactant crebrò diſsidia, quæ inter Magnos

Doctores

Doctores Auguſtinum, & Hieronymum extitere. Illi vitas Eremitarum nouerunt, poſſuntque multa narrare memoriter, & piè. Subtiliter etiam ijdem capita vitæ ſpiritualis tractant, voluntquè omninò definire, vbi ſumma perfectio poſita ſit, quò niſi perueniatur, nihil eſſe actum putant. Laudabilia ſanè omnia, & fortaſſe fructuoſa, ſed rarò conſentanea factis. Epictetus Enchridion c.64. *Ac memini ego ità ſcriptum eſſe à Philoſopho quodam, non Philoſophos, ſed Grammaticos homines eſse illos, ſi qui omiſsa agendi cura, Chryſippi Libros legant intelligendi tantùm ſtudio.*

DE TEMERARIA CREDVLITATE.

Caput XVII.

SED vidimus ipſi non ſine magno certo mærore, longè deteriorem aliquorum conditionem, atque ſtatum, quorum actiones, & vitam ſi quis intueatur, haud dubiè dixerit, valdè probos, & valde malos homines eſse, pro varietate videlicet actionum, quæ ab ipſis proficiſcuntur; ſimile planè genus hominum circumforaneis tabulis, quæ ab vna parte intuentibus, effigiem repræſentant humanam, ab altera ſi ſpectes, equus, ſiue vrſus erunt. Ità ſi horum hominum vitæ partem ſpectes, laudabilia multa, & præclara occurrent, conſentientque facta cum verbis; neque vlla vanæ gloriæ, ſimulationiſue labes ſubeſt. Rigidi homines ad aliqua, & ſeueri, & ſolicitæ religionis,

gionis, crebrò obeuntes diuina myſteria, ſacrarum rerum, ſacrorumque hominum amici, & ſtudioſi. Reliqua vitæ pars non ignota prudentibus varias culpas præfert. Cùm hæc ita ſe habeant, fama eorum incerta eſt, & dubia; nam laudant alij quidem, alij verò ſermonibus ſuis onerant eum, & alij fortaſſe religioſiores, ſuſpenſi hærent, & obſtupeſcunt quodammodo, neque habent quid dicant, atque errandi metu dicunt, iudicia hæc eſſe illa, quæ relinqui oporteat diuinæ iuſtitiæ videnti omnia, & cognoſcenti. Quod verò ad ipſorum animi diſpoſitionem, ſiue affectionem attinet, ipſi culpas minimè vident, exiſtimantque rectiſſima ſe procedere viâ, & magnam de æterna ſalute ſpem habent, ac propè vacui ſunt omni ſolicitudine, ac metu; ac ſi quis admonere velit, tam aptè diſſerunt, tamquè aptè reſpondent, & tam expedita eſt ipſis æque defenſio, & excuſatio, vt arguant illi facile monitores ipſos, niſi & res, & vita eorum certiſſimè cognoſcantur. Quòd ſi ſuccedat, vt purgati, & defenſi eſſe videantur, mirificè exultant, creſcitque animus interea, & mala agendi conſtantia; voluntquè nouis excuſationibus ſuam ipſi vitam, atquè mores defendere, ac data opera laceſſunt ſermones; atquè percunctantur vltrò, quænam ſit fama de ipſis, idque faciunt, vt nouam aliquam victoriam reportent aduerſus famam, quam de ſe percrebeſcere incommodam ſciunt. Cùr autem hæc fiant; nullam cauſam afferre poſſe videor certiorem, quàm quòd mira eſt eorum ignorantia; mirusque amor ignorantiæ; atque inde fit, vt ſcrupulos adſciſcant ſibi ad eas res, quæ ſcrupulis minimè indigebant.

Q gebant.

gebant. Ubi autem religioſè, ac timidè agendum erat, ibi ſecuri, & vacui cura penitus agant. Atque totum hoc valdè conſentit cum ſermone, quem mecum olim habuit magnus ſpiritualis vitæ magiſter; aiebat enim ille, conſuetudinem hanc eſſe Dæmonis; vt ſcrupulos inſerat ijs rebus, in quibus nulla eſt cauſa timendi errores, & lapſus; ac deinde ſcrupulos eoſdem auferre penitus ex animo noſtro, tunc cùm timendi, & pauendi tempus erit.

DE FALSA INNOCENTIA.

Caput XVIII.

V*ERUM inſtituendus nunc ſermo eſt de alio genere cæcitatis, quæ veluti hoſpes, & ſocia eſt longè diuerſa conditionis hominum, quàm de quibus hactenus egi. Magni peccatores fermè nulla cura, nullaue ſolicitudine confeſſionem peragunt, atque ſæpiùs grauiſſima peccata prætermittunt. Sed animaduertendum eſt, interdum natam eſſe in animo, menteque nonnullorum, qui ſpirituales habentur, & alioqui laudandi erant, falſiſſimam illam opinionem; vt credant non eſſe ſibi quæ confiteantur. Et quamuis vrgeant illos Confeſſarij, magnopereque hortentur, vt diligenter excutiant animum ſuum; nullum tamen elicere verbum poſſunt, nullamque culpam, ſiue peccatum. Id haud dubiè trium cauſarum ſit aliqua, vel ignorantia nimirum, vel ſuperbia, vel*

diminu-

diminutione mentis. Homines huiuſmodi fermè non ſunt ingenio viuido, ſed conditione quadam emortua, & ſtupenti, languidique ad agendum, & remiſsi. Atque inde etiam pars erroris eorum manat; nam ſolitarij viuunt, neque negotijs implicantur, ſermoque parcus eorum eſt. Cùm autem ex altera parte, mira ſit eorum ignorantia, non vident præter externa opera, innumerabilibus propè modis offendi Deum poſſe; at ſaltem non poterunt reijcere à ſe culpas omiſsionum, vel pietatis in Deum, vel charitatis in homines; vel immoderatæ ſenſuum oblectationis, vltra id, quod vitæ neceſsitas, & Dei gloria requirebant. Si fortè dicent, non eſſe ſibi talium rerum rationem reddendam, in magno ſanè errore verſantur. Totum hoc comprobatur illius recenti adhuc euentu, qui conditione quadam inuſitata, & noua cùm eſſet, aiebat, nihil occurrere ſibi, quod confeſsione dignum putaret, atque ità multos annos perſeuerauit; donec ſubito lateris dolore extingueretur, abſque vlla confitendi copia, vel voluntate, obijtque delirans. Huic etiam inceſſerat id ſtudium, vt vitam ſuã conſignaret, ſcripſitque ea, quæ ſi prodiſſent, facilè ſuperbiam arguere ipſius poſſent. Nolo ego de mortis huius genere pronunciare quicquam; cùm Dei iudicia ſint inenarrabilia. Periculoſa tamen viſa res eſt, & aſpectu ipſo minimè læta, meritòque dubitare poſſe videmur.

DE

DE ADMIRABILIS CHRISTINÆ rebus.

Caput XIX.

HUIC primo Libro finis erunt mirifici quidam, & inuſitati caſus, de quibus narrandis proprius hic eſſe locus videtur. Nam ſingularis diuinæ gratiæ ſpecies coniuncta cum eiuſmodi caſibus fuit, idque factum eſt ratione quadam occulta, & noua, quam vix capere humanus animus poteſt. Sancti Trudonis Caſtellum, ſiue vicus eſt in Germania nominis obſcuri; ante quam hoc ipſo caſu nobilitaretur. In eo Caſtello circa annum humanæ ſalutis 1187. fuit Virgo, cuius vitam iis fermè temporibus Thomas Cantipratenſis litteris mandauit, meminitque Virginis illius Libro ſecundo, Capite quinquageſimo tertio de exemplis. Neque dubitari debet, vera ne res fuerit, quam & A Laurentius Surius, & Dionyſius B Carthuſienſis, & noſtra memoria Cardinalis Baronius C retulere. Quorum vltimus honeſta mentione proſequitur Virginem, affertque vaticinium quoddam ipſius, & probat. Iacobus quoque Vitriacus in Præfatione ad vitam Beatæ Mariæ Oegniacenſis ſic loquitur, vt Chriſtinæ huius probare famam manifeſtè videatur. Nihil attinet hiſtoriam à me referri totam, quæ cognoſcere volenti eſt in promptu apud Scriptores alios. Nonnulla tantum, quæ documento poſsint eſſe, proferemus. Poſtquam illa

A Die 23. Iunij. Tom. 3.

B Lib. de quatuor nouiſſimis art. 50.

C Ann. Tom. vlt. ad annum Chriſti 1187 num. 10.

reuixit,

reuixit, viſum eſt eius corpus aſſumpſiſſe dotes eas, quas corpora Beatorum habebant, agilitatem nempe, & leuitatem, & impaſſibilitatem, atque ſubtilitatem; ſciendum tamen eſt, non fuiſſe perfectas in Chriſtina dotes eas, ſicuti in Beatorum corporibus; nam certis temporibus, locisque, & occaſionibus in ea muliere circumſcribebantur. Non tamen negari poteſt, quin certiſsima hæc ferè probatio ſit, quam nobis præbere ſenſus poſsint; neque res fortaſſe magis alia argumento eſt, corpora noſtra tunc cum adepta ſuam gloriam erunt, habitura eſſe dotes haſce cumulatè perfectas. Hinc inſuper apparet, quæ ſit natura & conditio rerum aliquarum, quæ in ecſtaticis cernuntur, vti ſunt aculei, & incendia pectoris, diſtenſioque neruorum, & dolores, qui non fiunt naturæ more, ſed purgantis ignis inſtar tribuuntur in hac vita. Quæ cùm Ecſtaticæ ipſæ narrant, nec facile credendum illis; nec tota ſtatim fides abroganda eſt. Chriſtina porrò ipſa, dum incendio conſumeretur, nec tamen abſumeretur, documento erat, facile eſſe diuinæ potentiæ, vim ipſam moderari elementaris ignis, atque reſtinguere quandocumque libitum ſit, augere item, atque dilatare, vt ſempiternarum pœnarum inſtrumentum fiat. Non ſunt igitur ea, quæ narrantur in hac vita Chriſtinæ adeo incredibilia, vt non cauſas quoque ſuas habeant etiam ex Philoſophorum ſcholis, licet in vulgus ignotas. Corpus etiam ipſius in contemplatione liqueſieri videbatur ad inſtar ceræ, & veluti globum, molemque carnis repræſentabat. Mirabile vtique eſt, quantum hæc anima corpori ſuo facta Ch. iſtinæ contemplatio.

ſuperior eſſet, & quantopere ſimilis eſſet animo, qui iam a corpore diſceſſerit. Referam hoc loco aliqua vtilia admodum contemplantibus, Deique ſeruis; atque ipſius Thomæ Cantipatrani verbis vtar, qui non iuuenum more ludentium in ſcholis ſcripſit, ſed retulit ea ſimpliciter, quæ Chriſtina ipſa locuta eſſet. Narrauit mihi quiddam de ea Venerabilis Thomas, nunc quidem Abbas Sancti Trudonis, tum verò parochus, quod ſit annotatione digniſsimum. Ad auroram cum ſocio quodam reuertente illo à precibus, quas Matutinas vocant, Chriſtina cum impetu quodam tranſiens, in Eccleſiam ingrediebatur. At illi clàm eam ſecuti, retro columnam quandam ſeſe abdentes, obſeruabant quid illa vel faceret, vel precaretur. Ibi tum Chriſtina coram altari haud aliter atque ſaccum quendam aridis oſſibus plenum ſeſe humi abiecit, grauiterque ingemiſcens, & crebrò pugnis pectus & corpus verberans, ita dicebat: O miſerum, & miſerabile corpus, quandiù me miſeram cruciabis? quouſque tandem me retardabis a Chriſti conſpectu? Quando tandem miſſam me facies, vt anima poſſit libera reuerti, & euolare ad creatorem ſuum? Væ tibi corpus miſerrimum, & væ mihi, quòd coniuncta ſum tibi. Hæc & id genus alia dicens, tundebat pectus ſuum. At rurſus corporis partens agens, dicebat ſpiritui: O anima miſera, cur adeò me affligis? ecquidnam te retinet intra me, aut quidnam eſt in me, quod te delectet?

Iucius Vita c. 28.

ctet? Cur non pateris me redire in terram, vnde ſumptum ſum, vt illic quieſcam, donec in nouiſſimo magni iudicij die tibi reſtituar? Quare non proficiſceris ad requiem tuam, vt potioribus fruaris bonis in illis ſedibus ſempiternis? Hæc dicens, ducebat alta ſuſpiria, & anhelo pectore lachrymas fundebat. Deinde paululùm quieſcens, & cum ſilentio, & ſancta meditatione in Deum ſynceriùs incaleſcens, in dulciſſimum riſum ſoluebatur: appræhenſoſquè pedes manibus ſuis, cum ingenti affectu oſculabatur plantas ſuas, ita dicens: O mihi ſuauiſſimum, & feliciſſimum corpus, cur ita te verberaui? cur his ego conuicijs te proſcidi? An non mihi morigerum te præbuiſti ad quæuis rectè facta, & bona opera, quæ Deo authore facienda ſuſcepi? Tu certè cruciatus, & labores placidiſsimè, ac patientiſsimè tolerasti, quos ſpiritus à te exigebat: rurſuſquè oſcula repetens, dicebat: Agè nunc comiter ſustine optimum, mihiquè gratiſsimum corpus meum: aderit propediem finis laboris tui: iam in puluere requieſces, iam dormitabis paululùm: ac demum canente tuba, reſurges omnis corruptionis expers, rurſuſque animæ ſociaberis in illis gaudijs ſempiternis, quam in hac vita mœroris, & doloris ſociam habuiſti. Talibus verbis, & oſculis blanditer demulcens corpus ſuum, poſt horam in illud, quod diximus, admirabile iubilum prorupit, tantaquè in homine interiori iucunditate

com-

complebatur, vt corpus eius rumpi videretur. Re vera mirabilis Deus in ſanctis ſuis, & in Chriſtina ſua, vt ita dicam, ſuper omnem admirationem mirabilis. *Simile quiddam extat de Virgine alia, dum ſermo eſt de anima vna, quæ iam è cuſtodia corporis exierat. Ea per ecſtaſim vidit animam, quæ paulò ante exceſſerat è corpore, viditque eam ſingulas ſui corporis partes laudantem, atq; benignè appellantem, quòd ſibi in diuino cultu obedientes fuiſſent. Eam deinde animam iucundè lætam, & exultantem manibus Angelorum efferri in Cælum vidit, poſt quàm extra caliginoſam hanc regionem exceſſiſſet, conuerſa retro facie reſpexiſſe relictum iam Mundum, & gratias egiſſe Deo, quòd ex tantis ſe ſe fallacijs, atque miſerijs exemiſſet, quantas hic verſari ipſa videret.*

In vita B. Veronicæ Mediol. manuſcrip.

DE

DE CANTIBVS quibuſdam inuſitatis.

Caput XX.

HÆC ipſa de Chriſtinæ vita narratio monet, vt tradam aliqua de Cantibus illis, qui nonnunquam è cælo mortalibus audiri ſuere; extatque de Chriſtina ipſa ſcriptum, eam nocturno tempore ſemel in Templo morantem clauſis valuis cecinisse voce tam Angelica, vt nulla talis humana eſſe vox poſſe videretur. Aliàs quoque, ideſt per Ecſtaſim reſonare dictum eſt eius pectus amœniore quodam, ac iucundiore melo, quod latinis fuiſſe verbis ſcribunt ad carminis propè dimenſionem. Hinc arrepta nos occaſione quæremus, quatenus ſurdæ noſtræ aures aſſequi poſſint, qualis ſit ille cæleſtis muſicæ ſonus, quem Ecſtatici ſibi eſſe auditum affirmant. Harmonia verè ea eſt deſcripta numeris, qui non corporis auribus, ſed animi facultatibus percipiantur, ſicut etiam reliqua animi viſa. Ea ſuperat ex communi Ecſtaticorum ſententia, omnium muſicorum artes, atque concentus, in quibus partes quædam, atque diſpoſitiones ſolent eſſe, ob quas cantus ipſe perfectus dicitur. Ea verò ſunt huiuſmodi, ſuauitas vocis, & gratia quædam, & verba ſelecta, & copulatio vocum, ſimulque diſtinctio, ne altera opprimat alteram, artificium quoque numerorum, & interualla iuſta, ſilentiumque, & benè præparatæ aures eorum, qui ad audiendum ad-

Thom. Cãtip. in eius Vita.

ſint. Videndum nunc erit ex hiſce partibus, quænam ſint illæ, quæ in cœleſti cantu locum habere poſſint. Omnes fere iſtas, aliaſque complures ibi eſſe credibile eſt, exceptis duabus, quibus cantum eum carere coniectura ipſa, & animaduerſio multorum docuit. Abſunt enim verba connexa inter ſe magno artificio, ſicuti narrauere mihi nonnulli, quibus ea audire contigit. Cadunt tamen verſuum inconditorum ritu, quod quomodo fiat, paulo poſtea demonſtrabitur. Abeſt item magiſtrorum ars illa communis, atque dimenſio in ſcholis tradita, ſed potius amœnitas quædam, & pius quidam ſonus exauditus eſt, quem etiam rudi ſua voce imitati ſunt illi, qui referebant quomodo ipſi audiniſſent. Quam igitur ob cauſam in hoc diuinæ muſicæ concentu non reperiantur duæ illa conditiones, verborum nimirum artificij, & cantus ipſius, ità tradere poſſe videmur, vt ſtatuamus, quemadmodum potuit Deus ſacras litteras longè altiore ſtylo compoſitas dare, ac voluit tamen omnes inde fallacias, omnemque artificij fucum amouere, ità in hoc cæleſti cantu factum eſſe. Ac tantò magis id dicimus, quia ſimplicitatem, atque puritatem hanc voluit Deus idem in Eccleſiaſtico cantu cuſtodiri, ac ſeruari, vt fracti nimiùm, molleſque numeri abeſſent. Poteſt etiam illa cauſa afferri, quòd Eſtaticæ fermè imperitæ cantus eſſe ſoleant, ideoque velle Deum, vt cantus ille ſit ad ipſarum aures accommodatus. Quomodo igitur poterit perfectus ille cantus eſſe, ſi conditiones illæ duæ præcipuæ aberunt? Ad id ità reſpondetur, ſi in quotidiana illa hominum muſica reperiri poſſent conditiones

res omnes, exceptis duabus illis, tanta perfectione, quantam cœleſtis ipſe cantus habet, poſſe facile quemlibet conſiderare, qui ſtupor, & admiratio haberet audientes, ſi vocem ex Angeli ore fuſam audirent, ea gratia, & ſpiritu, qui proprius Angelorum eſſet. In qua quidem gratia, & ſpiritu, ſiue affectu, ſciendum eſt, verborum ſonum cum animi motu coniungi diuinitus in cantu illo, qui Ecſtaticis exauditur, quod ipſum vulgata muſicorum ars aſſequi non poteſt, niſi per verba ſimul, & ſonum. Ex illo autem diuino motu naſcitur poſtea inenarrabilis affectus, qualem nulla hominum artificia excitare poſſunt. Diuum Franciſcum accepimus, audito tantum cytharæ ſono, propè eſſe exanimatum ſuauitate nimia. Quod fieri debuit non tam ſono ipſo, quàm affectus dulcedine, qua animus illius eo tempore delibutus fuit. Quòd verò attinet ad gratiam ipſam, amœnitatemque cantus, ea tanta eſſe debet, vt explicari non poſsit; quæ quidem amœnitas, & gratia tanti momenti eſt, vt etiam in cantibus illis, quos noſtri muſici modulantur, omnia ferè contineat, additaque, vel adempta, optimum, peſsimumque carmen efficiat apud audientium aures, & animos. Cur etiam Ecſtaticæ, cantus illos cœleſtes non eſſe ſimiles humanis dicant, videamus; Id ego fieri arbitror ipſo vocum diſcrimine, & differentia, nam ſi tantum eſt inter humani oris vocem, & inſtrumenti, ſiue organi alicuius ſonum, quam tandem arbitrabimur ſuauitatem eſſe ſoni illius, qui ſit ab omni materiæ contagione ſecretus, puruſque, & liber ab impedimentis illis, quæ hominum membra

ſecum

ſecum afferre ſolent? Ac ſi fas eſt, coruos æquiparare cygnis, narrauit aliquando mihi magnus muſicæ artis magiſter ſe, & alios, audita forte vnius voce, qui caneret ad tybias, ac nomine Sophias appellaretur, propè eſſe alienatos à ſenſibus ob cantus ſuauitatem. Eundem poſtea tibicinem, dum canere pergeret, minus fuiſſe mirabilem, quàm prima modulatione fuiſſet. Id non debuit ob aliam cauſam fieri, quàm ob gratiam, & affectum, & quendam ſpiritum propè diuinum, ac cœleſtem.

DE VERA ET OCCVLTA SANCTITATE

LIBER SECVNDVS.

DE VARIIS SOLICITVDINVM temporibus.

Caput I.

NVNC ab lætis ad mœſta tranſeundum erit, duriorque tractanda res; anguſtiæ nimirum, & opprobria, morbique tàm animi, quàm corporis; in qua quidem diſputatione manifeſtè apparebit, Pythagoricum illud vere eſſe dictum; Nihil hìc purum; miſta contrarijs omnia: *Ac ſanè liquidò apparet, verſari nos in media tempeſtate, medijſque fluctibus; neque montem hunc eſſe Olympum, quò ne ventos quidem importunos adſpirare fabulati ſunt Poetæ, quibus ventis cineres diſſiparentur, ex quibus noſtra hæc membra conſtant. Loquemur de va-*

Ex Iambl. in Vit. Pyth.

rijs anguſtiarum temporibus, ac de diuerſa earum qualitate, ſtatuemuſque tria tempora in hunc modum. Primum tempus, abundantiæ tempus dicetur, ſecundum inopiæ, tertium quietis, & pacis. Primum tempus haſce continet conditiones, & qualitates. Plerique homines cùm incipiunt rectè agere, ſunt firmis viribus, & robuſtis, itaut quidquid agere incipiunt, leue illis, facileque videatur, expedito curſu progrediuntur, ſecundoque vento, & velis explicatis. Eo tempore vehementiſſimæ interdum tentationes, atque ſolicitudines oriuntur, ſed nequaquam eæ tàm malignæ ſunt, habenturque febrium ardentium inſtar, quæ mortem non afferunt, ac faciſe depellet eas veluti iuuenilis noſtræ mentis vigor; atque etiam, quia tunc animus valde allicitur nouitate nunquam antea viſarum rerum, quæ ſe ſe offerunt in hoc ſpiritus theatro. Inſuper in primo ſtatu ſpiritus ipſe neque purus eſt, neque moderatus, neque conſtans. Tentationes verò, vel aliæ moleſtiæ, ſicuti diximus, ſunt ſpecie maiores, quàm re ipſa, præ eo, quod poſtea futurum eſt; ſuntque paruæ, & à malis habitibus ferme progreſſæ, vel ab re aliqua extrinſeca, interdum à Dæmonibus ipſis. Sed curnàm diximus, non eſſe tentationes primi ſtatus admodum malignas? Rem ità conſideremus. Natura noſtra peſſimè in more habet, vt nitatur in vetita; adſperitaſque ipſa vetitarum rerum magis cognoſcitur tempore procedenti, cùm id magis aduerſetur libertati. Præterea, pugnare cum tentationibus nihil aliud eſt, quàm pugnare cum ipſa deprauatione naturæ; occa-

Primum tempus. | Pugna cũ tentationibus.

ſioneſque

ſioneſque pugnandi ſunt ſemper tantò plures, quantò magis progreditur ætas. Etiam motus gratiæ initio conſociantur cum naturæ motibus; quæ natura cum non agat, prout appetitus ſuus poſtularet, imitatur motum, qui violentus dicitur; qui, ſicut Philoſophi aiunt, ſemper eſt firmior, atque potentior circa initia, quàm circa finem. Ex qua conſideratione colligimus, non eſſe tantì facienda, quantì fiunt quædam incipientium opera; neque tantos ad ea tolli clamores oportet, quantos tolli animaduerſum à me aliquando fuit, quoties aliqua ſimplicitas eorum, & puritas, & innocentia perſpecta erat. Imò dicam hoc ſinceritate, quæ propria noſtrorum ſermonum eſt, non debere Magiſtros, qui in ſpiritus via gubernandos aliquos ſumpſere, tam liberè vaticinari de futura talium perfectione. Nàm admodum incerti ſunt progreſſus, longumque vitæ iter, & rari ad finem vſque perſeuerant, ac ſæpe etiam celebratæ Diſcipulorum laudes ad occultam aliquam Magiſtri gloriam redundare poſſunt. Cur autem religioſi tyrones, aliique æquali curſu non procedant in incœpto virtutis itinere, ſatis alibi explicaſſe videmur in Libro, quem de hoc genere inſtituimus. Nunc de ſecundo tempore, quod affert ſecum experimenta, quæ diuinæ manus in nos mouent; quæ tunc manus grauiores eſſe ſolent, & vrgere noſtrum animum incipiunt; omneque gaudium luctu, & amaritudine commutatur; & animi noſtri caminus refrigeſcit, creſcuntque tentationes; & auxilium cœleſte planè ſubtractum eſſe videtur. Quæ ſanè experimenta dura, & aſpera appellari poſ- Secundum tempus.

ſunt; gemitque; & fremit ſub pondere animus; & quaſi moritur non vna, ſed multiplici; & quotidiana morte; & quod acerbius eſt, patitur Deus incidere nos in eas culpas, quas initio perhorruiſſemus. Animi ſerenitas abducta nubibus eſt; & maria intumuere, procellæque obſcuræ ita cingunt animam, vt noctem viuere plenam ſuſpiriorum; & calamitatum videamur. Tunc animus ipſe mœſtas haſce fundit voces; Quò iam abiere lætitiæ noſtræ, & lacrymæ plenæ ſuauitatis? Quò amores, & monumenta victoriarum? Atque inter malorum radices, & originem numerare licet refrigerationem ipſam intimi noſtri feruoris. Ac tunc afficitur ob ſuperioris temporis luctus, naturale temperamentum, ſatietaſque interdum nonnulla ſuperuenit, quæ magna pericula ſecum affert, ſimulque tentatio creſcit, fitque maior, atque violentior vel Dæmonum arte, vel permiſſu diuino. Sed ſicuti tempus hoc ob ea, quæ diximus, triſte, atque ærumnoſum eſt, ità diuerſa habet bona: nam prudentia tunc, & temperantia confirmantur; acceditque ſecuritas quædam aduerſus extrema illa, maiorque conſtantia, & perfectio, & meritum ingens adeſt, licet pugna ipſa graui, magnoque periculo non careat.

Tertium tempus.

Sequitur tertium tempus, quo tempore poſt longam expectationem, extremaſque neceſſitates benigna rurſus fronte Numen adeſt, ventique conticeſcunt, & ex turbido tranquillus dies effulget interea, dum in hiſce mortalium rerum undis verſamur; ac tunc veluti fornacibus aurum probatur, ita excolitur animus noſter, ac ſolito vehementius inſurgit,

git,

git, neque vacillat amplius, & labat; quæ perſeuerantia deinde ſecum affert innumerabilia dona, gratiæque cœleſtis copiam, qua vincuntur facilè tentationes, & minore ſpacio inualeſcunt, ad pacem animi noſtri perturbandam. Aiebat vtique peritiſsimus harum rerum vſu amicus noſter, conſueuiſſe Deum etiam perfectæ ſanctitatis hominibus veluti rodenda quædam oſſa præbere, vt verbis illius vtamur. Atque grauitas illa, ſiue pondus eſt veluti ſaburra nauis, cuius pondere ſeruatur illa, ne leuitate ſua demergatur. Rurſus tamen iiſdem anguſtijs magnæ ſæpe teguntur hominum virtutes, ac veluti nubes lumini ſolis officiunt, multorumque ſanctitatem in hominum oculis obſcurauere, durantque per multos interdum annos; ac ſæpe ſunt atroces ad ferendum, non ſolùm quia propter cauſarum obſcuritatem remedio carent, ſed etiam quia placet ita diuinæ Maieſtati, quæ ſubtrahente ſolatia, & opem vniuerſam, nullus vltrà relinquitur humanæ prudentiæ locus. Sed fortaſſe petat aliquis, an hæc ſemper ità ſint vti perſcripta, ac definita: Non vult Deus minor eſſe humano intellectu, atque ideò ſunt impenetrabiles illius æternæ prouidentiæ viæ, itineraque admodum inter ſe ſe diuerſa; ſed vt plurimum ita fit, ſicuti ego memoraui. Amici dictum.

INSIGNIA EORVM exempla, qui depreſſi, atque deiecti diuinitus fuere.

Caput II.

ET quoniam inter omnes miſerias quædam exiſtunt eiuſmodi, vt diuinò conſilio, diuinaque manu factæ, & immiſſæ videantur ad homines deprimendos; de hoc genere dicimus, varium illud eſſe, & multiplex, omnique ſemper tempore inter homines ea exempla ſpectata eſſe.

Moſis caſus.

Ac veluti Princeps hominum depreſſorum ipſe fuiſſe Moſes videtur, cui

Num.10.n.12.

dictum eſt, non fore vt Populum duceret in Terram promiſsionis, quia manca, & debili fuiſſet fide; & cùm hæc ipſa promiſſa Terra ſubijceretur illius oculis; dictum ei eſt, fore vt Ioſue ductor eſſet, extatque ſcriptum, hanc ei pænam fuiſſe conſtitutam; quia in

Num. 27.n.14.

deſerto non ſanctificaſſet Deum perinde atque debuerat; vbi ſcaturigines aquarum apparuere. Ac tanta fuit ira Dei propter eam rem, vt diuinam huiuſ-

Deut. 3. n. 26.

modi vocem audiret; Nequaquam vltrà loquaris de hac re ad me; *& quò magis perturbatus, atque confuſus relinqueretur, iuſsit eum in montem aſcendere, vnde proſpectus in Terram ipſam promiſſam pateret. Quod quantæ perturbationis fuerit in Moſis animo, Pſalmi centeſimi quinti verba ſatis declarant. Sed quamuis tàm grauis fuerit pæna, non ideò ſtatuere poſſumus, curnàm ea pæna ſancto viro*

iniun-

intingeretur. Nam dicunt aliqui, nimis aſperè Moſem, & rigidè caſtigaſſe Populum in ea re; quod probabile non videtur. Aiunt alij, mandatum fuiſſe diuinum, vt imperaret ipſi petræ Moſes, vt ipſa effunderet aquam; quod ipſe propter exiguam fidem non fecerit, percuſſeritque virga, atque id ſignificare videntur ruſtici Capitis verba illa; Eò quod incredulus fuiſtis mihi ad aquas contradictionis. Num. 20. Alij verò benignius commentantur, aiuntque non peccaſſe Moſem, ſed tempore quodam, ac tædio victum, a fortitudine, & robore animi ſui deſciuiſſe. Sanè caſus iſte Moſis videtur fuiſſe miſerandus, qui diuini obſequij cauſa tàm multa egiſſet, Populo imperitanti illi, cui imperare, ſeruire ipſum erat. Alij quoque antè Moſem, illius Populi Principes, vt Noe, Abraam, Iſaac, & Iacob varijs modis aliquo diuino, ſed non tàm aſpero nutu depreſſi fuerunt, ac præcipuè Iſaacus, qui cùm eſſet Vates, aduentùmque Saluatoris cognouiſſet, non potuit dignoſcere filios ſuos, Gen. 26. n. 4. Gen. 27. n. 1. atque in ea re deceptus eſt. Proprium hoc eſt Dei ſeruorum, qui in alijs rebus magni, & inclyti habiti ſunt, in alijs famam apud homines vniuerſam amiſere. Quamobrem conſiderari oportet, id quod noſtræ legis temporibus Beato Chryſoſtomo accidit. Is in epiſtola ad Olimpiadem hæc ſcribit; Bono eſſet animo, nàm ſe rediturum omninò, idque ſperandum eſſe ſibi ob diuinam benignitatem, quæ niſi in magna illa ærumna opem ferre pararet, non factura fuiſſet, vt in calamitoſis alijs ſæpe rebus tantopere ipſum adiuuaret. Quibus dictis, Chryſoſtomus tamen ipſe non Tom. 5. Epiſt. 4.

rediſt, exulque ſuam obijt diem, cuius referam verba, quia multum elegantiæ, multumque iucunditatis ad ſpiritualem animi fructum habent; Quòd ſi tibi mœroris cauſam id affert, quòd à nobis ſeiuncta ſis, huius etiam rei lætum finem expecta. Atque hoc non conſolandi animi tui cauſa nunc dico: Sed quia exploratum mihi eſt ita fore. Nam niſi ita futurum eſſet, iampridem, niſi me longè opinio fallit, quantum quidem ad illatas mihi calamitates attinet, è vita ceſsiſſem. Vt enim etiam omnia, quæ Conſtantinopoli perpeſſus ſum, prætercam, quanta poſteaquam ex vrbe exceſſi, in tam longo, ac moleſto itinere pertulerim (quorum multa erant eiuſmodi, vt mortem afferre poſſent) quanta, poſtquam huc veni, quanta, poſtquam Cucuſo migraui, quanta denique poſtquam Arabiſsi commoratus ſum, intelligere tibi licet. At hæc omnia effugimus, ac nunc percommoda valetudine vtimur, atque in magna ſecuritate ſumus: adeò vt Armenij ad ſtuporem vſque mirentur, me in tam imbecilli, & quauis aranea tenuiore corpore, tam intolerandam frigoris vim perferre, ac ſpiritum ducere poſſe, cùm ij etiam, qui hyemi aſſueti ſunt, hinc non vulgarem in modum afficiantur. Atque nos ad hunc vſque diē illæſi, atque incolumes manſimus: idque cùm & prædones, quorum manus effugimus, ſæpe in nos impetum fecerint, & rerum neceſſariarum inopia laboremus, ac ne balneo quidem vti

no-

nobis liceat. Atqui, cum iſtic degeremus, eo nobis aſsiduè opus erat. Nunc autem in eum ſtatum, atque habitum euaſimus, vt ne huiuſmodi quidem ſolatij cupiditate teneamur, verùm maiorem ſanitatem conſecuti ſimus, quàm vt illud adhibere neceſſe habeamus. Ac nec Cœli intemperies, nec locorum ſolitudo, nec rerum venalium anguſtia, nec eorum, à quibus curemur, inopia, nec medicorum inſcitia, nec balneorum penuria, nec quod perpetuò in cubiculo tanquam ergaſtulo clauſi teneamur, nec quod progredi, ac corpus mouere nequeamus (quod quidem nobis aſſiduè facere neceſse erat) nec quod nobis ſemper cum fumo, atque igne res ſit, nec prædonum metus, nec perpetua obſidio, nec denique quicquam aliud huiuſmodi nos fregit, ac ſuperauit: verùm melius, commodiuſquè, quam cum iſtic eſſemus, adhibita tamen ingenti cura, valemus. *Et ipſa verba, quæ retuli ad multas animi noſtri neceſſitates opportuna eſſe poſſunt, atque ſicuti dictum eſt, magnos ſpiritualis iucunditatis fructus habent, atque inſuper oſtendunt quàm parcè, ac reſtrictè Deus agat cum hominum genere in reuelandis prouidentiæ ſuæ arcanis. Quippe Diuo Ioanni Chryſoſtomo patefacere noluit ea, quæ ipſi parabantur, paſtori ſcilicet populorum, doctori gentium, Græcæ, ac Chriſtianæ facundiæ principi, cuius vita, & caput agebatur. Atque hinc apparet quàm grauiter, & verè ſit ab Apoſtolo dictum, munera cœleſtis gratiæ diuerſa eſſe, & variè mortalibus impertiri. Neque cuiquam temerè ſperandum erit ex*

ea, quod aliquid cæleſte impetrarit, omnia ſibi delapſura eſſe in ſinum. Magna quoque debuit eſse Diui Bernardi ſolicitudo, magnuſque mæror, vbi Ieroſolimitanæ expeditionis infelices euentus accidere, quàm ipſe ſuauiſſet, eguitque propter eam rem conſolatione amicorum, ex quibus Ioannes Abbas dixit, oblatam eſſe ſibi viſionem, quæ indicaret id bellum fuiſſe ſaluti quàm plurimis, ac ſæpe tales hominum ſtrages fieri diuinitus, vt animarum ſaluti conſulatur. Etiam Chriſtina illa, de qua antea narrauimus, geſtiuit ob magna Chriſtianorum damna, ex quibus magnum exiſtere fructum videbat. Ludouicus etiam Galliæ Rex ob merita ſanctus appellatus, cum ſatis felicibus initijs ad eandem Ieroſolimitanam expeditionem profectus eſſet, exercitum, quem domo maximum aduexerat, minimum reduxit, fameſque, & morbi, & barbarorum inſidiæ ex duobus, & triginta millibus, ſex tantum millia reliqua fecit, ac denique Rex ipſe, cum fratribus duobus captus eſt, & cum poſſet aufugere, maluit capi, quàm tantum numerum captiuorum ibi relinquere. Sed fortaſſe quærat aliquis, cur tantum damni ſit acceptum, permittente Deo: Eſt vtique temerarium ità interrogare, nec minor temeritas erit, ſiquis reſpondere velet, ſed aliquam vtique afferre cauſam ex innumerabilibus multis poſſumus, quæ rationem huius occultiſſimæ permiſſionis oſtondat. Nam ſicuti per martyrium tàm multi gloriam adepti ſunt, ità diuina ſapientia temporibus fortaſſe illis, ceſſante martyrio, voluit ſalutem parare varij generis hominibus; gloriæque partem ipſis per bella illa parare; quæ

D. Bernardus epiſt. 256. ad Eugen. Papã. Et Epiſt. 246. Et Epiſt. 322. Et lib. 2. de cõſideratione in princip. Et Goffridus in vita S. Bernardi libr. 3. cap. 4.

Epiſt. 333.

Gaufridus in eius vita.

bella

bella antè Diui Ludouici ætatem, atque adeò poſtquam ille deceſſit, pro Ieroſolima gerebantur. Atque is caſus Diui Ludouici memoriam illuſtrauit, fuitque ea res inter merita, ob quæ ſanctus eſt appellatus; atque ità, & eccleſia honorem illum, & ſtemmata regum eum triumphum habuere. Diuus etiam Franciſcus adire Ægyptium Sultanum voluit, eſtque ab eo deriſus, & illuſus, neque magnum fructum reportauit. Extrema eſt vecordia, ſiquis hæc audiens, ſiue legens exempla, diuina iuditia non admiratur; quæ ſicuti libri loquuntur omnes, impenetrabilia ſunt humanæ menti. Depreſsiones autem iſtæ maximè circa vitæ finem contingunt, animæque acceptæ Deo ex huius mundi pelago diſcedunt ſub pondere illo, tutoſque portus ineunt, nè gloriæ inanis ventus pernicioſior, quàm multi credunt, ipſos fortaſſe demergat. Eſt enim eiuſmodi ventus, qui demergere poſſet etiam illos, quos plerique extrà periculum omne poſitos eſſe arbitrantur. Fateor ego multorum annorum ſpacio me attentiſsime verſatum in huius meditatione rei, magnaque ſolertia ſpeculatum huius diuinæ prouidentiæ veſtigia, ità comperiſſe, fælicißimos homines, Deoque acceptiſſimos calamitate aliqua ſemper ferè fuiſſe correptos, cùm qua peruenerint ad vitæ finem. Quod ſi finis alicui proſperus contigit, id factum eſt, quia reliquæ vitæ curſu tanta infortunia, tantaſque calamitates experti fuerant, vt vellet Deus quietum illis exitum dare, ſicuti Athanaſio, Gregorio Nazianzeno, Hilario, & Hieronymo Sanctiſsimis viris euenit. Diuus vtique Auguſtinus à primordio ſuæ conuerſionis fæ- Lib. 1. Chron. cap. 55. & 56.

licißime

liciſsime egiſſe videtur , vnuſquè ferè omnium extra communem illam conditionem fuiſſe . Tunc ſcilicet diſceſsit ex hac vita, cum in vltimas, extremaſque miſerias, vna cum Hippone ſua caſurus eſſet , ac niſi temeritatis nimiæ ſit vlteriora perquirere, dicere poſſumus, debitum fuiſſe fortaſſe manſuetiſsimo huius animo ſingulare hoc præmium . Atque manſuetudo eius tanto admirabilior fuit, cariorque Deo, quo magis ille tàm in actionibus ſuis , quàm in monumentis ingenij miſcere potuit eandem grauitate ſententiarum,& verborum acrimonia, ſubtilitateque diſputandi, atque etiã argumentorum violentia .

DE SINGVLARIBVS alijs depreſſionibus.

Caput III.

NEC ſolùm humana intelligentia, captuſque dubius, & infirmus eſt ad ea cognoſcenda; quæ facere Deus paret, ſed etiã improuida eadem ad cognoſcenda, & diſtinguenda inſtrumenta, quibus artifex ille cæleſtis in ſuis rebus , operibuſque diuinis vti deſtinauit . Natura enim rerum, ipſique homines etiam alligati ſunt certis quibuſdam, definitiſque legibus, & quaſdam ſuas tenent vias , à quibus aberrare ferme non poſſunt . Sed non ità adſtricta eſt , ſiue alligata Numinis potentia, quæ ſicuti animaduertere, ac tradidere ſapientes viri, ſæpe tenuiſsimis, humillimiſque

rebus

rebus vti voluit, vt eorum inſtrumento ſe ſe mortalibus indicaret. Atque propter hanc cauſam, itemque ad deprimendam hominum ſuperbiam, occultandamque aliquorum ſanctitatem, & gloriam, debiles ex fortibus fecit, & qui debiles erant, eos inſuperabili fortitudine armauit. Fortes autem iſtos non ſemper voluit videri tales; eſtque operæ pretium Palladij verba de Abbate Beniamino cognoſcere, qui captus eiuſmodi morbo, cui remedium nullum inueniretur, habebat eam vim è cœlo, vt morbos aliorum depelleret, quamuis inſanabiles alioqui, & inueteratos. Extat etiam nobilis hiſtoria de Paulo, qui ſimplex eſt appellatus. Is obſequij erga Deum ſui, magnaque ſimplicitatis merito, in tantam diuinæ gratiæ altitudinem euectus erat, vt plura, & maiora miracula per eum fecerit Deus, quàm per magnum Abbatem Antonium, in cuius diſciplina Paulus ipſe agebat. Eſtque apud Sozomenum de Paulo Simplice, potentiorem cũ ad fugandos Dæmones fuiſſe Magiſtro ſuo Antonio. Accidit autem aliquando, vt cùm infinita propè hominum multitudo ad Paulum hunc accederet petendæ ſalutis cauſa, vereretúrque Abbas Antonius, ne tanta illa hominum multitudo premeret, atque elideret debile Pauli corpus, iuſſerit eum in deſerti interiora ſe ſe abdere, ne reperiretur. Quòd cum ille feciſſet, Antonius ipſe ſuccedebat in illius locum, & accipiebat eos, qui à Paulo ſanari voluiſſent. Quòd ſi aliquos ipſe fortè ſanare non potuiſſet, iubebat eos ad Paulum ire, à quo deinde illi ſalutem accipiebant. Nonne diuina hæc arcana ſunt? Nonne diſciplina

Palladius in Hiſt. SS. Patrũ Sect. 25.

Sozomen. lib. 1. c. 13. Hiſt. Eccl.

Palladius in Hiſt. SS. Patrum, in Vita Pauli Simplicis. c. 28.

humilitatis? Magni Antonij ſanctitas, à qua tot Monacorum familiæ proſeminatæ erant, nonne obſcurari viſa eſt quodammodo, cùm per omnes terras alioqui clara, inclytaque eſſet? Gloria etiam longè maior alterius hominis planè diuini, ſanctioriſque, quàm Antonius ipſe fuerit, viſa eſt abſcondi, & tegi, ſicuti verba ipſius hæc declarant; Ait enim ità de ſe 1. Corint. 12. nu. 7. 8. & 9. *ipſo;* Et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogaui vt diſcederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur. *Atqui fortiſſimus ille erat, probabileque eſt talia munera ipſum alijs obtinuiſſe, cùm ipſi clauſæ ianuæ cœleſtes viderentur,* Deuteron. 28. nu. 23. *cœlumque ipſum æneum, & terra ferrea, ſicuti ſacræ litteræ habent, quodammodo omnia illi negaret. Neque dubitare poſſumus, qua de cauſa id factum fuerit, cùm ipſe affirmet eſſe factum, ne magnitudo reuelationum nimis extolleret animum ſuum. Interdum etiam ſapientia diuina diuerſam viam humilitatis admonet hominum generi, quæ via aſperior eſt, & veluti obſita ſpinis, per quam viam immittuntur nobis non ſolùm ærumnæ aliquæ ſine vlla intermiſſione, ſed etiam ignominia illis adiuncta eſt. Et iſta quidem, vel difficultate ſuperandi, vel amaritudine ſua magnoperè differunt à communibus alijs, ſicuti alibi eſſe à me demonſtratum puto, allato etiam memorabili exemplo Henrici Suſonenſis, neque repetere eadem neceſſe eſt. Similis caſus eſt apud Euagrium, & apud*

Meta-

Metaphraſtem in Eugenij, & Mariæ vita. Neque diſsimile eſt id, quod in vita Simonis Sali narratur à Leontio Scriptore. Item in Diuæ Theodoræ vita, & in vita Diuæ Margaritæ, quæ Pelagius dicta eſt, talia quædam extant.

Lib. 4. cap. 33. 8. Februarij.

In eius vita cap. 28.

CVR DEO PLACEAT, VT illi, quos cariſſimos habet, velut affixi Cruci torqueantur.

Caput. IV.

EX quibus acerbiſsimis caſibus, ac veluti amariſsimis cibis, quos Deus amicis ſuis plerumquè apponit, conſentaneum eſt inquiri, cur nam ità Deo placeat, vt ſuos veluti in varias ærumnarum Cruces ſublatos interdum velit. Ego animaduertere videor nouam legem, quæ à plurimis antiqua lege mitior exiſtimatur, nonnullam habere maiorem aſperitatem in eo, vt ſectatores ſuos innumerabilibus ærumnis affligat: atquè contemplari lubet, quàm verè id dicatur. Diù fuit perfectiſsimis, ſanctiſsimiſque viris præmium amplum, ad tormenta duci, agiquè; vitatis autẽ tormentis, & elapſa moriendi occaſione, protinus ad deſerta loca ſe ſe conferebant, atque ibi ſolatium ingens erat torreri flagrantiſsimi ſolis radijs, areniſque demergi fluctuantibus, ſepeliri antris, ac viuere ſine cibo, ferarumque inſtar propriam pellem habere pro tegumento aduerſus feras ipſas, & aduerſus

anni

anni incommoda. Poſtquam autem rediere Chriſti fideles tanquam ab exilio communi, atque reſtituti ſunt in Ciuitatem, nulli alij ſermones inter eos erant, quàm de ſenſibus domandis, corporeque lacerando verberibus, & cilicijs, & vigilijs, peregrinationibus, orationeque perpetua, Lex autem iſta, quæ talia iubet, quærimus nos cur ità præſcribat. Hanc in præſentia cauſam, & rationem attuliſſe ſatis erit. Sciendum eſt, Diuinam Maieſtatem omni ſemper tempore exegiſſe ab hominum genere ſenſum amoris, ac pietatis; quæ pietas, & amor ea eſt natura, & conditione, vt difficile admodum cognoſci poſsit magnitudo ipſius, cæteraque conditiones. Nec poſſunt aliter cognoſci, quàm per effecta, quæ proficiſcuntur ab amore ipſo, & ab eius eſſentia, ſicuti ſol ex radijs cognoſcitur. Affectus autem hic, generatim loquendo, cùm ſit in duplici genere, diuino nempe, & naturali, profert, atque gignit varia effecta, quorum præcipua ſunt trium generum, cogitationum nempe, & verborum, & operum; atque inter effecta, & ſigna, cogitationes locum vltimum tenent, ac poſita ſunt in medio verba, & denique opera ipſa ſunt efficaciora, & veluti ſpiritu, & viuacitate quadam multò magis amorem hunc demonſtrant. Præterea inter opera, quæ ſunt diuerſæ naturæ, illa, quæ plus difficultatis habent, ſunt etiam amoris noſtri teſtimonia certiora: ac deindè inter opera omnia, aſperiora ſunt, & difficiliora, taliaque habentur ea, quæ perpeſsionem continent aliquam, atque dolorem, quàm ea, quæ voluptates, & res iucundas adiunctas ſæpè habent. Atque ideò ſummus Philoſophorum aiebat,

Amor, & pietas.

Ariſtot. lib. 3. Ethic. cap 9.

ſum-

ſummum, & altiſſimum fortitudinis gradum poſitum eſſe magis in perferendis calamitatibus, quàm in rebus alijs efficiendis, quæ feliciſsime à nobis, ac ſuauiſſime peraguntur. Ut autem ea, quæ dicta ſunt, ad pauca redigamus, poſſum ego demonſtrare, quemadmodum placeat magis Deo videre electos ſuos veluti Cruci affixos, quàm varijs bonis abundantes. Sunt enim Cruces illæ certiſſima ſigna, & teſtimonia diuini amoris. Ideo Hermannus Canonicus Steinueldenſis, cùm in faciendo Sacro, multum temporis conſumeret, tædia, & ſuſurri oriebantur, audiebanturque etiam querelæ ob candelas, quas mora illa abſumebat. Ille tamen ferebat cuncta patienter; quæ ſic propoſui, vt intelligat vnuſquiſque, quales interdum anguſtiæ hominibus pijs, permiſſu diuino, ſubeundæ ſint. Ut autem tantum temporis in re diuina conſumeret Hermannus, efficiebatur ecſtaſi, cui obnoxius ille erat. Quamobrem in forti homine perpeſsio rerum arduarum glorioſior eſt, quàm actio, ſicut ante dictum eſt, amandique verbum qui primus vſurpauit, patiendi vim, atque ſignificationem huic ineſſe verbo credidit; & rurſus patiendi verbo ſignificationem ineſſe amoris idem exiſtimare debuit. Cui loco, & ſententiæ congruunt ſacrarum litterarum authoritates, ex Deuteronomio, ex Exodo, & Libro Iudicum, alijſque præterea locis, quos innuiſſe ſatis habemus.

Electorum Cruces.

In eius vita ſcripta per Sodalem.

Deuter. 8. n. 2.
Exod. 20. n. 20.
Iud. 2. nu. 22.

X DE

DE CORPORIS MORBIS.

Cap. V.

ATQVE vt ea, quæ diximus, magis confirmentur, ſi alijs præterea argumentis opus eſſet, poſſent afferri dolores, & lacrymæ acerbiſſimæ, durique gemitus ægrotantium, qui diutiſſime ſub flagello diuino agunt infelicem vitam. Eorumque maximè virtutes animi, & merita occultantur, dùm corporis calamitates omnibus patent. Cur autem id Deus agat, inquirere non eſt opus, ſed poſſumus vtique dicere, accidere multis id, quod Petronillæ paralyticæ filiæ Diui Petri euenit, cui Pater noluit donare ſalutem, donec tempus veniret illud, quo tempore opportunam filiæ ſalutem cognoſceret, poſtquam nimirum ad altiorem ſanctitatis gradum perueniſſet: quo deinde tempore non ſolùm ea adepta eſt ſalutem, ſed precibus ſuis id ipſum donum alijs impetrabat. Cùm autem hi morbi proficiſcuntur ab diuina voluntate; ità occultant ægrotantium merita, vt vix quomodo id fiat, ſuſpicari poſſimus. At velim, vnumquemque conſiderare verba illa Apoſtoli, quæ attulimus alio loco, quibus verbis ait, datum eſſe ſibi ſtimulum carnis, à quo affligeretur humilitatis cauſa, & vt diuina munera, quibus abundabat, occultarentur. Qui ſtimulus, vt plerique doctores aiunt, corporis morbus fuit. An igitur corporis morbi tantam vim habent, vt poſſint etiam magnanima, & fortiſſima corda labefactare?

In vita Nerei, & Achillei c. 9.

D.Hier. in c. 4, ad Galat. nu. 13.

D.Auguſt. in Pſalm. 130.

Accidit

Accidit autem occultis quibuſdam cauſis, vt homines religioſi, atque timentes Deum præter cæteros huiuſmodi morborum importunitatem experiantur. Neque ſanctitas eorum valet ad diminuendam calamitatem, volente Deo eos affligere, & excruciare. Ob quam neceſsitatem ne prudentia quidem ſatis loci habet; Neque attinet in tali tempore ex Pythagoræ diſciplina credere; Nihil inexpectatum poſſe accidere viro ſapienti, præuidereque, & expectare omnia. Vult enim Deus ipſos pati grauia ſupplicia, atque aſſequi finem eum, qui morbis eiuſmodi propoſitus eſt. Quamobrem magnopere vituperandi ſunt, ac ferme in numero malignorum habendi, qui offenduntur, aut admirantur, cum acerbas querimonias audiunt ægrotantium, etiam ſi ſancte vixerint. Nam ſi iſti damnant abſque cauſa, & inſectantur aliorum famam, crediderim ego damnaturos etiam Iobi ipſius innocentiam, quæ tanta fuit, vt Deus ipſe nihil ex eius ore prodiſſe peccati profiteretur. Atqui legimus ipſius lamenta, & querimonias, quibus nullæ maiores eſſe poſsint, nec ob incommoda tantùm alia accepta diuinitùs, ſed ob plagarum præcipuè dolorem. Non eſt igitur temere de aliena patientia iudicandum; nam reperies aliquos, qui verborum modeſtia extrinſecò habitu ſe ſe patientes præbent, interiore autem ſenſu, tacitiſque conſilijs ſunt impatientiſsimi omnium. Atque etiam interdum pro diuerſitate temperamenti reperiuntur qui abſque vlla virtute carent iracundia, qualem fuiſſe Pythagoræ animum exiſtimo, de quo Iamblicus refert, eodem ſemper animo, & vultu perſtitiſse læto. An

igitur

D. Baſilius in Regulis fuſius diſputatis, interrogat. 55.

Ex vita Pythagoræ collecta ex Iamblico.

Iob, c.1. n.22.

Pythagoræ patientia.

igitur exiſtimabimus hanc Pythagoræ patientiam, atque lenitudinem pluris eſſe faciendam, quàm alteram illam religioſorum omnium patientiam, quibus ægritudines corporis multo acerbiores eſſe poſſunt, ac dolendæ magis, quàm hominum aliorum, qui extrà clauſtra vitam degunt? Nàm quantò maior eſt feruor eorum ſeruiendi Deo, & proximis, obſeruandiquè religioſæ vitæ leges, tantò acerbior Crux eorum eſt, quæ ferme coniuncta eſt cum alijs moleſtijs, ſiuè quòd videant graues ſe eſſe ſocijs, ſiuè quòd contemni ſe ſe putent tanquam deſides, & otioſos inter alios, qui magna lætitia, magnoque fructu aſsiduè exercentur. Neſciunt homines inertes, & abiecti, quanta iſta ſit moleſtia: ſciunt quidem fortes, & magnanimi, ſicuti demonſtrare poſſunt hæc Magni Gregorij verba; Ecce enim, *inquit,* iam biennium penè expletur, quo lectulo detineor, tantiſquè podagræ doloribus affligor, vt vix in diebus feſtis, vſque ad horarum trium ſpatium ſurgere valeam miſſarum ſolemnia celebrare. *Conſideretur quanta debuerit eſſe pœna ſummi illius Sacerdotis, patriſque patrum, dùm cuperet, immo neceſſe haberet agere innumerabilia, ac nihilominus aſperis catenis, & dolorum vinculis teneretur; ac dùm ad Populum verba facturus eſſet, ſuperueniebant ſtomachi dolores, qui ſanctum hominem in cellam ipſius, velut in carcerem, compellebant. In qua calamitate, vt ſatisfaceret Populi neceſsitatibus, Homilias dictabat eas, quæ poſtea recitabantur ab alijs. An ideò minùs carum, & acceptum eum fuiſſe Deo dicemus? Ligat, atque adſtrin-*

Ex lib. 8. Epiſt. 35.

Io. Diaconus in vita B. Gregor. lib. 2. nu. 17.

git

git diuina manus hoſce, ſicuti de ſe ipſo Iob ait? Poſuit in neruo pedes meos, cuſtodiuit omnes Cap. 33. n. 11.
ſemitas. *Et alibi;* Abſcondita eſt in terra pedi- Cap. 18. n. 10.
ca eius, & decipula illius ſuper ſemitam.

QVOMODO MOLESTIÆ MORBORVM corporis augeantur.

Caput VI.

QVÆ *dùm Deus agit inenarrabili ſapientia, videtur verè id poſſe dici, quod de ſenectute viri ſapientes dixere;* Time ſenectutem, non enim venit ſola; *Ita etiam ærumnæ morborum grauiſsimæ ſunt, quia nunquam veniunt, niſi cum magno comitatu: num autem hoc verè dictum ſit audiamus: Corporis Organa, ſicuti ſciunt etiam mediocriter litterati, ſunt inſtrumenta humano animo, quibus vtitur ille ad agendum, quamdiù in cuſtodia corporis tenetur. Atque hæc inſtrumenta quotieſcunque male affecta reperiuntur, pro vtilitate, & adiumento damnum afferunt artifici, & menti, quæ artificem regit. Atque ideò in miſero ægrotante homine non eſt ea vis ad intelligendum, quæ priùs fuerat, neque memoria illa, neque præſens audacia, neque magnanimitas, quæ antea in ipſo cernebatur. Mira eſt inhabilitas ad agendum aliquid, capiendumve conſilium; aiuntque omnes, & fatentur ho-*

minem illum eſſe planè immutatum, nec eſſe, qui priùs fuerat, atque ideò reperietur non ſolum æger corpore, ſed etiam animi facultatibus æger. Ac ſi viri ſapientes affirmant, dum anima corpus ingreditur, infirmari quodam modo eam, variaſque calamitates perferre, multò iuſtiùs dici poteſt; animam eandem in pleriſque mortalium vnà cum corpore langueſcere. Animaduertatur igitur quanta ſit cauſa timendi; ac licet æger non ideò grauiter peccaret, non tamen dicendum eſt, priſtinam virtutem, atque potentiam non eſſe quodammodo extinctam. Quo deinde fit, vt clari olim fama homines obſcurentur, & apud hominum animos calamitoſiſſimi habeantur. Et calamitas deinde ipſa, ſicuti veteres tradidere, eam vim habet, vt intelligentiam ex parte, ſenſumque animi adimat. Sic apud grauem illum, mæſtumque poetam Euripidem; Creuſa inopem conſilij infelicitatem dixit; miſeramque mentem incredulam eſſe alius ſimilis ingenij ſcriptor ait. Atque Ouidius alioqui vanus, & leuis homo, ſic cecinit; In miſerijs primam omnium abire prudentiam. Non eſt igitur illico decurrendum eò, vt ſtatim dicamus, aliquem apud nos excidiſſe ex opinione illa, quæ prius de eo fuerat; ſed potius dicendum eſt, virtutem ipſam antiquam in partes animi interiores eſſe reſtrictam, ne ignaris hominibus, & plebeis aperta, & nota maneat.

In Ione,

CON.

CONSIDERANTVR ALIQVA de morbis hominum, piorum, atque ſeruorum Dei.

Caput VII.

SICVT autem res, & actiones ſeruorum Dei dignæ ſunt omnes, quibus cæteri animum attendant, ità etiam eorundem corporis morbi habent diuina quadam myſteria ad homines erudiendos, & inſtituendos. Atque inter cæteras Beati Gregorij laudes illam quoque numerari par erit, quòd toto ægritudinis ſuæ tempore, nunquam ille ſtudium eccleſiaſtici cantus omiſit. Ait enim Ioannes Diaconus, decumbentem eum paruulo lectulo, ſolitum fuiſſe erudire pueros ad canendum, illiſque comminari flagello, quod religionis cauſa ad eam vſque diem conſeruabatur. Ità importuni corporis morbi non poterant penitus impedire magnanimas curas, & opera Dei ſeruorum, ipſique ſumma prudentia vincebant calamitates occultis hiſce artibus, quas vulgus, ſolitum intueri rerum tantummodo ſpeciem, fortaſſe non agnoſcebat. Neque credendum eſt, morbos eos, quos diximus, fuiſſe leues, cum in octauo Libro hæc verba ſcripta ſint. Vnde fit, vt qui quotidie in morte ſum, quotidie repellar à morte. *Neque diſsimulabat ille ſua mala, abſcondebatue; Atque operæ pretium eſt audire, quibus ipſe verbis conditionem eorum morborum deſcribat, auxiliumque imploret.*

In vita B. Gregor. lib. 2. num. 6.

Epiſt. 35.

Peto

Lib. 7. Epiſt. 78. Peto autem, vt pro me enixiùs veſtra ſanctitas orare debeat, quia podagræ doloribus, & barbarorum gladijs, & curarum afflictionibus inceſſanter premor. *Hiſce verbis ea quoque addantur*; Lib. 11. Epiſt. 24. Ego in tanto gemitu, & occupationibus viuo, vt ad dies, quos ago, me perueniſſe pœniteat, ſolaque mihi in conſolatione ſit mortis expectatio. *An fortaſſe ex hiſce verbis reprehendent Scioli Diuum Gregorium, tanquam inconſtantis animi, & vt ipſi loquuntur, parùm ad diuinam prouidentiam attemperati? Neque hoc, quod nunc à me dicitur, pugnat cum eo, quod pleriquè Scriptores docent, morbos nempe corporis eſſe ſalutares animæ, perpetuamque valetudinem in aliquibus nihil aliud eſſe, quàm ægritudinem mentis, atque, ſicuti Diuus Bernardus ait, melius fore ſi ſtomachus ipſe, quàm mens laboret. Aiuntquè alij eam fuiſſe cauſam, cur Platonicæ ſcholæ ſuam ſedem elegerint ſub cælo non ita ſalubri; optandumquè eſſe, vt tales eſſemus bonæ valetudinis tempore, quales ſumus, cum morbo aliquo laboramus. Nam fatemur poſſe aliquam ex morbis prouenire vtilitatem, & illis maximè, qui nondum rectè domitos ſenſus habent, & quibus cupiditates adhuc inhoneſtæ negotium præbent. Non tamen ideò efficitur, vt non afferant etiam damna quædam, & detrimenta; cumque creſcere poſsit in ægrotantibus meritum vnà cum virtute, imminuuntur tamen, & impediuntur rectè agendi facultates, & laudabilia opera occultantur; quod nunc demonſtrare propoſitum eſt.*

DE EO, QVOD IN DEI SERVA factum eſt.

Caput VIII.

PROSEQVEMVR *etiam pauliſper locum hunc, grauemque caſum explicabimus, in quem verba illa Iobi cecidiſſe videntur;* Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduerſaris mihi. *Fuit aliquot ab hinc annis religioſa mulier, cuius ſanctitatem res vna demonſtrabit, quam ego ſum narraturus. Inuaſerat hanc elephantiaſis atrociſsima, cuius morbi monſtruoſam conditionem, ſi quis cognoſcere velit, videat ea, quæ medicæ artis magiſtri ſcripſere. Ea mulier cùm viueret adhuc, horribile cadauer facta erat, plena vlcerum, ex quibus cum odore teterrimo ſanies per totum corpus manabat. Oculorum vſum amiſerat, nam fœdiſsime prominebant extra caput. Acerrimi aurium dolores, de quibus Galenus ait, tantam eſſe dolorum eorum atrocitatem, vt pleriquè mortem ſibi conſciuerint præcipitantes è feneſtris, aut in puteos ſe ſe; id quod in alijs morborum tormentis rarò euenit. Denique decidere dentes, & vlcera fauces penitus illius occupauere, magnumque vlcus in ceruice apparuit, quo vlcere prudenter, & intrepide medici vti ſtatuerunt ad cibandam eam, ne fame abſumeretur; fiſtulamque ferream eius rei cauſa, in plagam illam inſeruere. Sed interea illa*

Cap.30.n.21.

De compoſit. medicament. ſecundum locos.

Z miſe-

miſerabilem vitam reliquit, cùm pœnas illas per triennium pertuliſſet, quas pœnas ingentis gloriæ occaſionem illi præbuiſſe credibile eſt. Quanta fuerit autem huius mulieris ſanctimonia, vel ex eo coniectari poteſt, quod crebrò ipſa dicere ſolita erat, non ſolùm gratias agere ſe Deo propter aſsidua tormenta, ſed affirmabat inſuper, ærumnas, atque calamitates ſuſtinuiſſe maiores ob ſæuas Dæmonum tentationes, inter quas timuiſſet olim, ne Deus ab ſe offenderetur; pelagumque illum dolorum, in quo tunc eſſet, non eſſe comparandum cum doloribus illis, quos metus ille peccandi attuliſſet. Peto ego ab illis, qui verſantur in hoc ſtudio contemplationis, vt pondus, atque vim paucorum horum verborum examinare velint.

DE IMPROBORVM HOMINVM ægritudinibus.

Caput IX.

SI fortaſſe dicent aliqui, caſus inuſitatos eſſe iſtos, ac penè incredibiles, reſpondemus eſſe vtique inuſitatos, & quia tales ſint, à nobis etiam narrari. Atque inſuper volumus id conſiderari, quod à magno medico dictum fuit, facinoroſos nempe quoſdam homines, quantum ipſe animaduertere potuiſſet, non mori, prout artis præſagia monerent, morbiſque illis, ex quibus perire debuerant, ſæpe non perimi

eos.

tes. Atque ideò aiebat, multis ſe exemplis commotum, faciliùs huic hominum generi, quàm alijs ſolitum fuiſſe prædicere, quòd ex eo morbo non morerentur. Iam igitur quid tandem in hac noua opinione ſtatuemus, ſi tamen nouam eam appellari licet? nam conſideranda ſunt ea verba ſacrarum litterarum; In Pſalm. 72.n.5. labore hominum non ſunt, & cùm hominibus non flagellabuntur; *ac de periculis præcipuè, quæ vitantur ab ipſis fermè extra communem hominum conditionem, legantur ea Iobi verba;* Sic in tenebris, Cap. 24. n. 17. & 18. quaſi in luce ambulant. Leuis eſt ſuper faciem aquæ. *Ea verba de improbis hominibus dicta ſunt, quaſi ſic diceretur; ſi committunt ſe ſe fluminibus, non obruuntur; ſi mari, naufragium vitant; atque tanta illis eſt audacia, vt flammas ipſas impunè ab ſe calcari poſſe putent. Neque attinet cauſam eam referre, quam huius rei notam, & communem Scriptores ſacri afferunt; nempe improbos homines longam habere vitam, vt conuertantur, vel vt ſine inſtrumenta diuinæ iuſtitiæ ad alios puniendos. Progrediamur* Improborum vita. *nunc ad naturalium cauſarum inueſtigationem, quomodo id fieri naturæ lege poſſit, ſi minùs in omnibus, certè in multis eorum. Horum vita licet interdum longa ſit, videtur tamen etiam longior, quia communes humani generis inimici exiſtimantur, & veluti feræ quædam, & beſtiæ, lupique, & ſerpentes, quorum etiam exiguus numerus, nimius videtur. Atque ideo miramur, cùm extra primos ſenectæ ſuæ annos ipſi progrediuntur. Verùm his omiſſis, communiter hoc affirmamus, eos, qui ſunt ſerui, &*

man-

mancipia vitiorum, ſemper ferè eſſe temperamento robuſtiore, fortiſsimiſquè membris. Nam alioqui diù non ſufficerent gulæ, iræque, & otio, libidinibuſque monſtruoſis; earumque rerum violentiæ. Hinc eſt; quòd ante diluuij tempus, fuiſſe Gigantes in Mundo Gen. 6. nu. 11. *ſacræ litteræ tradunt; Noſtra inſuper vulgata lectio ſubdit, de illis loquens;* Iſti ſunt potentes à ſeculo viri famoſi. Gen. 6. n. 1. *Quò in loco Textus Hebræus robuſtiſsimos homines deſignat; voci enim Hebrææ* גבור *ſignificatio roboris ineſt. Accedit alia quoque conſideratio, quòd licet homines improbi, amentes ſint; quod ad res diuinas attinet, animaduerſum tamen eſt, eos habere magnos ſæpe ſpiritus, & viuidos animos, & prudentiam etiam pluſquam mediocrem, memoriamque; & iudicium, & tolerantiam laborum; ſicuti expreſſum videmus in illa deſcriptione, qua Catilinam Marcus Tullius, & Annibalem Liuius deſcribunt; de quo quidem Annibale verum eſſe id, quod à nobis dicitur, declarat imago hominis, quæ in Bibliotheca Ambroſiana aſſeruatur. Naturale igitur eſt hoc, vt naturæ quoque legibus, & conſuetudine diutiùs viuere poſsint illi, qui ſunt ad ſcelera promptiores.*

DE

DE SALVTE QVORVNDAM inſigniter improborum.

Caput X.

CVM autem generis huius homines in morbos incidere, iuſta eſt cauſa quærendi, quænam pars ſalutis eis obtingat; eamq; dubitationem afferunt ſigna quædam, ex quibus apparet, ipſos ad rectè agendum eſſe inflammatos. Sacramenta, & myſteria diuina vim habent inæſtimabilem quidem; ſed ita tamen, ſi noſtra quoque voluntas accedat; quæ voluntas, ſicut ego animaduerti, in pleriſque eorum valde obſcura, & anceps, vacillanſque eſt; atque etiam in extremo illo rerum articulo, nunc bene, nunc prauè affecti cernuntur; eamque varietatem afferunt morborum quædam inclinationes; inter quas ipſi concepta ſpe vitæ, perturbationibus violentis habenas interdum permittunt, ſicuti exemplo demonſtrabitur. Fuit quidam aſſuetus iracundiæ, atrocitatique verborum in Deum, & in ſanctos. Is cùm grauiſsimè laborare cœpiſſet; peccata ſua ritè confeſſus, magna ſpe ſuos omnes affecerat fore ſaluum; ſummaque pœnitentiæ inditia in eo apparebant. Ecce autem cùm meliuſculè haberet, exiguo illo ſpacio leues ob cauſas indignatione accenſus, impia rurſus verba iactare cœpit, ac ſuperueniente delirio, ſenſibus amiſsis, abſque confeſsione deceſsit. Cæterùm praui iſti homines ferme religiones ipſi quaſdam ſuas habent, quarum ſpe ſub-

uixi, certam ſibi ſalutem promittunt; eſtque communis inter ipſos opinio, ieiunia quædam, & nonnulla opera pietatis, quibus aſſueuere, procul dubio datura eſſe ſalutem. Non ſane ego dixerim vnquam, vllam recte, ac piè agendi conſuetudinem eſſe omittendam; ſed hoc dico, conſuetudines illas, atque imaginem eam pietatis ſæpè incitamentum eſſe peruerſis hominibus, quò longiùs, & audatiùs in praue agendo progrediantur, ſperentque exiguum illud bonum fore ſcelerum aliorum veniam. Non autem ſentiunt illi, verè à Philoſophis hominibus illud eſſe dictum; Bonum ex integra cauſa, & malum ex ſingulis defectibus. *Porro ea, quæ ipſi laudabiliter agunt, non præmium æternum, ſed fortaſſe nonnullam in rebus humanis commoditatem, atque indulgentiam merentur; erant enim lethalibus contaminati noxis, cùm ea ipſa agerent: Quòd ſi dixerint, ſpem eſſe ſibi, fore vt illa ipſa pars pietatis diuinæ miſericordiæ partem mereri poſſit, rectè id quidem fortaſſe dixerint, ſed rurſus dico ego, vt id contingat, requiri propriam ipſorum diſpoſitionem vnà cum gratia diuina coniunctam. Diſpoſitio autem illa, quæ in primis requiritur, longè ab ipſis abeſt. Quòd ſi fortaſſe dixerint, fore vt eam operibus illis ſuis acquirant, reſpondeo ego, [illegible] id ſane propoſitum eſſe debere, dùm [illegible] agunt talia, ſed in primis [illegible] omni ope conniti, vt purgent vitijs ani[illegible] mum ſuum; quod ipſi facere nolunt.*

DE

DE LONGA IVSTORVM VITA.

Caput XI.

VELVTI per iocum aiebat aliquando aliquis alteri, ſibi votum eſſe, vt talem viuere vitam poſſet, qualem Sancti homines vixere. Nàm ſi ità viueret, longiſsimè ſe eſſe victurum aiebat, nòn minùs enim ſalutaris illorum viuendi forma ſibi videbatur, quàm regulæ illæ, quas medicæ artis magiſtri in Scholis paſsim præſcribere ſoliti erant. Sanè breuiſsima ſanctiſsimis aliquibus viris vita fuit, ſed rurſus nonnullis alijs eorum longiſsima; atque de longitudine illa, ſiue breuitate ſcripſère noſtris temporibus aliqui. Præſtat ea legere, quæ de Antonio, & Paulo primo Eremita, & Hilarione ſcribuntur; quæque Palladius, & Theodoretus, & Caſsianus de pleriſque alijs tradidere. Ac præter diuinæ prouidentiæ voluntatem, quæ lumina hæc diù lucere mortalibus alijs vult, adeſt etiam in promptu ratio naturæ, propter quam longiſsimè illi viuere debeant. Scribit aliquis, animaduerſum eſſe ſibi, quod militares homines, itemque homines alij dediti litterarum ſtudijs, quæ ab humanitate nomen acceperunt, longiſsime etiam viuerent. Id quomodo fiat, inquirere nunc lubet. Milites diù laboribus aſſueuere; cælique perferre iniurias, modicò cibo vti, procul à delicijs omnibus abeſſe, vita eorum eſt; Carent præterea moleſtijs, atque ſolicitudi-

Militum vita.

nibus quibuſdam, procul ab domeſticarum rerum cura, procul ab affinibus, & propinquis, vnumque negotium illud ſuum agunt. Hi poſtquam ad ſenectutem peruenere, recipiunt ſe ſe in hoſpitium illud, in quo nati, & nutriti priùs fuere, atque illi diſcedere neſciunt ab antiqua illa ſua conſuetudine vitæ, diùque nec amant, nec odere, nec appetunt magnoperè quicquam, ſed feſsi laboribus diuturna quiete perfruuntur.

Litteratorum vita.

Ac litterati homines, qui verſantur in ſtudijs illis humanioribus, in hac ſunt conditione, & ſtatu, ſicut exponemus. Litteræ illæ humaniores niſi pietatem, atque religionem ſibi adiunctam habeant, ſæpe procreant in animis eorum, qui ſectantur ipſas, alienationem quandam, & fugam à rebus diuinis, cuiuſmodi exempla ſuperioribus temporibus non defuere. Et quamuis alant ſuis ipſi pectoribus veram fidem; ea tamen infirma admodum eſt, & pene mortua. Cauſas nunc omittimus alias, de quibus fortaſſe alibi agendi locus erit; cæterum illa præcipua eſt cauſa, quòd omnes Libri, quos ipſi manibus tractant, ferè à noſtra religione alieni ſunt, & occultum venenum in illorum pectora infundunt; neque id mirum eſt, cùm Librorum ipſorum auctores, acerrimi fuerint noſtræ Chriſtianæ religionis inimici, ſiquidem poſt eius exortum extitere, vel certè cultores idolorum fuere, & Idololatriæ dediti, ſi nati ſunt, antequam ipſa naſceretur. Sicut igitur laſciuæ litteræ mores efficiunt laſciuos; ac ſicut comœdia riſum excitat, tragœdia mœrorem, ita peſtifer quidem ventus ex eiuſmodi Libris afflatur, qui ſine ſenſu deſcendit in animos, & peſ-

tem

tem illuc, atque venenum infidelitatis affert. Sed quoniam huiuſmodi Libri ſcripti fuerunt à principibus omnis prudentiæ viris, qui quidem in illa temporum nocte extitere; nec alibi maior vſus rerum, maiorue ſubtilitas ingeniorum fuit, hinc eſt, quòd humanæ prudentiæ florem continent, traduntque diſciplinam certam quandam, & nobilem vitandi extrema, atque viam procul à periculis calcandi tutam, & expeditam. Iam hoc, quod de militaribus viris, ac de ſtudioſis hiſce hominibus dictum eſt, multò aptiùs cadere poteſt in Dei ſeruos, qui ceù milites verè laboribus aſſueuerunt, & viuere parcè, deliciaſque adſpernari. Hi pariter ſunt homines illi eruditi, qui optimos, atque præſtantiſsimos litteraturæ totius Libros tractauere, noſtræ nimirum legis monumenta, in quibus eluxit non humana minùs prudentia, quàm diuina, quæque præceptum illud etiam iubent cuſtodiri antiquum; Ne quid nimis.

DE PRÆSAGIENDA mortis hora.

Capue X I I.

NON mirum igitur eſt, iuſtos homines viuere diutiſsimè, ſed illud quidem valdè mirum eſt, mori ipſos interdum quaſi non ſentientes interitum ſuum, vel etiam ſperantes longiorem ſibi fore vitam. Vt dicam id, quod ſentio, hanc ingruere peſ-*

tem interdum vidi in animos alioqui timentium Deum, optimèque moratorum. Promittunt ſibi Neſtoreos annos; atque vbi in morbum incidere, mortique propinquant, non ſentiunt horam ſuam, admonitique veluti per ſomnij ſpeciem id accipiunt, & aliqui eorum dicunt interea, nondum adeſſe ſibi horam; ſcire ſe quid dicant, & alia ſimili vanitate. Sanè fieri poterit, vt diuino nutu tale quiddam accidat, quò leuior ſanctis hominibus moriendi ſenſus fiat; eamque rem veluti ſomnium aliquod accipiant, ſicut eſt in Pſalmo; In pace in id ipſum dormiam, & re-
Pſal. 4. n. 9. quieſcam. *Atque poſſet alius dicere, ità affectos eſſe Dei ſeruos, vt non indigeant magno ad moriendum apparatu; poſſeque ipſos decedere quandocumque res ferat, etiam ſi mors repentina ſuperuenerit, ſicut ea nonnullis magnæ ſanctitatis hominibus aliquando ſuperuenit. Sed non ideò tamen dicendum eſt, Dei ſeruos eſſe omnes æqualiter perfectos, & ſanctos; atque ideò fieri poteſt, vt cùm aliquorum animos nulla ſubit mortis cogitatio, id manifeſta Dæmonis tentatione contingat, quæ poteſt ab aliqua opinione ſui proficiſci, perſuadentes nimirum ſibi fore, vt ſi hora ſuperuenerit, diuinitùs admoneantur, experti ſcilicet ſæpè aliàs propitiam ſibi Numinis benignitatem.*

Aliquando etiam ità contingit, vt ardenti deſiderio cupiant aliquod perficere ſuum opus, quod ipſi Deo curæ eſſe credant, ſeque fore inſtrumentum putent ad opera ea perficienda. In eo ſanè magnopere falluntur, cùm impenetrabilia ſint conſilia Dei, ipſiuſque viæ. Interdum etiam falluntur naturæ ipſius ratione, quia

cùm

cùm ſæpe ægrotauerint, ſemperque conualuerint, veluti familiares ſibi fecere morbos, neque magnopere eos timent, ac ſe ſe quadam tenere medicinæ capita profitentur; & ſciunt, quæ ratio ſit conſeruandæ valetudinis, & ſuam ipſi corporis conſtitutionem nouerunt. Atque ideò animaduertiſſe videor, eos, qui pugnare ſæpe cum morbis ſolent, in magno eſſe periculo, vt morte inexpectata opprimantur; vaticinantur ſiquidem aſſiduè, fore vt conualeſcant, morboſque paruipendunt; & quaſi perfecta ſcientia, immutabilique lege futura ex præteritis coniectantur. Sed illud quoque dicendum eſt, in nonnullis Dei ſeruis, cùm moriuntur, animaduerti certam quandam, & ſingularem Dei permiſsionem, dum repentino mortis metu, & horrore occupantur, cuiuſmodi horrores, & metus antea per totum vitæ curſum, illorum animos nunquam inuaſerunt; ac fieri poteſt, vt ſit ea, veluti pœna quædam immiſſa diuinitus, vt de ſe humiliter, ac demiſſè ſentiant. Quod cum ità ſit, manet motus ille per aliquot dies, ſed in mortis articulo euaneſcit, ipſique libenter, & tranquillè moriuntur. Atque ideò diſpoſitionem eorum ego tunc magnoperè cenſeo eſſe laudandam, quippe cum eodem tempore duo magna munera à Deo impetrarint, humilitatis nimirum vnum; alterum fortitudinis in tantæ neceſſitatis tempore. Timorem verò ipſum crediderim poſſe proficiſci, vel ab Dæmonum arte, vel etiam immediatè ab diuina voluntate, vel denique ab conditione naturali, quæ quàm maximè poteſt, abhorret ab vltima illa diſſolutione mortalis huius fabricæ, & elementaris

Iuſtorum morientium metus.

DE

DE GRAVISSIMIS tentationibus.

Caput XIII.

VERUM iam tempus poſtulat, vt ad alia tranſeamus, & de grauiſsimis tentationibus loquamur, inter quas exiſtimo ego ſæpe accidere illud, quod Moſi
Exod.34.n.29. *euenit, cuius facies cùm tota fulgeret, ſplendorem ſuum ipſe minimè videbat. Ita planè qui tentantur, poſiti ſunt in alto quodàm gloriæ gradu; neque ſtatus ſui dignitatem vident, ac ſe ſe flagitioſiſsimos eſſe homines putant. Tentationes autem eiuſmodi aptiſsimè feris beſtijs æquiparari poſſunt, de*
Pſal. 103. *quibus ità in Pſalmo eſt, diurnis temporibus latitare eas, noctu autem extra cubilia ſua prodire. Ita nimirum humanæ mentis perturbationes prodeunt ex animi latebris, vbi ſol quidam gratiæ ſenſibilis, & feruoris intepuit; ac veluti ſolis occaſu refrigerata eſt terra. Nos hoc primùm dicemus, Dei ſeruos, & pios homines tentari interdum, rurſuſque flagitioſiſſimos mortales minimè tentari. Quòd autem ſanctiſsimi homines ſæpe tententur, memorabile illud, ac fortaſſe*
Nazianzeni exemplum. *ſingulare propter hominis merita, Nazianzeni exemplum declarat. Is de ſe ipſo hæc ait, alloquens ſuam*
Lib. Cigneorũ Carm. in exhort. ad animam ſuam. *animam;* Empuſa, Mænas, infelix anima: Empuſa, Mænas, quònam te voluptates abripiunt, circumſpectantem vndique proxima? Non tandem reſipiſces? non ignem illum conficies, &

extin-

extingues, qui prauas in te ſpuriaſque cupiditates accendit? non excitabis partem animi genuinam, rationeque prǣditam, adiungens tibi partem alteram, quæ vim iraſcendi continet? quid accidit tibi, mea anima? Cur tibi cordi eſt, quod te non decet? *Neque ex his verbis interpretari quicquam aliud attinet, præter vnam Empuſæ vocem, quam ſicuti Philoſtratus refert, exiſtimauere Gentiles antiqui, Dæmonem eſſe, qui figura fœminæ indutus libidinoſiſsimè ageret. Hæc autem tormenta Gregorio procul dubio à Dæmonibus inferebantur; nam ille iam extremæ ætatis erat. Ac tale quiddam etiam ſexagenario Pachoni euenit, cuius verba apponere operæpretium eſt;* Ecce me, vt vides, hominem ſenem. Cum iam quadrageſimum annum degam in hac cella, curam gerens meæ ſalutis, & ad hanc ætatem peruenerim, tentor vſque in hodiernum diem, & iurauit dicens. Iam duodecim annis poſtquam tranſegi annum quinquageſimum, nullam diem, nec noctem intermiſit, qua me non inuaſerit. Cum itaque ſuſpicatus eſſem, Deum à me receſſiſſe, quandoquidem tanta in me Dœmon vteretur poteſtate, potius delegi mori abſque ratione, quàm vitio, affectioneque corporis me turpiter gerere. Egreſſuſque à cella mea, & obiens ſolitudinem, inueni ſpeluncam hyænæ. In quam ſpeluncam me nudum immiſi toto die, vt feræ egreſſæ me deuorarent. Poſtquam autem fuit veſpera, prout ſcriptum eſt. Sol cognouit oc-

Palladius in Hiſt. SS. Patrum, in vita Abbat. Pachon. Sect. 29.

caſum ſuum. Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox.
Pſalm. 103. In ipſa tranſibunt omnes beſtiæ ſyluæ. Catuli Leonum rugientes vt rapiant, & quærant à Deo eſcam ſibi. Egreſſæ ergo feræ in illâ hora, & maſculus, & fœmina, me à pedibus ad caput vſque odorati ſunt, circunlingentes. Cumque expectarem fore vt deuorarer, à me receſſerunt. Cùm ergo illic tota nocte iacuiſſem, non fui deuoratus. Exiſtimans ergo Deum omnino mihi parſiſſe, ſurrexi. Rurſus verò in cellam rediji. Cùm autem ſe paucis diebus continuiſſet Dæmon, me eſt adortus vehementiùs quàm antea, vt parum abfuerit quin blaſphemarem. Tranſformatus enim cum eſſet in puellam Æthiopiſſam, quam in mea iuuentute videram æſtate ſpicas legentem, ea mihi viſa eſt meis inſidere genibus, meque vſque adeò commouit, vt putarem me cum ea coiuiſſe. Furore ergo percitus, impegi ei colaphum, eaque ſic euanuit. Hoc autem mihi crede dicenti. Biennio non poteram ferre manus meæ fœtorem. Cùm ergo hac de cauſa puſilli, & abiecti animi euaſiſſem, & de me omnem ſpem abieciſſem, egreſſus ſum pererrans vaſtam ſolitudinem: & inueni paruam aſpidem. Quam cùm accepiſſem, eam admoueo meis genitalibus, vt vel ſic morſus morerer. Et cum eius caput virilibus applicaſſem, vt quæ mihi fuiſſent cauſa tentationis, ne ſic quidem morſus ſum gratiæ prouidentia. Poſt hæc autem audiui vocem dicentem mihi in mea cogi-

tatione.

tatione. Abi Pachon, decerta. Ideo enim permiſi in te tantam exerceri poteſtatem, ne tibi eſſet elatior, & arrogantior ſpiritus, perinde ac ipſe poſſes hanc ſuperare affectionem: ſed tuam agnoſceres imbecillitatem, & in tuæ vitæ inſtituto nunquam haberes fiduciam, ſed recurreres ad Dei auxilium. Sic autem admonitus, & confirmatus, ad cellam ſum reuerſus, & deinceps ſedens cum fiducia, & nullam belli curam gerens, reliquos dies egi in pace. Dæmon autem cùm cognouiſſet meam eius deſpicientiam, pudore deinceps affectus, ad me non acceſſit amplius. His verbis cum ad luctam aduerſus Satanam me confirmaſſet, & ad bellum inſtruxiſſet, & aduerſum Dæmonem fornicationis me paraſſet ac docuiſſet, dimiſit, iubens vt forti animo me gererem in omnibus. *Non arbitror temerè eſſe factum, vt verba hæc hoc loco ipſa referrem, quippecum habere viderentur arcana cæleſtia, ſpiritualiſque ſcientiæ altitudinem, ob quam omitti non deberent. Vides diuturna tentationis tempora, perſeuerantiamque ſenis inſuperabilem? Vides offerre ipſum ſe ſe morti, feraſque non parcere modò ei, ſed etiam honorem vltrò exhibere? Vides id parum eſſe, Dæmoneſque ſæuiores inſurgere, quàm beſtias? Vides quid antiqua monumenta, imagineſque rerum poſſint? Vides quanta fuerit perturbatio mentis etiam abſque peccato? Vides quàm ſit periculoſa ſuperbia in omnium animis, & quàm difficile humilitas acquiratur? Hæc ſenectus ſimilis eſt caſibus alte-*

rius

Cap. 45. *rius ſenis, de quo Sophronius refert, qui in medio feruore pugnæ, cùm caſtimonia ipſius oppugnaretur, hæc aiebat;* Quandiù non dimittis me? Recede iam à me, qui mecum conſenuiſti. *Sed quoniam tetri ſpiritus inferorum diuerſas veneni artes callent, aliuſque alium ferocitate æquat, dicendum eſt aliquid de illis, quibus blaſphemiæ quaſi ſpiritus quidam euenit; qui quidem ſpiritus adeò ſæuus eſt, vt à Climaco propter atrocitatem ſuam, infamemque radicem, ineffabilis appelletur. Aegerrimè vincitur ab illis, quos medicos ſpirituales dicimus; aptiſsimumque remedium eſt, ſicuti Climachus tradit, nuſquam pugnare cum eo ſpiritu, ſed contemnere penitus eum, atque flocci facere. In hac calamitate non ieiunia, non flagra, non dolor, remedio erunt. Ac licet à Dæmone malo turpitudo hæc proficiſcatur; proficiſcitur tamen ſæpe etiam ab humore melancholico, ab iracundia, facilique ad excandeſcendum temperamento. Mala ſpiritus huius ſunt eadem, quæ mala ſcrupulorum; ſiquidem nequeunt diſtinguere conſenſum voluntatis ab ſimplici comprehenſione animi, ſiue intellectus; atque ideò tentatum vtrumque hoc hominum genus affirmaret à ſe fuiſſe conſenſum tentationi, etiamſi minimè conſenſum eſſet. Hac autem difficultate ſuperata, ſublataque ſuſpicione praui conſenſus; naſcitur alia, nimirum de ablegandis procul ab animo noſtro cogitationibus hiſce monſtruoſis; quæ quidem cogitationes ſubeunt, & exeunt omnibus horis, ceù importuni hoſpites in alieno Domicilio tumultuantes, ac moleſti. Et quamuis culpæ metus abſit, manet*

net tamen infeſtatio mentis, & moleſtia. Quod vbi fiet, confugiendum eſt ad remedium illud primum, vt nimirum tota res obliuioni detur, neque de ea ſoliciti ſimus. Nàm ſæpè fœdæ iſtæ imagines proficiſcuntur à conſuetudine quadam, quæ in animo noſtro inueterauit; duratque ad aliquod tempus, & poſtea dilabitur, & euaneſcit.

PECCATORES ALIQVOS non tentari.

Caput XIV.

PECCATORES *verò ſunt omninò iuſtis hominibus contrarij, & diuerſi; cùm enim minimè tententur, tranquillè viuunt; ſeque non peccatores, ſed iuſtos eſſe homines putant. Horum hominum magnus eſt numerus, & magna fallacia, cùm iuſti videantur eſſe, nec ſint tamen. Id fit, quia Dæmones contenti ſunt eorum vita, nec vltrà quicquam deſiderant, noluntque ſolicitare eos, & irritare. Nàm etiam maligni ſpiritus nouerunt inſtabilitatem humanæ mentis, ſimulque vim gratiæ cæleſtis. Atque victoria hac, quam ipſi de peccatoribus reportant, ſimilis eſt artificio, quo maximos piſces, & monſtra marina nonnulli venantur. Non poſtquam talia monſtra, piſceſque cæpere iniecto faucibus hamo, remittunt deinde funem, vt violentià, & celeritate piſcium ipſorum non frangatur. Accedit etiam, quòd mi-*

nimè tentantur ſenſuum, & corporis motu, neque rebus extrinſecùs oblatis, neque malignis aliorum perſuaſionibus, quia ſcilicet non pugnant ipſi cum hoſtibus eiuſmodi, ſed eorum voluntati facile obſequuntur. Ideò ſapienter, & acutè Climachus ait in hunc modum; Nullum certius argumentum eſt, quòd Dœmones à nobis victi ſint, quàm ſi nos acerrimè oppugnent. *Quod autem Climachus ait de Dæmonum malitiâ, id ipſum de inimicis alijs dici poterit, qui ſemper nobiſcum pugnant. Ut autem intelligatur huius diuini myſterij altitudo, dùm tentationes ingruunt in iuſtos, non autem in prauos homines; & quomodo fiat, vt ſanctimonia illorum, & horum malitia lateat in occulto, conſideretur id, quod eximiè à Sophronio traditum eſt. Is narrat, probum ſacerdotem à Deo petijſſe, vt tentatione concupiſcentiæ liberaretur; & quia non exaudiebatur, deſerto munere ſeceſſiſſe in ſolitudinem, ibique Diuum Ioannem Baptiſtam apparuiſſe homini, atque ità allocutum eſſe; Credas mihi Conon (id enim homini nomen erat) adhuc te non eſſe tentatione iſta liberatum, quia magnam tibi mercedem iſtius moleſtiæ paraueram, ſed quia video hanc tibi mercedem minimè placere, ecce liberamus animum tuum; atque ità liberatus eſt. Sic tractant ſancti ſuos amicos, minimèque audiunt eos, quia maiorem eorum gloriam moliuntur.*

Gradu. 27.

Cap. 3.

DE

DE VERA, ET OCCVLTA SANCTITATE LIBER TERTIVS.

DE ARIDITATE NOSTRI SPIRITVS.

Caput I.

SI ea, quæ diximus, quæ ve dicenda etiam reſtant, intueri velimus, non ſemper verum illud eſſe reperietur, quod vulgo aiunt, nempe minimum omnium eſſe ſilentij laborem. Quinimò Libri huius argumento comprobari videmus aliud celebre dictum; proprium ſcilicet eſſe hominum ignarorum; vt ſuam vnicuique conditionem, & vitæ ſtatum aperiant, cùm ſapientes homines malint ſuam ipſorum conditionem ignotam eſſe, & occultam. Atque ideò videmus admiranda quædam artificia quaſi plena conſiliorum, & militarium machinarum, quas in hoc ſpiritus prælio nonnulli adhibuere; atque fraudes, & odia, & ſtratagemata, damnaque tum pro- Eurip. Oedip. Sto.Ser.108.

pria,

pria, tum aliorum videbimus in hoc nobili genere adhibita, & verſata. Verùm in quanam tandem Schola nouæ iſtæ artes, & arcana iſta Dei ſeruis innotuere? Aut vndenàm ea didicerunt? Ex ipſa vtique didicerunt agendi ratione, & forma, quam Deus ipſe cum illis adhibere conſueuit, impenetrabili ſcilicet, & noua. Nam occultat in eorum animis ſe ſe Deus; ac ſicuti cecinit Orpheus; cerni non poteſt oculis, denſaque caligine circumſeptus manet. Atque non minori ſapientia fortaſſe etiam alius cecinit, ſcire Deum, & poſſe benefacere varijs modis, cùm alicui benefacere vult. Quamobrem minimè mirum eſt, velle Deum interdum locupletare animos noſtros cæleſtibus donis, eadem ipſa cæleſtia dona nobis adimendo, ſicuti accidit illis, qui conſtituti ſunt in ſumma indigentia cæleſtis ſolatij, quiue iacent velut arida arua abſque vllo humore, quo irrigentur. Ac ſane admirabile hoc eſt, ſteriles campos fœcundos fieri, & rupes aſperas ſcatere frugibus, arenaſque ardentes germinare, ſicuti in afflictis hiſce videmus, qui non æqualiter, neque eodem tempore, neque occaſionibus iiſdem tanguntur flagello ſolis huius, quo tantopere conſumuntur, & vruntur. Nàm aliqui ſanctioris vitæ principio non ſenſere flagella, alij non ſenſere in itineris progreſſu, alij non in fine. Item eorum aliqui per interualla exercentur, nunc lætitia, nunc triſtitia, & veluti reciprocante quodàm æſtu, aſsiduè turbantur. Pariter alij in ipſo celebritatum ſanctiſsimarum tempore, moleſtijs hiſce magis conflictantur, & reliquis deinde temporibus tranquillè agunt. Præterea, etiamſi raro

Apud Clem. l. 5. Strom.

Pind. Olymp. Odæ 8.

fiat,

fiat, nonnulli tranquillam egere vitam, cùm plus, aut minus cœleſti voluptate perfruerentur. Verùm rarò id fieri, iterum affirmamus; ac fortaſſe vnicum afferre poſſem exemplum Baptiſtæ illius Genuenſis, quæ Libros edidit. Aliquæ verò animæ paſcuntur aſsiduè hoc amaritudinum cibo; eáque miſerabilis vita alijs præterea ſolicitudinibus oneratur, quæ extrinſecùs adueniunt. Denique experti ſunt ſemel, iterumùe tantùm cœleſtia ſolatia, ex quo ſe ſe ad vitæ perfectioris ſtudium contulere; ſuntque iſtæ potiùs illuminationes, & illuſtrationes, quàm affectus vlli; atque inde magnum ſumpſere robur, & in fortitudine illiùs cibi diù per deſerta vitæ huius ambulauere. Atque ſunt hæ veluti voces, & vocationes diuinæ, ſpiritualeſque ſalutationes, quæ magnam vim habent. Quòd autem ad id attinet, quod generatim ſolet accidere omnibus Dei ſeruis ſaltem in aliqua vitæ ipſorum parte; conſtat eos ſemel ictos fuiſſe huiuſmodi ſagitta, ſicuti Seraphico Franciſco accidit, diſcipuliſque ipſius, & Catharinæ Senenſi, & Angelæ Pholinienſi, & Baptiſtæ Varanenſi, & Thaulerio illi, qui tantopere contemplationi deditus fuit, & Enrico Soſonenſi, & alijs prope innumerabilibus.

DE

DE MVLTIPLICI ariditatis genere.

Caput II.

ATQVE vrticæ iſtæ, vepreſque aculeati non ſolùm varijs temporibus lacerauere pectora contemplantium, ſed etiam varijs modis id factum eſt. Ex quibus, vt aliquid attingamus, vnum genus erit, cùm mens penitus alienata eſt, & varijs curis occupata, quibus turbatur, & inquietatur; atque genus hoc diſtractionis potiùs, quàm ariditatis nomine ego appellandum cenſerem. Secundum genus eſt, cùm attonita manet anima, ſenſuſque interiores velut oppreſsi iacent, & capti ſomno. Tertium genus eſt, cùm mens profert actus proprios, & illos etiam, qui perfectiſsimi ſunt claro cum lumine, & tamen non ſentit partem vllam ſuauitatis ad interiora redundare. Diuinum interdum experimentum id erit, ſed interdum etiam pœna, ſuppliciumque culpæ alicuius, quæ die illo, vel paulò antea commiſſa fuerit; idque totum in pœnæ etiam, ac ſupplicij loco accipiendum eſt. Quartum genus eſt, cùm ſpiritus ipſe etiam in perfectiſsimæ virtutis actionibus minimè multa ſuauitate perfunditur, ſed ſentit nihilominus ſolidam quandam, veramque voluptatem, ſicut qui boni ſucci, ſed auſteri ſaporis cibum aliquem ſumit. Quintum genus eſt, cùm anima caſtigatur, atque reprehenditur à Deo, quaſi ad comprimendam auda-

ciam, ſpirituſque nimios coercendos. Sextum genus eſt, cùm intellectus, & voluntas diuinitus inuitantur ad actus amoris, & intelligentiæ, & ad quærendam coniunctionis cum diuinitate ipſa facultatem; & nihilominus calor non inſurgit animo, potiuſque tepiditas quædam manet. Tunc cor veluti caret calore diuino, cæteræque partes, & potentiæ confugiunt ad Deum, vellentque ibi adhæreſcere; ac tunc quoque non multa ſuauitas ſentitur, immò moleſtia quædam ineſt, quia motus hic animæ videtur nobis gemitus quidam; & appetitus veluti deuinctus, & impeditus, ne ſatiari poſsit, atque illuc euolare quò vellet. Ac ſi exemplo vtendum eſt, hæc ſunt velut quæ ſomniant nonnulli ſeſe facturos eſſe, vel facere iam, ſed magno cum labore. Septimum genus eſt, cùm anima contemplans non reperit ſibi liberum commercium, vllamue cum Deo viciſsitudinem; ac tamen viget in eo calor, affectuſque ſenſibilis. Octauum genus eſt, cùm vix poſsumus concipere animo, atque proferre interiores amoris actus, confidentiæque erga Deum, etiamſi tunc ad contemplandum attenti ſimus; atque id etiam ſi ita ſe habeat, videtur tamen animus noſter non poſſe concipere actum vllum, neque elicere ex corde propter ſummum languorem, quia veluti glacies eſt ibi, ac penè emortuum eſt.

DE

DE CAVSIS ARIDITATIS.

Caput III.

QVOD ſi aliquis diceret, vnam poſſe cauſam ariditatis afferri, quòd ex voluntate diuina proficiſcatur, non ille rectè definiret, argueretque hoc ipſo ſuam inſcitiam. Nàm præter cauſam illam primam, quæ producit effecta, reperiuntur etiam cauſæ ſecundæ, quas à nobis conſiderari oportet. Atque ideò dicimus, cauſam eſſe verè diuinam voluntatem; quæ deſignat, atque definit, vt animæ, quas eſſe ſaluas oportet, hac potius via, quàm illa ſeruentur, & modo potius vno, quàm alio accipiant illud æternæ deſtinationis beneficium. Ideò etiam non omnes Apoſtoli conquieuere in pectore Chriſti Saluatoris; alij ſeparatim à cæteris inuitati ſunt, vt cum ipſo Saluatore aſcenderent in montem, cæteri ad radices montis relicti fuere. Alteram afferre cauſam poſſumus, quòd Deus ipſe videt magis expedire animæ illi, ſi afflicta, & conſternata relinquatur, videtque ſolatia, & dona fore tanquam venenum. Tertia cauſa eſt ex eo quòd Deus hoc ſupplicij genere puniat præteritas culpas, ſiue notæ ſint, ſiue minùs notæ, vel ob nimiam noſtram rerum humanarum curam, atque ſolicitudinem. De Virgine Lyduuina, tradit Ioannes Brugmannus, propterea quòd fratris mortem paulò ægriùs tuliſſet, caruiſſe aliquandiù Raptuum dono, ac deſiſſe apparere Anachoretæ Gerardo, ſicuti antea ſolebat.

ſolebat. Eidem Lyduuinæ iterum ceſſauere Viſiones, & cæleſtia ſolatia, cùm Petronillæ Virginis, conſanguineæque ſuæ morte, quæ ipſi miniſtrabat, acerbiùs indoluiſſet. Quarta eſt cauſa propterea quod diuina ſic Maieſtas noſtri ſpiritus perfectionem periclitetur, ſicuti metalla artifices fornacibus experiuntur; atque ideò magna fuit ærumna, laborque Dei Seruorum, dùm experimento hoc, alijſque ſimilibus tentati fuere. Quinta eſt cauſa, vt augeantur merita, pœnaque minuantur, quas cætera noſtra peccata fortaſſe meruere ſempiternas. Sexta eſt cauſa ex ſtatus noſtri conditione; nam illi, qui rebus externis occupantur, quiue in actuoſa vita verſantur, fortaſſe minus habebunt huiuſmodi ſolatiorum, ne cæleſtis huius fructus dulcedine à cura ſui muneris abducantur. Septima ratio, & cauſa ducitur ab naturali temperamento, corporiſque conſtitutione; nam fortaſſe melancholici, & auſteri, ſicciue, minùs apti erunt ad percipiendam talium ciborum ſuauitatem. Octaua eſt ex aliqua extrinſeca conditione, quæ poteſt ità confundere, ac perturbare noſtrum animum, vt feruor ipſius magna ex parte reſtinguatur; ſi videlicet parùm idonea precandi tempora ſumantur; ſi locus parùm aptus ſit; ſi debilitas; ſi morbus, ſi humorum inæquabilitas obſtet; ſi etiam ſumpta ad meditandum materies parùm apta ſit, vel propter altitudinem ſuam, vel propter quandam aliam ſui conditionem. Iam igitur rebus hiſce, cauſiſque propoſitis, poterimus facilè inueſtigare, quinam morbus ſit noſter, atque vnde damna noſtra proficiſcantur; idque vbi inueſtigatum erit, facilè reme-

In eius Vita parte 3. c. 7.

 dium

dium inueniemus, memores ſemper, ineptos eſſe medicos, qui non laborant, vt cognita morbi cauſa, remedium adhibere opportunum poſſint.

DE QVODAM PERFECTISSIMÆ ariditatis genere.

Caput IV.

QVOD ſi dicere vellemus in harum cauſarum conſideratione, ex quibus cauſis ariditas hac manat, omnes eas indicia eſſe ſanctitatis, & eſſe quaſi velum quoddam ad occulenda aliorum merita, id ſanè diceretur, quod à vero longè alienum eſſet. Illud quidem dici poteſt, quaſdam earum cauſarum inſtrumentum eſſe Numini æternæ mentis ad inumbrandam aliquorum inſignem ſanctitatem, & lucem. Id autem vbi fit, tanta eſt in Sanctis illis magnitudo meriti, vt ſi conſtantiſſimè perſeuerent, veluti Martyres abſque ſanguine appellari poſſint. Illuſtrior erit hic locus, ſi verba ipſa ſubiecero, quæ dicta mihi olim ab inclytæ ſanctitatis homine fuerunt, quæ propter rei excellentiam alibi fortaſſe retulimus. Is de Martyrum illorum perfectione, ac virtute diſſerebat in hunc modum; Homines iſti miracula nulla vident, & fide abundant; ſperant, nec ſpei ſuæ pignus, fidemue vllam accepere. Nulla datur illis beneuolentiæ ſignificatio, & flagrant tamen charitate. Arbitror autem ego minimè ingratam fore curam legentibus hac fortaſſe ſcripta,

tà, ſi ſubiecero locum etiam alium ex Henrici Suſonenſis Libro, quem ille de Rupibus ſcriptum reliquit. Eſtque locus iſte in Nonæ Rupis deſcriptione, quam Scriptor ille cæterarum altiſſimam, longèque perfectiſſimam facit. Sed quoniam obſcurior eſt Henrici ſermo, longiorque quàm captus, & memoria nonnullorum ferat; præcipua Capita colligemus, quò magis tota res in promptu eſſe poſſit: Capita autem ea ſunt huiuſmodi.

Tales homines, inquit ille, ſolent eſſe conſtitutione corporis debiles, quippe cum labor eos diuturnus fregerit: Pauci ſunt numero; & cùm ſatis nouerit eos fama, minimè tamen nouit.

Hominibus iſtis propter humilitatem ſuam potiùs timori ſunt ſuperuenientia ſolatia, quàm voluptati, etiam ſi ab Diuina Bonitate proficiſcantur.

Solatium nullum diuinum expectant, ſeque ſtatuunt indignos, quibus Diuini muneris pars vlla contingat, neque requirunt talia, neque vltrò vſurpant.

Quicquid agit in ipſos Deus, & quicquid diuinitus alijs tribuitur, gratiſſimum eſt, & pari iucunditate afficiuntur.

Magni ſunt Crucis amatores; & omnia humana oblectamenta recuſant.

Infrà res omnes creatas ſe ſe deſpectant; neque audent ſe ſe cum vllo mortalium comparare.

Iam emortua eſt ipſorum vita rebus humanis, ſenſuſque, & facultates cateræ intelligentes in ipſis obtorpuere, ac ſunt veluti mors ipſa, proprijque nihil tenent.

Quodam-

Quodammodo perdidere ſe ipſos, & in quadam docta ignorantia ætatem agunt.

Experti ſunt omnia tentationum genera, neque reliqui iam eſt quicquam vnde tententur; ſuntque tamen ita affecti, vt ſi tentationes vndique omnes ſuperueniant, eas excipere læto animo parati ſint.

Habitus hic animi durat ipſis ad extremum vſque ſpiritum; ariditaſque ipſa in vltimum vſque diem manet aliquibus eorum, occultatque ſe ſe Deus illis, donec anima è corporis vinculis exceſſit.

DE REMEDIIS.

Caput V.

QVONIAM autem veriſſimè dictum eſt, non omne ariditatis genus eſſe illicò probandum, accipiendumque libenter, quippecum ariditas alia proficiſcatur ab laudabili cauſa, & alia rurſus ab minùs laudabili, ſæpeque improba; ideo expedit remedia parare, quæ vbi opus ſit, adhiberi poſſint. Remedia autem eſſe quatuor exiſtimo; ac primum quidem huiuſmodi; abducere animum ab rebus humanis, ſaltem affectu ipſo, & voluntate; non enim, ſicuti vulgare verbum habet, duobus ſeruire Dominis contingit. Secundum remedium eſt, exuere immoderatam habendi cupidinem, atque omnia collocare in hac ſpiritus iucunditate. Tertium, non magnopere eniti ad contemplandum, itaut ſpiritus euaneſcant, & natu-

rale

rale temperamentum diſſoluatur, atque labefactetur. Extremum autem remedium eſt, vt adhibeantur extrinſecùs omnia, quæ poſsint faciliorem, expeditioremque reddere hanc contemplationis viam. Atque de tota re ſatis hactenus dictum eſt, vt intelligatur in quo poſitum ſit meritum ariditatis, quibuſve modis ſapientia diuina occultet noſtra bona nobis, aut aperiat.

DE SCRVPVLOSORVM POENIS.

Caput VI.

ATQVE artem hanc ipſam adhibet etiam æterna illa ſapientia ad occultandam beneuolentiam infinitam, qua Seruos ſuos nonnullos proſequitur, immittendo ipſis ærumnas, quibus immiſsis, & vrgentibus credant ipſi, ſeſe magnos eſſe peccatores, & quia tales ſint, credant viuendum eſſe ſibi in dubia ſemper expectatione ſuæ ſalutis. Et quamquam hic animi habitus non ſit vſquequaque perfectorum proprius, ſed maximè incipientium; fieri tamen poteſt, ità permittente Deo, vt ipſi etiam perfectiſsimi ità affecti reperiantur. Quamobrem non ſemper verè dicitur, timores inſolitos, & anxietates illas ſcrupuloſorum communi verbo ſic notatas, ingruere in eos, qui ſint adhuc incipientes, & minùs perfecti, etiamſi plerunque tamen ita ſeſe res habeat.

Sed lubet digredi parumper, & inquirere cur nam ſcrupulorum moleſtiæ fermè propriæ ſint eorum; qui perfectionis viam tentare, atque ingredi cœperunt. Ac prima quidem cauſa afferri hæc poteſt. Nuperrimè egreſsi ſunt ex rerum humanarum Ægypto, ac ne reuoluantur ad priores ollas, facit arte magna Deus, vt quàm longiſsimè abducat eos; atque cogat errare per inuia, & aſpera, & longinqua, vt nimirum ærumnæ illæ præſentes opprimant omnem præteritarum deliciarum memoriam. Secunda cauſa ex Hebraicæ gentis ſimilitudine ducitur in hunc modum; Homines iſti in ipſo promiſſæ terræ limine incidunt in agmina ſcrupulorum, ſicut Hebræi quondam Ieluſaos, & Pherezæos, aliaſque rebelles Gentes inuenere, cum quibus diù præliari neceſſe habuerunt. Tertia cauſa eſt ex timore, & anxietate, quæ animi noſtri ſpiritum; & ſenſum ex multitudine ſcrupulorum affligtat, nimiaſque vires debilitat, & frangit, corpuſque ipſum etiam eneruat, & partem vtramque coercet, quæ partes initio viuidæ nimiùm, & robuſtæ erant. Quarta eſt, quia proprium illud habetur hominum imprudentum, & modici vſus, cùm negocium aliquod aggrediuntur, declinare ad extrema, neque conſiſtere vnquam in medio, nihilque moderatè agere. Accedat denique hoc etiam inter cauſas, quòd nimirum comprehenſio vehementiſsima, viuæque imagines præteritorum periculorum, quibus defuncti ſunt; ita perterrent animas eorum, vt veluti qui naufragium fecere, poſtquam etiam in ſicco veſtigia poſuere, trepidè adhuc, & pauentes auertant oculos

ab conſpectu maris ; illiuſque minas perhorreſcant. Sed hiſce ſcrupulorum moleſtijs angi, turbarique eos, quorum minùs perfectè exculta mens eſt, haud ſanè mirum videri poteſt. Verùm apud omni virtutis laude cumulatos, eas ſæuiſſe moleſtias hiſtoriæ docent; Sanctamque Lutgarden Thomas Cantipatranus refert, inenarrabiliter torqueri ſolitam adeò quidem, vt preces horarias bis, terve repeteret ob ſcrupulos, quibus aſsiduè ſolicitabatur, neque ſolatia vlla admittebat. Interim ad eam veniſſe diuino inſtinctu Paſtorem vnum, rudique, vt erat ſimplicitate, dixiſſe, multis audientibus: Ne in poſterum, Lutgarde, ſcrupulorum moleſtias in recitando efficio admiſeris; pietas enim tua, preceſque ſunt acceptæ Deo. Id effatus, abijt è conſpectu, liberamque praua religione Lutgarden reliquit. Poſt aliquot inde dies oblatæ ſunt ei viſiones, quæ id ipſum affirmabant. Alibi ego de natura ſcrupulorum egi, cauſaſque diuerſas aſsignaui, vnde moleſtiæ illæ naſcerentur, ac nihil inde transferendo in hunc locum, id vnum dico, moleſtias eas ſcrupulorum, quibus plerique in recitatione diuini officij, & in re diuina peragenda ſolicitantur, originem quandam huiuſmodi habere, ſicuti mihi quidem videtur. Naturæ noſtræ conditio dùm ea magno aliquo impetu connititur, tam intelligentiæ, quàm voluntatis actione ita debilitatur, atque frangitur, completurque tædio, vt cùm naturaliter aliquid agimus, refugiat ipſa à rebus illis, quæ tantopere eam afflictauere; idque contingit fermè ſine ſenſu, & cùm violentia quadam, velut equi vmbrarum pauore ſubſiſtentes,

Thomas Cantipratanus lib. 2. c. 14.

Scrupulorum origo.

tentes, ac progredi vlterius nolentes. Exiſtimo ego, conditionem hanc eſſe multorum incipientium, aut etiam eorum, qui iam progreſſi ſcrupulis inquietantur; nam adeò violenter, & attente verſati ſunt in aliquo munere, vt natura fatigata cœperit eſſe contumax aduerſus rationis imperium, & velut beſtia quædam quærat ſibi quietem. Quòd ſi dicatur, ſcrupuloſos anxiæ religionis homines magna voluntate, ſtudioq; teneri, & flagrare recitandi exacte Officium, preceſq. Diuinas, reſpondemus, hanc animi voluntatem, atq. diſpoſitionem, effectum eſſe gratiæ, non autem naturæ, quæ terminum laboris, & quietem amat. Atque ideò cùm verè hæc dicta ſint, remedio erit, ne nimis efficaciter id ipſum cogitent, quòd diuinas recitare laudes certa lege debeant; non item ſpeculari ſenſa laudum ipſarum; oblectari cogitatione aliqua pia, & cauere, ne ad officij recitationem feſſi iam, & afflicti accedant.

DE GLORIA MAGISTRATVVM,

Caput VII.

VIDEBIMVR fortaſſe nimium magno ſaltu tranſilire ad extrema, medijs omiſſis, cùm à pœnis ad oblectamenta, & ab ignominijs ad gloriam tranſeamus, quam ſcilicet honores, & imperia ſecum afferunt. Sed ego conſidero, mirificas eſſe diuinas vias ob hanc quoque cauſam, quia Deus

adhibeat ferme inſtrumenta contraria, dùm aliquid molitur. Hinc eſt, quòd tàm glacie, quàm flammis eadem Diuina Sapientia vtitur, atque deprimit extollendo, & illuminando obſcurat. Atque ideò dicemus nunc, quomodo fiat interdum, vt ſplendor aliquorum ſanctitatis obſcuretur etiam ſplendorum humanorum inſtrumento. Atque locum hunc narratione nonnullarum rerum illuſtrari oportet. Tempore, quo Vir Sanctus Auguſtinus Mediolanum venit, eſtque à magno Paſtore Ambroſio humaniſsimè exceptus, conſuetudoque nonnulla eſſe inter Sanctos cœpit, viſus eſt Auguſtinus de magni Paſtoris vita, & inſtitutis ità iudicare, vt ſtatueret non ſolùm plena omnia eſſe ſanctitatis, & prudentiæ, ſed comparari poſſe vitam illius cum eorum vita, qui veluti cœleſtes animæ in mortalium cœtu verſarentur. Ac de ea re extant ipſius Auguſtini verba hæc; Ipſumque Ambroſium felicem quendam hominem ſecundum ſeculum opinabar, quem ſi tantæ poteſtatis honorarent, cœlibatus tantum eius mihi laborioſus videbatur. *Viſa tunc Auguſtino nimium magna res eſt, regere Populorum agmina, numerumque mortalium propè innumerabilem, nec ſacris ſolùm præeſſe hominibus, ſed profanis quoque Magiſtratibus; curamque, & ærumnam vnam penetrare poſſe ad turbandam illius pacem. Attamen quantopere id à vero diſtabat; innumerabiles enim fuere moleſtiæ, laboreſque ſancti Doctoris, agebatque vitam ille inter aſsidua pericula, dùm perfidum Arianorum genus, potentia Imperatoris, Populorum quoque ſcelera ſan-*

Auguſtinus Mediolanũ venit.

Lib. 6. Cõfeſſ. c. 3.

Auguſtini admiratio de D. Ambroſio.

ctam illam animam inſenſiſſimè circumſtarent, & erat vtique ærumnoſiſſimum vitæ genus, quam Sanctus Pater Ambroſius viuebat. Ac tam laborioſus, attentuſque operi fuit ipſe, vt ità traditum ſit, vix potuiſſe ſeptem Epiſcopos agere ea, quæ ſolus ipſe in cura, & gubernatione ſui gregis agebat. Atque inde factum eſt, vt fortitudo animi, labores, & ſudores, & vigiliæ, & vniuerſa Paſtoris illius perfectio longè maior eſſet, quàm homines vlli cogitatione aſſequi poſſent. Ità nimirum Deus occultat Seruorum ſuorum altitudinem, etiam ad altiſsimas eos dignitates euehendo, quas deinde vulgus inſanum paruipendit, accipitque ita, veluti ſi inſignia tantùm gloriæ, ſolatijque eſſent. Itaque illuſtris de Diuo Baſilio locus id ipſum, quod anteà propoſuimus, declarare poteſt. Eum aliquando viderat Ephrem Syrus, dùm in Templo ageret circumfuſus choro Sacerdotum inſeruientium, erecto ad venerationem eius Populo; tuncque magnus ille Anachoreta in eo negotio magnitudini ſuæ diſsimilis ità exclamauit; Quidnam eſt illud, quod oculi mei nunc vident? Vigilantur mihi totæ noctes, corpuſque hoc aſsiduè maceratur, vt diuinæ gratiæ partem mereri poſsim; atque hic auro nitens, & gemmis in regali velut ſolio ſedet, affluentemque delicijs, & honoribus vitam agit. Cùm hæc ità ſecum cogitaret, diceretque perturbatus Ephrem, placuit Deo, vt ex pſallentis Baſilij ore flamma quadam exiret, quæ in cælum ferebatur. Ea ſpecies, & ea lingua intuentem Eremitam illuminauit, illiuſque animus ad veritatem agnoſcendam eſt excitatus, agnitoque errore ſe

Ambroſij labores.

Ephrem Syri admiratio de D. Baſilio.

te ſe ipſum incuſans huiuſmodi verba pronunciauit; Verè magnus Baſilius, verè columna ignis Baſilius, re vera Spiritus Sanctus loquitur per os eius. Magna eſt, ſi verum dicere licet abſque alicuius offenſione; magna eſt, inquam, aliquorum culpa, qui probis alioqui, rectiſque moribus, & optimo animo, non faciunt tanti, quanti deberent; eorum ſanctitatem, & merita, qui Populis præſunt. Homines huiuſmodi ſibi perſuaſere, horridam ipſorum veſtem magis placere Deo, quàm vlla hominum merita; nec ſentiunt quantopere in eo fallantur. Sanè non delaberentur ad ineptias huiuſmodi, ſi litterati homines eſſent, ac ſi veterum ſcripta tractaſſent; inuenirent enim antiquitus ità fuiſſe inſtitutum, vt Monachi, cæterique religioſi homines, qui intrà clauſtra vitam degunt, ad Templi valuas manerent. Neque ſedes ea conſtituta erat, vt valuas ipſas cuſtodirent, ſed vt ſe ipſos agnoſcerent, ſicuti Dionyſius ait. Sunt etiam qui dicant, aſsignatam fuiſſe propriam extrà Cancellos ſedem, quaſi nimirum extrà ſacros ordines in reliqua Populi multitudine collocarentur. Etiam reperimus, quotieſcumque numerantur ordines Eccleſiaſtici, vltimo loco numerari Monachos; ac ſi veterum Patrum in vlla re attenta, & acerrima fuit ſolicitudo, nuſquam alibi maior fuit, quàm in deſcribendis, ornandiſque per templa locis, prout cuiuſque ordinis merita, & dignitas poſtulaſſent, eſtque temerarium iudicare aliter, atque opinari. Demum nos ità ſtatuimus, religioſos iſtos homines in Eccleſia Dei ſimiles eſſe militibus illis, qui

ſub-

Amphilochi⁹ in eius vita.

Dionyſ. Areop. Epiſt. 8. ad Demophilum.

Syn. Rom. 8. Sylu. c. 7.

ſubſidiarij, ſiue auxiliares dicuntur, talemque eſſe eorum operam erga Paſtores, & Eccleſiaſticos ordines alios. Extat de ea re Concilij Lateranenſis authoritas habiti ſub A *Gregorio Primo, & Vienenſis ſub* B *Clemente Quinto, & Concilij Lateranenſis ſub Leone Decimo ſeſsione vndecima, & Concilij Colonienſis tempore Pauli Tertij, Capite ſeptimo, octauo, decimo, duodecimo, decimo octauo. Et quoniam Pontifices, alijque Principes Eccleſiæ diſtinentur innumerabilibus propè curis, quas ſecum vehunt gubernacula Populorum, ideò ne minùs caros, & acceptos eſſe Deo illos oportebit? Ac Reges etiam, & Imperatores minùs accepti erunt Maieſtati Diuinæ, quia circumſtat eos aſsidua cura regendi humanum genus? Nonne ſumma laus tributa eſt Theodoſio, qui totas in contemplatione, ſtudijſque litterarum noctes agebat? Ac tanta erat humilitate, vt æterna conſeruetur memoria lucernæ illius, quam ſuis ipſe manibus accendebat, ne alicui moleſtus eſſet. Præterea ieiunia, & verbera, & vigiliæ, & humilitas ſanctiſsima non ſunt propria tantummodo Religioſorum; ac meminiſſe deberent loci illius, qui de Iuſtiniano Imperatore apud Procopium eſt; nempè ſeuerè ieiunare ſolitum fuiſſe. Atque quò magis refugiamus à temeritate illa, qua nonnulli de aliena perfectione iudicare ſolent, referam hoc loco ſingula verba, quæ de Gregorio Magno ſunt apud Ioannem Diaconum in ipſius vita; quæ ſanè verba licet ſimpliciſsimè ſcripta ſint, habent tamen ſua myſteria, ſuntque pleniſsima veritatis;*

A Tom. 2. Côc

B. In Clemen. dudum, titul. de ſepult.

Theodoſij lucerna.

Niceph. libr. 14. c. 3.

Lib. 1. Aedis Iuſt.

Libr. 2. c. 60.

Huius liberalitatis multitudinem quidam Eremita-

mitarum vir magnæ virtutis, qui nihil in Mundo poſſidebat præter vnam cattam, quam blandiens crebrò, quaſi cohabitatricem in ſuis gremijs refouebat, cognoſcens, oraſſe fertur ad Dominum, vt ſibi oſtendere dignaretur, quam futuræ remunerationis manſionem ſperare debuiſſet, qui pro illius amore ſeculum deſerens, nil ex eius diuitijs poſſideret. Cumque nocte quadam dormiret, cognouit ſibi reuelatum fuiſſe, vt cum Gregorio Romano Pontifice manſionem ſibi præparandam ſperare debuiſſet. At ille fortiter ingemiſcens, parùm ſibi profuiſſe voluntariam rerum inopiam, tantaquè ſuæ remotionis ieiunia putabat, ſi cum eo manſionem reciperet, qui tantis mundialibus diuitijs redundaret. Cùm verò Gregorianas diuitias ſuæ paupertati die, noctuque ſuſpirando conferret, alia nocte quieſcens, audiuit ſibi Dominum in ſomnis dicentem. Quando diuitem non poſſeſſio faciat diuitiarum, ſed cupido, cur audes paupertatem tuam Gregorij diuitijs comparare, qui magis illam cattam, quam habes, quotidie palpando, nullique conferendo diligere comprobaris, quàm ille, qui tantas diuitias non amando, ſed contemnendo, cunctiſque liberaliter largiendo diſpergit? Ita ſolitarius increpatus, Deo gratias retulit, & qui meritum ſuum decreuiſſe putauerat, ſi Gregorio conferretur, orare vehementiùs cœpit, vt cum eo manſionem quandoque percipere mereretur.

DE OPINIONE, ET FAMA.

Caput VIII.

SED ſi quis tandem crederet accidere poſſe, vt peruerſo mortalium more, fallacibuſque conſilijs nonnulli præter merita extollantur, manareque incipiat fama, quæ ipſis incautis hominibus damnoſa nimium, & pernicioſa eſt. Non enim omnes ſimiles erunt magno illi Franciſco, qui diuini amoris ardore Seraphici cognomentum meruit, quem cùm forte aliquis ſanctum appellaſſet, pronunciauit ille verba hæc digna verè, quæ ſempiterna hominum memoria cuſtodiantur: Ne me ſanctum appellaueris, nam poſſum adhuc fieri pater, & filios procreare. Quod ſanè dictum ſemper mihi viſum eſt humana conditione maius eſſe, nec fortaſſe in tali tempore pronunciari quicquam illuſtrius poterat. Mos hic eſt hominum, vt vanitate ſua ſequantur ea ferme, quæ fidem excedunt, ſicuti pueri, & fœminæ inanes; nam aut ſine modo congerunt laudes, ſicuti antea demonſtratum eſt, aut aliena merita penitus ignorant. Cùmque tam faciles ad errorem ſint animi hominum, exiſtimo debere omnes bonos in animum admittere antiquum illud Euripidis deſiderium, qui ſic exclamauit. Cur nam deeſt ſpiritus, & vox rebus, vt iſtius artificioſi hominum ſermones ſperni poſſint? Nam falſis plerumque argumentis, & multiplici fraude obſcuratur, tegiturque verum, & errorum velo inuolutum fallit

D. Franciſci dictum. In Chron. Ordin. S. Franc. lib. 1. c. 66.

In Hyppol.

homi-

hominum iudicia. Sed quoniam Dei amicos, ac ſeruos pari verborum laude, & rerum momento extolli oportet, tunc dicemus, veram illam eſſe virtutem, quæ licet occultata per ſpatium temporis aliquod, non ſolum reſpondet ſplendori verborum, ſed ſemper ſtat pari cum laudibus ipſis pondere, ac momento. Vnde ſemper meminero ego ſermonis ab grandæuo ſene habiti apud inclytum Principem, cùm ego quoque adeſſem. Namque Principem illum ità admonebat, vt qualem haberi ſe intelligeret, talis eſſe conaretur in Chriſtiana perfectione, omnique genere virtutis. Neque in eo audiendi ſunt adulatores, non illi tantùm, qui ob artem ſuam infames, fugere cogunt, & erubeſcere tàm impudenter laudatos, ſed ne illi quidem, qui familiares, & amici nobis blando nimium ſermone virtutes noſtras extollunt, interea dum ad maiorem porro virtutum gloriam vocant. Atque in eo meminiſſe oportet Boetici in adulatorum genus dicti; Viſcus merus ſcorti eſt blanditia. *Referam rem, cuius recens memoria eſt corrigendis ineptorum moribus apta, caſtigandiſque animis etiam in earum rerum conſideratione, ob quas ipſæ ſeſe magnifice circumſpiciunt. Deceſſit nuper illuſtris fæmina in hac vrbe noſtra, quæ cùm propter generis, & vitæ ſuæ famam ab omnibus magni fieret, valdeque celebraretur; venere in moribundæ cubiculum multæ aliæ illuſtres fæminæ, hiſque etiam admixtæ obſcuriores, quæ omnes ingemiſcentes ob propinquam illi mortem, mouebant ipſam, vt meminiſſet rerum multarum, quæ laudabiliter, ac ſanctè ab ipſa geſtæ fuiſſent, dabant-*

Senis dictum.

Nobilis feminæ morientis exemplum.

que

quę omninò quaſdam eiuſmodi ſignificationes, vt in Sanctorum numero collocare ipſam viderentur. At ipſa id ſuſpicata, cum ingenti ſuſpirio ſic locuta eſt intermortuis vocibus; Hoc mihi videtur intolerabile; quòd vos bona tantùm exigua mea noſcatis, ſi quid forte rectè agentem vidiſtis; multa verò occulta peccata, quæ commiſi, videre non poſſitis. Fæminæ tamen illæ, aliæque ſuperuenientes, pleraque dabant ſigna importunæ ſuæ erga illam pietatis, admouentes Roſaria manibus, humeriſve; quos motus ſentiens illa in extremo articulo ſenſibus ferè amiſſis reijciebat earum manus, à quibus contacta erat, idque faciebat tanta vi, vt appareret quantopere moribunda factum illud abominaretur. Quam rem ego pluris æſtimauerim, quàm alterum illud ſancti hominis factum, qui accedente ad ipſum in extremo vitæ puncto muliercula, timoris ſigna dedit. Eſt igitur cautè agendum, & ſeuerè, imitandumque exemplum vnius, qui viuit adhuc, à quo cùm aliquis peteret ſuarum rerum nonnihil

Acutum reſponſum.

reliquiarum loco cuſtodiendum; reſpondit ille; atqui peccata mea tibi dabò; nam hæc verè mea ſunt. Acutè ſanè ille, grauiterque reſpondit.

DE MORIBVS INVSITATIS, quos Deus inſtituit.

Caput IX.

VANITATVM autem iſtarum proficiſcentium ex dictis, opinionibuſque alienis, quàm nulla ſit habenda ratio, nunc conſiderandum erit ex contemplatione morum, operumque quorundam, quæ præter communem morem Deus inſtituit. Neque dubium eſt, quin apud multitudinem imperitam, & apud perditiſsimos præcipuè mortalium, huiuſmodi mores, atque opera irriderentur, & illuderentur, tanquam ineptæ res, & iudicio carentes; atque ità Deus occultabat altitudinem ſpiritus maiorum eorum hominum, quos ætates illæ haberent. Ac primùm quidem videamus quid Iſaiæ acciderit, qui cùm nobiliſſimæ ſtirpis eſſet, huiuſmodi à Deo mandatum accepit; Vade, & ſolue ſaccum de lumbis tuis, & calceamenta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit ſic vadens nudus, & diſcalceatus. *Nonne credimus fuiſſe tunc in multitudine imperita nonnullos, qui ita locuti ſint, ſicuti improba illa Dauidis vxor, cùm ità loqueretur;* Quàm glorioſus fuit hodie Rex Iſrael diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorum, & nudatus eſt, quaſi ſi nudetur vnus de ſcurris. *Prætereà reperitur ne quiſpiam hodie, qui ſine ſtomacho, ac dolore, abſque calceis, & abſque toga prodire in publicum poſſet? Ieremias autem ipſe,*

Cap.20.nu.2.

2.Reg.6.n.20.

Cap.13.nu.1.

quem veriſimile eſt humili veſtitu, iubente ſic Deo, vti ſolitum fuiſſe, cinxit aliquando ſeſe Zona, quam intuentes multi admirari debuerunt, & quærere, cur nam Propheta tunc eiuſmodi cingulum adhiberet. Debuit enim cingulum illud eſſe inuſitatæ cuiuſdam formæ, quò magis feriret, atque moueret animos, admirationemque afferret. Debuit inſuper eſſe ſplendida res, & pretioſa; vt figura foret Iſraeliticæ pulchritudinis, ac ſplendoris, qui mox offuſcandus erat, ſicut etiam cingulum ipſum Prophetæ contaminatum
Cap. 27. nu. 2. eſt, atque diſſolutum. Propheta porrò idem diuino
Cap. 28. n. 10. iuſſu magis adhuc inuſitatè egit, dum collo ſuo cate-
Cap. 4. nu. 4. 8. & 12. nam ferream annecteret. Propheta item alius Eze-
Cap. 4. nu. 1. 3. chiel magni nominis, magnáque apud omnes veneratione, iuſſus eſt ità decumbere, vt per multos dies iaceret in latus vnum, ac deinde per dies totidem alios in latus alterum procumberet; ac præterea ligaretur in lectulo, ederetque, & biberet exacto ad trutinam pondere, contaminaretque cibum, & raſo ore, & capite, labijſque decumberet, ageretque alia, quæ non ſolùm admirationi, verùm etiam irriſui eſſe intuentibus debuerunt. Neque dixerit aliquis, honorem alioqui habitum eſſe Prophetis; nam non deerant obtrectatores improbi, quibus cæteri fidem habebant; idemque Propheta inclytus Ezechiel iuſſus eſt afferre extrà tectum ſuum ſupellectilem vniuerſam, veluti ſi in tectum aliud tranſiturus eſſet, caueretque porrò, ne ianua egrederetur, ſed perforaret ſibi parietem, velaretque oculos, ita vt terram aſpicere non poſſet; atque alterius humeris efferretur, neque ipſe pede con-

tingeret terram. Quid tunc exiſtimamus debuiſſe dicere multos talia intuentes? Multique præterea teſtimonium illius non admiſere; nam legitur iuſsiſſe Deum, vt hæc omnia in conſpectu Populi agerentur; Si forte adſpiciant, quia domus exaſperans eſt. Ezech.2.nu.5.

DE INVSITATIS MODIS, ac moribus, quos Dei ſerui inſtituerunt.

Caput X.

VIDEOR autem animaduertere, Dei amicos diuerſis temporibus inueniſſe ſibi quoque nouos quoſdam mores, idque non temerè ab ipſis eſſe factum, ſed alto quodam conſilio, cauſiſque arcanis; atque in eo ſagaciſsimi, & ſolertiſsimi fuiſſe videntur, debetque pars ea comparari multis inclytæ famæ operibus, quæ patrata vnquam fuerunt. Nam aliqui eorum, vt quærerent ſibi contemptum, peccata occulta manifeſtauerunt, quodque grauiſsimum flagitium habebant, id publicè notum eſſe voluerunt. Ac fuere qui cùm flagitium in vita nullum admiſiſſent, eam quæſiuere ſpeciem, tanquam flagitioſiſsimi mortalium eſſent, eaque fama vt inualeſceret, operam dedere. In qua arte ſemper ego maximi feci magnam illam noſtri parentis Ambroſij artem, qui, ſicuti ſcriptum eſt, introduci iuſsit in ſuas ædes famoſas aliquot mulierculas, vt Populum ab eo conſilio deterreret, quo Paſtorem ſibi ipſum poſtulabant. In quo genere non minus admirabile

D. Ambroſij mira ars.

Paulinus in eius vita.

bile

bile fuit id; quod à Simone Sale factum eſt; ſicuti Lib. 4. cap. 33. *Euagrius tradit. Simon ille meretriculæ tectum ingreſſus, adhibuerat artem quaſi clanculum ingrederetur. Ità ille quoque, cùm ſanctiſsimus eſſet, impuri* Grad. 26. *hominis famam quæſiuit. Refert etiam Climacus de nonnullis alijs, qui forte læſi, & offenſi, ſimulabant ſe eſſe ob id iracundia concitatos; animoquè intereà tranquillo precabantur Deum pro eorum ſalute, à quibus iniuriam accepiſſent. Nonnulli etiam primas ſedes affectare ſe ſimulabant; & alius oblatum fortè racemum auidiſsimè vorauit, cùm nihil minùs appeteret. Alij lupanaria ingrediebantur, tanquam ob libidinem, & ibi meretrices ad Deum conuertebant. Alij porrò quaſi manſuetiores erga ſe ipſos, cùm alicuius criminis incuſarentur, nullo modo ſe ſe defendebant; cuiuſmodi exempla Schola Diui Franciſci affatim præbuit. Et quoniam honeſti natales ſolent interdum afferre ſolatij aliquid, & honorifici, dederè ſedulò operam perfectiſsimi homines, vt originis ſuæ ſplendorem occultarent; atque ideò patriam, & familiam, & nomen ſuum ſuppreſſere. Ac ſi manifeſtanda ea erant, fiebat haud ſine contemptu; ſic Diuus Franciſcus filium ſe ſe nuncupabat Petri Bernardonij, hoc eſt hominis, cui cognomentum illud eſſet. Quòd ſi ea ſatis haud erant, vt omninò contemnerentur, geſtu, & habitu, & vultu faciebant, vt non ſolùm admirationi non eſſent, verùm etiam irriſui, atque contemptui apud omnes haberentur, agebantque nonnulla valde aliena à propria conditione, vt imminutæ mentis homines exiſtimarentur. Atque in hac*

hominum

hominum claſſe conſideranda, egregium occurrit exem-
plum Abbatis Ioannis Eunuchi, qui permotus in- [Margin: Sophron cap. 184.]
credibili quodam ardore charitatis, ſumpſerat ſibi ca-
nes alendos, & formicas, & aues, quæ per tecta vo-
litabant; qua nimirum ſimplicitate facile perſuaſiſſet
multis, ſe eſſe è mentis poteſtate deiectum, niſi gene-
roſus, magnanimuſque ſpiritus ipſius conſideraretur.
Apud Nicephorum Calliſtum etiam eſt mentio quo- [Margin: Lib. 14. c. 50.]
rundam Dei Sernorum, qui Græco nomine ἀπαθεῖς
hoc eſt indolentes, & affectionibus, perpeſſioni-
buſque omnibus liberi nuncupabantur. Hi geſtu
quodam incompoſito, & abſurdo ſignificabant mentem
ſibi eſſe diminutam; atque ità gloriam inanem vita-
bant, quam extremam tun:cam anima deponere ſolet,
ſicuti ex Platonis authoritate Nicephorus idem ait.
Huius autem vanæ gloriæ formidine quidam è Diui
Franciſci diſciplina, cui Iunipero nomen fuit, cùm
Romam proficiſceretur, obuioſque haberet nonullos, qui
honoris ipſius cauſa proceſſerant, cœpit ludere cum pue- [Margin: Lib. 6. Chron. Ord. S. Franc. cap. 37.]
ris quibuſdam, ſeueroque vultu eſſe aduersùs amicos
illos, ne quicquam reſponderet. Hi, qui ſic mouentur,
ſæpè ſpectant id ipſum, ne vlla ſui ratio habeatur,
vtque intelligant homines, viles apud animum ſuum
eſſe honores omnes, qui haberi vſpiam poſſint. Vixit
ætate noſtra inclytæ ſanctitatis homo adeò peritus hu-
ius artis, vt non ſolùm fallere poſſet improuidos, &
incautos, ſed etiam ſapientiſſimum quemque, & re-
bus diuinis aſſuetum. Is fuit Philippus Nerius, qui [Margin: Philippus Nerius.]
poſtea Beati cognomentum eſt aſſecutus. Inter cætera
præclara, quæ de illo feruntur, hoc accepimus, ſolitum

eum fuiſſe hortari quendam è ſua diſciplina, qui propter negocia frequens in aula Pontificis verſabatur, vt non ſolùm humili veſtitu incederet, ſed curuus quoque, & haſitans in ſermone, variè offenderet eos, quos allequeretur, quorumue oculos, & adſpectum ſubiret. Sed placuit ità Deo, vt artes illæ nihil prodeſſent; virquè ille fieret Epiſcopus; de qua poſtea dignitate cùm apud patrem ſuum antiquum expoſtularet, aiebat ille; Tuo capiti ſint iſta; non enim id cuſtodiuiſti, quod à me præſcriptum fuerat, iureque nunc excruciaris. Ac neſcio, an Ephrem Syrus pares multos habuerit in re vna, cui animum adiecit. Senſerat ille prope eſſe, vt Epiſcopus eligeretur, eaque re explorata, cœpit curſitare per fora, & vias, & lacerare ſibi veſtem, & in publico veſci, tamquam è poteſtate mentis exiſſet. Qua ſimulatione, cùm ſtudia reſtinxiſſet hominum, penes quos eligendi arbitrium erat, abdidit ſe in latebras, vbique delituit, donec alius eligeretur. Mihi ſemper ità viſum eſt, occultas haſce artes numerandas eſſe inter magna ſpiritus arcana, eaſque diuinæ prudentiæ plenas eſſe, ſicut etiam fuerit alta quadam, & diuina prudentia occultantium omni ſuo ſtudio magnas ſuas virtutes, atque res admirandas. Id ipſum autem animaduerti ſeduló eſſe factitatum ab eodem Beato homine, quem antea nominaui. Ac referam id, quod aliquando accidit. Viſitando ægros, ille multis impetrabat ſalutem precibus ſuis; quod ille cùm ſenſiſſet, ad occultandam huius rei gloriam, ſacculum quendam ferebat ſecum, admonebatque ægrotantibus: Ibi latere ſacras reliquias homines ſuſpica-

Sozomenus lib. 3. Eccl. Hiſt. c. 15.

ſuſpicabantur. Sed vbi deceſsit ſanctus ille ſenex, inanis crumena reperta eſt. Præcipiebat etiam idem, obſcuranda eſſe in hominum conſpectu dona cæleſtia, quæ ſint nobis conceſſa, ſummumquè ſtudium in eo eſſe adhibendum; ac ſi fieri non poſsit, ſaltem diminuenda aliqua probabili ratione, cauſaſque naturales afferendas, docendumque id fieri potuiſſe ſine miraculo. Quòd ſi nihil horum fieri poſsit; credendum erit, merita, & fidem, & optimos mores non ſolùm hæc, ſed etiam alia maiora impetrare potuiſſe.

QVOMODO SANCTI HOMINES de ſe locuti ſint.

Caput XI.

IN eo autem, quod paulò antea diximus, Dei nempe Seruos ſuas ipſorum labes, & peccata manifeſtaſſe, vtile erit inſpicere magis exactè, quemadmodum ipſi non culpas ſolùm, ſed propenſiones etiam malas publicè profiterentur. Atque in eo videntur imitati eſſe magnos illos Eccleſiæ Principes, ac præcipuè Principem Apoſtolorum Petrum, qui noluit Euangeliſtas reticere ſuam ipſius culpam, viditque ille, & probauit; ſicuti Hieronymus ait, Diui Marci Euangelium, recognouitquè ille fortaſſe nonnullum aliud Euangelium, antequam publicè in Eccleſia legeretur. Sanctus Paulus appellat ſe ipſum abortiuum partum, atque inſectatorem, & ſe ſtimulis carnis vrgeri ait; ac ſentire

Marci c. 14. De Scriptoribus Eccleſiaſticis.

ſentire legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, ac pleraque in eandem ſententiam alia Apoſtolus idem de ſe teſtatur. Inter celeberrimos Eccleſiæ Doctores videtur mihi Diuus Auguſtinus primus omnium manifeſtaſſe Mundo ſuas miſerias, & infirmitates; aitque ille de gloriæ inanis ſtudio, non ſe intelligere, quàm ſit ab illa peſte mundatior; & alibi; Quotidianum bellum gero in ieiunijs, *& alibi;* Voluptates aurium tenaciùs me implicauerant. *Idemque pleraque alia ſcripta reliquit, quæ arcanas ipſius culpas aperirent, nec ſolùm antequam ad conuerſionem appropinquaret, ſed poſtquam etiam perfectiſſimus eſſe cœpit, ac de eo tempore ita liberè ſcribit;* Neque ſic tumore vanæ mentis extollar, vt audeam dicere, ex quo huius muneris ſarcinas porto, nullum à me hominem perperam læſum. Hoc cuilibet homini tam multis, & moleſtis actibus occupato, atque diſtento, ne dicam impoſſibile, certè difficile eſt: quanto magis mihi, qui noui infirmitatem meam, quam cum meis, & pro me veſtris orationibus diebus, ac noctibus offero ſanandam Domino Deo meo? Diuerſarum ergo curarum æſtibus, ac difficultatibus conturbatus, ſi quem fortè non, vt poſcebat, audiui: Si quem triſtiùs, quàm opus erat, adſpexi: Si in quem verbum durius, quàm oportebat, emiſi: Si quem corde contribulatum, & opis indigum reſponſione incongrua conturbaui: Si quem pauperem mihi in aliud intento importuniùs inſiſtentem vel prætermiſi, vel diſtuli, vel etiam nutu aſpero contriſtaui:

Lib. 10. Conf. c. 36.

Ibid. c. 31.

Ibid. c. 33.

Hom. 24. c. 3.

triſtaui: Si cui de me falſi aliquid tanquam homini de homine ſuſpicanti iuſto acerbiùs indignatus ſum: Si quis in ſua conſcientia non agnouit, quod de illo humanitùs ſuſpicatus ſum; vos, quibus pro his, atque huiuſmodi offenſis eſſe me fateor debitorem, ſimul me veſtrum credite debitorem. *Secundum autem huius laudis locum tenet Beatus Gregorius Nazianzenus, qui Dæmonem ſic eſt affatus;* Fuge à meo pectore hoſtis verſute, fuge quamprimum. Fuge à meis membris, fuge à mea vita. *Et aduersus carnem ipſe ſuam ſic ait;* Caro perniicioſa maligni Belliæ fructus; *Et pleraque alia ad eandem formam, quæ inter ſummi Magiſtri ſcripta extant. Sed illud prætermitti non poteſt, quanto candore animi, quanta ſimplicitate Chriſtianæ humilitatis magnus ille Theologus oſtenderet flagrantiſſimo ardere deſiderio, vt de ſe ipſo aliquid ſcriberetur. Nam extrema verba in oratione, qua Diuum Baſilium laudauit, huiuſmodi ſunt;* Atque hanc quidem a nobis orationem habes: nos autem poſt te vita perfunctos quis laudaturus eſt? Si tamen aliquam laudis materiam orationi ſuppeditauerimus. *Vera humilitas non timet ipſam ſuperbiæ notam; atque dum timet ipſum ſuperbiæ vitium, non timet communem in eo famam, aliorumque vana conſilia, & ſuſpiciones contemnit. Magno animo denique Gregorius Magnus, cùm magnum illud Moralium opus abſoluiſſet, expoſtulat, quòd ſe aliqua laudis dulcedine tentari ſentiat, aitque in fine Operis deeſſe menti ſuæ vigorem, atque habilitatem eam;*

Gregor. inter Opuſc,

Vera Humilitas.

cum qua ad ſcribendum acceſsit. Iàm verò quanta ſimplicitate, atque libertate Spiritus Sancti, pectus illi aperiebant, calamitateſque ſuas? Alibi Sanctus idem Gregorius in Populi totius conſpectu de ſe ſic loquitur; Otioſis verbis ſæpè implicor, & ab exhortatione, atque ædificatione proximorum torpens, & negligens ceſſo. Qui in conſpectu Dei factus ſum mutus, & verboſus: mutus in neceſſarijs; verboſus in otioſis. *Ac de ſuis morbis, & ægritudinibus ita loquitur;* Inter quos quid aliud debemus, niſi ſemper delicta noſtra ad memoriam reuocare, atque omnipotenti Deo gratias agere? Quoniam qui ex carnis blandimento multa peccauimus, ex carnis afflictione purgamur.

Hom. 11. Ezech.

Lib. 9. Epiſt. 25.

DE OCCVLTATIONE SEXVS.

Caput XII.

I*STA porrò Sanctorum diſsimulatio eò progreſſa eſt interdum, vt ſexum etiam occultauerint; quod quidem ego non affirmo nunc fieri paſsim licere, ſed ipſis licitum fuiſſe contendo, atque diſſimulationem eam citra errorem ipſis ſtetiſſe. Sic* [A] *Athanaſia, &* [B] *Apollinaria, &* [C] *Marina, &* [D] *Eochina, &* [E] *Euphroſina, &* [F] *Pelagia,* [G] *& Eugenia, Theodora, Margarita, cui nomen Pelagius*

A 9. Octobr. Metaphr. apud Sur.
B 5. Ianuarij.
C 8. Febr. Metaphr. apud Sur.

fuit,

fuit, ſexum occultauere; ſed non tamen antiqua hæc, & inclyta exempla faciunt, vt id ipſum liceré alijs omnibus poſsit. Quòd autem non liceat, confirmatur authoritate Sancti [A] *Ambroſij, Concilij* [B] *Gangrenſis, &* [C] *Sancti Thomæ teſtimonio; atque ideò Diuini Spiritus inſtinctu fiunt illa tantùm, intelligiturque inde, quàm ſit interdum periculoſa imitatio. Nàm inclytæ illæ mulieres nihil agere poterant, quod magis deceret, minuſque obeſſet. At ſi quæpiam alia mulier eadem facere aggrederetur, nulla habita præterea ratione recti, & honeſti, quot mala proinde naſcerentur? Cùm autem talia fieri diuina Maieſtas vo lute, ſcit eadem ita diſponere omnia, & præparare abſque vllo damno, & impedimento, vt facilè appareat, opus illud diuinum eſſe, non humanum. Sic Antiochenæ illi Virgini accidit, de qua refert Sanctus Ambroſius, cùm ipſa ſacrificatura eſſet, extitiſſe militem, qui mutuo veſtitu expoſuit ſe ſe periculo, ipſamque virginem eripuit morti, & iniurijs, quæ corpori ipſius parabantur. Refertque Palladius ſimile quiddam de virgine alia, quam ipſe, patriamque eius minimè nominat. Itaque conſiderandum eſt, diuinas res certa quadam occulta, & arcana commentare lege, ita remota à mortalium conſilijs, vt aliquo modo tamen diuinos illos conijcere mores poſsimus; qua deinde coniectura licet nobis progredi longiùs in conſilio capiendo, rerùmque earum executione, quas alioqui neque exequi, neque cogitare deberemus.*

DE

D 15. Feb. Metaphr. apud Sur.
E 1. Ianuarij Metaphr. apud Sur.
F Iacob Diac. Tom. 5. apud Sur.
G Metaphraſ. Tom. 6. apud Sur.
Petrus de Natali in Cathalog. lib. 6. c. 112.
Siluanus Razzius Tom. 5.

A Explanatione in caput 22. Deuter. Scribens ad Ireneum.
B Canone 13. To. 1. Cõcil.
C 2. 2. quæſt. 169. art. 2. ad 3.

Lib. 2. de Virg.

Io Hiſt. SS. Patr. cap. 149.

DE PROVIDA STVLTITIA.

Caput XIII.

Simon Salenenſis.

VIDETVR autem ſummus, grauiſſimuſque fuiſſe conatus eorum, qui vt occultarent magnam ſuam, altamque perfectionem, ſimulauere mores abſurdos, cùm ſapientiſsimi eſſent, & cùm excellerent multiplici ſcientia, finxere ſe ſe indoctos; cùmque perfectiſsimè fruerentur rationis bono, ità egere, tamquam è poteſtate mentis deiecti eſſent. Ex hoc autem numero, atque ex hac doctæ ignorantiæ, ſapientiſque ſtultitiæ claſſe duo varijs orti temporibus extitere. Primus autem eorum fuit Simon Salenenſis, de quo multa Leontius Epiſcopus in ipſius vita tradit; atque inter cætera, quæ notari oportet, illud admirabile in primis videtur, quòd viginti nouem annos ille in ſolitudine manſit, antequam ſtultitiam ſimulare aggrederetur. Non enim puerile negotium eſt ea ſimulatio, atque in ipſa ſimulatione ſtultitiæ adhibebat ille mirificam artem. Nam quotieſcumque miraculum aliquod patrauiſſet, fugiebat inde, donec miraculum illud obliuioni daretur; ac præterea inuſitati aliquid protinus faciebat, vt ſtatim homines animum, & cogitationem illuc conuerterent, atque ità miraculum tegeretur. Tempore autem ipſo, quo tale vitæ genus elegit, domitas habebat animi perturbationes, ac propè ſenſum omnem amiſerat. Ac ſemel ingreſ-

ingreſſus nudo corpore in balneum, in quo pleraque fæminæ erant, dixit poſtea membra ſua fuiſſe lignea, itemque membra cæterorum lignea ſibi viſa eſſe. Alter verò haud procul à temporum noſtrorum memoria fuit Iacobonus nomine, Tudertinus patria, cuius hominis admiranda ſcripta ſunt in ipſius vita; extantque nonnulli ab eo conditi verſus, quos ego cùm legerem, ità ſtatui, quiduis aliud ineſſe carminibus illis, quàm ſtultitiam, & furorem. Cùm ego ſtudiorum cauſa tenera ſatis ætate Bononiæ agerem, incidi in eum Librum, quem cùm ex hominum memoria penitus excidiſſe arbitrarer, vidi magna cum animi mei iucunditate emendatum, & auctum, & explicatum, ac denique meliore forma, & ordine compoſitum. Ad eius igitur Libri diſciplinam poterunt confugere illi præſertim, quibus inſita eſt vanæ gloriæ cupiditas, quive magnam ſibi famam concupiuere. His duobus ſimilis fuiſſe videtur ſenex ille nomine Baptiſta, natione Senonenſis, qui rerum omnium egens, atque ſeminudus per compita vagabatur, omnibuſque contemptui erat. Prædixit iſte imminentem Vrbi Romæ direptionem eodem ſpiritu, quo Simon Salenſis prædixerat fore, vt apud Orientem Solem terra concuteretur. Vaticinatio autem illa ſenis Baptiſtæ palam, & publicè facta eſt in maximo Populi Romani concurſu, cùm Litteræ in Cœna Domini recitarentur. Cùmque ſtultitiam talia vaticinantis vulgò homines increparent, aiebat, non ſtultitia ſe, ſed Diuino iuſſu prædicere illa, & concionari. Proximo inde Paſchatis die, cùm iactaret eadem, obteſtareturque vniverſos, vt peccare

Iacobonus.

Ex collect. rerum memorab.

deſinerent, atque redirent ad Deum, vincula ei, tanquam phanatico iniecta ſunt. Quod cùm fieret, aiebat ille, breuiſsimi temporis illam fore captiuitatem, ſicuti breuis vtique fuit. Paucis namque poſt diebus, ſecuta direptione Vrbis, Vates eſt dimiſſus. Hæc accidere anno milleſimo quinquageſimo vigeſimo ſeptimo.

DE DVOBVS, QVI ÆTATE NOSTRA ſtulti habiti ſunt.

Caput XIV.

TEMPORE, quo ego factus ſum Cardinalis, Romæ cognoui duos, qui valde diuerſo ſpiritu erant, licet ſpiritus eorum eſſe vnus videretur, eorumque imagines, ſicut etiam imago Iacoboni conſeruantur in Bibliotheca Ambroſiana. Priori nomen Litteratus. *fuit Litterato, eique ſtudium erat, colligere diſperſos per vias pueros, tantùmque in ea re profecit, vt pararet publicè ædes ad ætatis illius hoſpitium, atque educationem; manetque etiam hodie illud laudabile inſtitutum. Is homo domi noſtræ mortuus eſt, cùm eò delatus eſſet æger, manenteque ſpiritu ardentiſsimo charitatis etiam morbi tempore, poſt aliquot dies diem obijt, & funus magno Populi concurſu celebratum eſt. Alterum fratrem Philippum nominauere, iſque verbis, & factis planè mente captus videbatur, cùm prior* Philippus. *imminuta tantùm paulisper mente videretur. Phi-*

lippus

lippus iſte contemplationi deditus, cùm multas horas in Templo conſumens reperiretur, vltrò abſurda quædam pronunciabat. Obijt diem ſuum in ſumma rerum omnium inopia.

DE VERA STVLTITIA OPTATA nonnullis, & impetrata.

Cap. XV.

QVOD ſi vlterius adhuc progredi velimus in rerum earum conſideratione, quæ tractantur, memorabile erit illud, quod per hoſce annos accidit mulieri ſanctæ, quæ iam ex hac vita diſceſſit. Ea cùm puellaribus adhuc annis in ipſo ſpiritus feruore immoderatè ferretur, petijt à Deo, vt è mentis poteſtate deijceretur, vt ſcilicet contemptui omnibus eſſe poſſet. Poſt aliquot igitur dies voti compos facta, re vera inſanire cœpit, ſed ità tamen, vt dilucida interualla mens eius haberet. Atque per ea interualla redibat ad ſe, itaut ſumma cum pietate peccata confiteretur, ſanctiſſimumque Chriſti Corpus ſumeret. Tunc excuſabat calamitatem ſuam apud Gregales, quòd moleſta illis fuiſſet; de diuinis rebus agebat ſemper, ac probè intelligebat diuino nutu fieri, vt ſic inſaniret. Aliquando autem ea in ſermone familiari ſic dixit nonnemini, cui magnam omnium rerum fidem habebat; Non ſunt à Deo petenda dura quædam, ne ſi obtinueri-

uerimus, infirmitas poſtea noſtræ mentis ſuccumbat. Cùm mors appropinquaret, perfectiſsimè rediịt ad ſe; ac ſumma cum religione diem ſuum obiịt; itaut corpus eius multò pulchrius conſpiceretur, quàm in vita fuerat. Sanè ego quoque ſentio cum ſancta illa anima non eſſe dura hæc à Deo petenda, licet nonnulla fortaſſe in contrarium adduci exempla poſsint. Nam Grad. 5. *legitur apud Climacum, fuiſſe quoſdam inter pœnitentes illos, qui peterent à Deo, vt vel incurſu Dæmonum infeſtarentur, vel inciderent in morbos, vel in paralyſim, vel oculos amitterent, vel miſerabile ſpectaculum fierent alio modo, dum alterius vitæ ſupplicia effugerent. Et quamquam periculoſum eſt, petere ſibi tales ærumnas, minimè tamen dubitari poteſt, quin gloria futura ſit ingens eorum in altera vita, qui talia fecere. Atque Gregorius Nazianze-* Orat. 47. in Iulian. *nus, Iulianum Apoſtatam inuidiſſe Martyrum gloriæ, atque ideò conatum fuiſſe offendere diſsimulanter eos, ſubditque Gregorius idem; Nos verò libenter acquieſcimus, vt nimirum ſupplicia habeamus, & careamus honore, qui Martyribus debetur. Talibus animis comparari poſſe videntur peregrini iſti ſpiritus, de quibus agimus, qui ſancti ignoti, & ſine gloria Martyres; & ſine victoria, Triumphales appellari quodammodo poſſent. Atque in talibus rebus elucet etiam ſingularis Dei bonitas, & miſericordia, referamque talis miſericordiæ recens exemplum. Fœmina ſanctis prædita moribus, iuuenilibus annis in medio ſpiritus ſui feruore petiịt à Deo, vt amens fieret, quò magis contemneretur. Ei accidit, vt per ſeptem heb-*

domadas

domadas perfecto rationis vſu careret, nihil tamen interea mali cogitatione, vel actione egit; tantùm proferebat verba, quæ male cohærerent, ac ſenſu carerent. Interea mens illius meditatione diuinarum rerum aſsiduè occupabatur. Ac meminerat ipſa optimè talium rerum, poſtquam ſana facta erat; nec ideò vitauit famæ damnum apud mortales, quamuis multos annos ſantiſsimè poſtea vixerit. Quòd autem hæc inſaniæ genera non ſint Dei Seruis cauſa malæ vllius actionis, confirmatur etiam Beatæ Coletæ exemplo, quam Stephanus Iuliacus ait, dum tali modo inſaniret, viſam eſſe ſibi ferri per aera cœlum verſus non ſine aliqua animi iucunditate. Stephanus Iuliacus.

DE GRAVISSIMIS MORIENTIVM tentationibus, & anguſtijs.

Caput XVI.

INTER pleraque inania vulgi, abſurdus in primis ille ſermo eſt, cùm de alicuius obitu ita narrat. Benè mortuus eſt, atque diſceſsit ex hac vita pulli inſtar, trimulivè infantis. Si morientibus innocentia eſſet ea, quæ trimulorum infantum eſſe ſolet, optimè cum multis ageretur: ſed pleriſque longè ſecus accidit. Interdum verò contra ſic ait: Fœdiſsimè ſe ſe contorquebat moriens, ſcitque Deus, quonam infelix illa anima migrarit. Hæc ita pronun-

ciata temeritate quotidiani ſermonis nihil veri, ſolidique habent, ac ſicut anteà dicebam, vulgi inſanientis ſermo eiuſmodi eſt. Non ſanè ego negauerim, terriculamenta obijci multis, qui flagitioſè vixerunt, ſolatiaq; rurſus offerri alijs, quorum vita innocens fuit; ſed id nego, ſigna ea in partem vtramque certa eſſe, conſtanterque affirmo, fallaciſsima argumenta eſſe, quæ ex quiete corporis, ſiue agitatione ad iudicandam animi ſalutem, exitiumve petuntur. Agitationes, & furores iſti morientium, licèt non ſemper, certè ſæpè proficiſcuntur ab ſola naturali corporis conditione, & temperamento. Ideò, in iuuenum morte cernentur magis, quàm in ſenum; robuſtique magis, quàm infirmi, & melancholici magis, quàm hilares in extrema illa hora ſe ſe contorquebunt, vultuſque fœdiores induent. Spectatur id in iuuenum obitu, quia ſpiritus animales copioſè adſunt ætati illi; eaque ſpirituum copia maiore doloris ſenſu diſſoluitur, diſceſſuſque animi à corpore violentior ibi eſt, quàm in ſenum morte. Atque veras talium rerum ex natura cauſas leuiter attingendo, & ſpeculando, ita vtique reperimus, non perturbatione animi ſed coagmentatione corporis accidere plerumque ea, cùm hominum vita diſſoluitur. Nam atra bilis abundantia multos dare inuſitatos motus poteſt. Tum vehemens aliqua imaginatio morientium, & ad aliquam rem fortis applicatio animi; vim terrificam habebit. Præteriti inſuper, viciniique timores percutiendo animum, altèque hærendo, quaſdam ibi reliquias ſpargunt, vnde motus iſti orientur etiam, vbi non erit integris ſenſibus æger,

Agitationes ex corporis temperamento.

& exie-

& exierit è poteſtate mentis. Præterea vis acerrima doloris inteſtini turbabit ægrotum, qui interim nec manifeſtare poterit eum dolorem, nec fortaſſe apud ſe erit, tuncque ſic affectus homo, ſimillimus erit brutis animantibus, cùm ratione, qua beſtiæ carent, vti nequeat vi morbi impeditus. Sed præter extrinſeca hæc turbamenta animi corripiuntur ægroti turbamentis alijs interioribus, tunc cum ſenſuum, rationiſque vſus integer manet. Nullum inuenire potui memorabilius, illuſtriuſque exemplum eo, quod Alexandri Farneſij Parmæ Ducis vxor fœmina inclyta pietatis moriens reliquit, eiuſque obitus cum fide, & cura perſcriptus extat. Res ſanè mirifica de Matronâ eius morte traduntur, quam & vixiſſe ſanctiſsime conſtat, & portum attigiſſe ſalutis magnoperè ſperamus, temerariumque fermè eſſet de eius fine ſecus opinari. Mirificarum earum rerum, caſuſque inuſitati rationes examinare libet, vtque hæc tota noſtra conſideratio tum intra naturæ fines conſiſtet, tum attinget etiam ea, quæ ſupra naturam ſunt. Sunt quidam natura timidi: quidam etiam cùm tales natura non eſſent, ob caſus fortaſſe, timoreſque aliquos, id vitium, cumque habitum hauſere. Alij etiam non ſolùm timidi, ſed crudeles ſunt, & certo naturæ impetu mouentur. Fieri poteſt inſuper, vt imaginatio ægroti vacillet, vel ante morbum læſa, vel poſt morbum. Dæmones item incitant, augentque timorem, ſicut in Diui Martini obitu accidiſſe credibile eſt. Diuino demum nutu interdum ad aliorum exemplum, diſciplinamque accidit, ſicut & in Farneſia huius, & antiquitus in

Agitationes interinſecæ animi.

Farneſiæ Matronæ exemplum.
Razzius Vol. 4.

San-

Perturbationũ eiuſmodi vtilitas.

Sancti Hilarionis obitu euenisse arbitramur: Perturbationes etiam iſtæ purgant animum, ſuntque ſalutiferæ ægrotis eo ipſo, quia timore ad virtutem excitantur homines, eamque ob cauſam extremi Iudicij temporibus horrenda quædam ſigna multos mortales, qui tunc erunt, ad veram pœnitentiam traducent. Sed quia iuſtum eſt, eos, qui flagitioſè vixerunt, maximis in extrema illa hora timoribus vexari; ideò pro certo habendum eſt, talium animos inter moriendum ſummo horrore perfundi, vel propter anteactæ vitæ recordationem, vel propter viſiones tremendas, atque inopinatas, cuiuſmodi vnam hoc loco referemus; tum vt bonis ſolatio ſit, tum vt horrori improbis. Narrationem hanc totam accepimus ex Codice manuſcripto auctoritatis minimè dubiæ, quo Beatæ Andreæ cognomento Columbæ vita narratur, cuius nos quoque geſta, & dicta Libro vno ſeparatim deſcripſimus. Hæc igitur Diuina mulier, cùm in preces effuſa Deum obſecraret, vt venia ſibi culparum ſuarum daretur, magnoq; timore conſternata iaceret propter impetrandæ veniæ dubitationem, cæleſti mox ſuauitate perfuſa alienatur à ſenſibus, videtque agentem animam virginem vnam, cui Dæmones circumfuſi lectulo aderant variè inſultantes. Eorum aliquis morienti virgini aiebat: corpus tibi licet virginale ſit, non tamen mens, animuſque virginalis. Alius: corpore tu quidem obediens fuiſti maioribus; ſed non voluntate. Alius: corpore prætuliſti virtutem humilitatis, ſed ſuperba mens fuit. Alius: non ad Dei obſequium, ſed ad humanæ gloriæ faſtum retuliſti religioſæ tuæ

Beata Andrea.

vitæ

vitæ merita, & virtutes. Ad ea Dæmonum dicta reſpondebat virgo, teſtabaturque falsò, ſe in ſingula capita accuſari. At Dæmones, vbi inuictam ſenſere, coorti ſimul omnes, maiore impetu labes ſingulas exprobrabant. Tunc virgo veluti ſpe ſalutis ſuæ deſperata, amplius non reſpondebat, ſed grauiſsimis conflictabatur doloribus; miſerèque torquebatur. Angelus eius animæ Cuſtos diſcrimen adeo graue cernens, magno cum mœrore Sanctos omnes obſecrabat, vt ei animæ ſubſidio eſſent. Saluatorem obſecrauere Sancti, vt miſeræ ferret opem. Reſpondit Saluator; ne horam quidem vnam iſta toto vitæ ſuæ ſpatio ita collectas habuit omnes animi partes, vt ibi conquieſcere poſſet, ſed rerum humanarum curis nimium intentus animus fuit. Hoc accepto reſponſo Sancti vnà cum Deipara Virgine nouas pro anima illa preces habent, quibus motus denique Saluator Sanctis omnibus innuit, vt virginis moribundæ patrocinium aduerſus Dæmones capeſcerent, remque aggreſsi illi, magnam dimicationem, certamenque ſuſtinuere. Vrgebant Dæmones, aiebantque, virginem illam quidquid piè feciſſet, amoris humani, non diuini cauſa feciſſe, ideoque animam ad Tartari iura pertinere. Sancti ſuperiores erant, tum merita Chriſti Paſsionis opponendo, tum virginis ipſius in extrema illa hora patientiam, roburque demonſtrando. Ita periclitantem animam è manibus Dæmonum extorſere. Mox Sanctorum illorum vnus ad virginem Columbam obuerſus ait. Dicis tu filia; timere te, ne mortis tempore peccata tibi non condonentur? At moneo ego, vt iculpas

pas tuas piè confitearis omnes, dein piacula iniuncta peragas, conſtantique ſis fide; atque ita, ſicut aqua extinguit ignem, peccata tua reſtincta manebunt. Quoties videris animam aliquam in extrema hora conflictari, ne ideò de illius ſalute deſperaueris. Virginem vidiſti hanc in tanto verſantem angore, quæ tamen ferendo, & ſuſtinendo, ſalutem impetrauit. Si ad clementiam Saluatoris ipſa confugiſſet, oraſſetque eundem per Paſsionis ſuæ merita, id pœnarum genus nequaquam experta eſset. Hæc vbi dicta fuerunt, euanuere omnia, Columbaque ſpiritus ſuum corpus repetijt.

DE SANCTITATE INFANTVM nonnullorum.
Caput XVII.

NVNC ab humana vita extremis, hoc eſt, à morte redeundo ad eiuſdem vitæ principia, puerilemque ætatem, dicimus, hanc quoque genus quoddam eſſe ſanctitatis occultum ferè, & ignotum. Conſtat enim, inuentos aliquando puerulos fuiſſe, qui ſupra fidem hominum, ſanctiſsimè vitam agendo, magnitudinem ſpiritus, quem nacti erant, tenera illa ætate, & membrorum ſuorum infantia occultarent. Cyprianus Martyr. Sanctus certè Martyr Cyprianus Epiſtola decima ſcribit, multa ſe diſcere ſolitum ex pueris quibuſdam ecſtaticis, eiuſque verba ſubijcere minimè alienum puta-

putamus; Caſtigare nos itaque diuina cenſura nec noctibus deſinit, nec diebus: præter nocturnas enim viſiones, per dies quoque impletur apud nos Spiritu Sancto puerorum innocens ætas, quæ in ecſtaſi videt oculis, & audit, & loquitur ea, quibus nos Dominus monere, & inſtruere dignatur. *Qui ſanè locus indicat, participem quidem fuiſſe Martyrem cæleſtium viſionum, atque reuelationum; ſicut octaua Epiſtola habemus; ſed ita tamen, vt ad probandam, atq; periclitandam ipſius humilitatem, non manifeſtaret ei quædam alia Deus, vt ſcilicet eadem non ab matura ætatis hominibus, ſed à paruulis pueris diſcere neceſſe haberet. Ac tanta fuit indulgentia æterni Numinis erga nonnullos eiuſmodi puerulos, vt miracula etiam patrarent. Inter acta Sancti Valeriani Martyris Foroliuienſis, quæ manuſcripta extant inter alios Bibliothecæ Ambroſianæ Codices, legitur, Sanctum eum Valerianum puerulum adhuc fugam inieciſſe Dæmoni vni. De Exuberantio autem Epiſcopo Cingulano legimus in Codice manuſcripto vetuſtiſsimo, Exuberantium eum decimo octauo die, poſtquam natus erat, vocem emiſiſſe atque ita eſſe locutum: gratias tibi ago Ieſu Chriſte, quod mihi dederis, vt naſci poſſem. De Sancto Peregrino quin etiam Romani Scotiæ Regis filio memoria extat, eum, cùm Sacro Fonte ablueretur, poſtquam recitatæ de more precationes erant, reſpondiſſe,* Amen. *Atque in Templo maximo Tolentinate adſeruantur acta manuſcripta Beatiſsimi Cateruí Martyris, qui temporibus Apoſtolicis, Fidei Miſterijs imbutus fuiſſe ſcri-*

Valerianus Martyr.

Exuberantius Epiſcopus.

Peregrinus Scotiæ Regis filius.

ſcribitur. De Sanctiſsimo hoc infante memoria extat, ſimul atq; natus fuiſſet, iunctis manibus; imaginem præbuiſſe adorantis Deum. Acta eiuſmodi etiam, quæ id referunt, in noſtra Bibliotheca Ambroſiana cuſtodiuntur. Cæterùm præcipua felicitate puellæ fuere duæ, quarum altera nomine Muſa, Sancti Gregorij Dialogis inſeritur. Hanc morientem Virgo Deipara ad Paradiſi gaudia inuitauit. Ita fuit matura præmia, cùm nondum ad victoriam apta eſſet: coronata eſt, antequam pugnaret: vicit, antequam videret hoſtem. Puella altera ſeptennis, cùm pſallendi ſtudio geſtiret, obtulit ei ſe ſe Deipara per quietem, erudiuitque ita, vt rectè, atque expeditè legeret, cùm literam antea, Librumque nullum vidiſſet, idque ita Thomas Cantipratanus refert; Et magni nominis, auctoritatiſque Scriptor Gregorius Turonenſis de Sancti Confeſſoris tumulo ita ſcribit; In Dolenſi Biturigi termini vico Beatus Luſor, Leucadi quondam Senatoris filius requieſcit, qui fertur in albis migraſſe à ſeculo. *Eius tumuli inclyta fuit fama, puerique etiam ſanctitas miraculis illuſtrata eſt. Veſtis alba, quo verbo Gregorius vtitur, ſolemne geſtamen fuit infantum, cum luſtralibus aquis admouerentur. Argumento ſunt eiuſdem Gregorij Turonenſis hæc verba,* Baptizatus autem puer, quem Ignomerum vocitauerunt, in ipſis, ſicut regeneratus fuerat, albis obijt. *Idipſum manifeſtè conijcitur ex Aimoino, qui Libro quarto de geſtis Francorum, Capite primo, ita habet,* Theodeberti filium, in albis nouæ regenerationis adhuc conſtitutum, notum eſt

Gregor. libr. 4. Dialog. c. 18.

Puellæ duæ.

Thom. Cātip. lib. 1. cap. 23.

Gregorius Turonenſis, de Gloria Confeſſ. c. 92.

Greg. Turonenſis in Hiſt. Franc. libr. 2. c. 29.

eſt cum fratre innocentem exhalaſſe ſpiritum. *Manifeſtum porrò eſt, regenerationis nomine, apud Scriptores, nihil aliud, quàm Baptiſmum deſignari. Formulæ quoq; vocem, qua Gregorius Turonenſis vtitur, video, nihil aliud eſſe, quàm ſcabellum humile, ſiue congenulatorium ad ſubleuandum aliquantiſper laborem, quo flectentes genua, ſiue diù ſtantes fatigantur. Etiam cognitu iucundum in vita Henrici Suſonenſis refertur de Adoleſcentulo diſcipulo, cui nomen Chryſoſtomus; ei ſcilicet apparuiſſe Deiparam Virginem, & veluti guſtandos lactis liquores præbuiſſe, eiuſque rei viſionem Henrico ipſi oblatam. Iam in puerulo quodam decem annorum, cui nomen Archippus erat, quis tantum fuiſſe ſanctitatis crediдiſſet? Refert de eo Metaphraſtes, incredibili fuiſſe abſtinentia; non pane, non cibo alio, qui gratior palato eſſet, nutriri ſolitum; ſed ipſum coquentem ſibi agreſtes herbas etiam abſque ſalis condimento, & ſemel tantùm in hebdomada, ad ſedandam ſitim, aquæ potum ſed intra modum tamen adhibere conſueuiſſe. Saccus puero geſtamen erat, ſacco incubabat, eique tam ſubtili lectulo lapides acuti ſubſtrati erant; capiti pro puluino vepres adhibebat. Non autem ita difficiles, & increduli nos ſumus, vt noſtra laboret fides in puerulo Acha. De cuius admirabili pietate, cùm annos quinque natus eſſet, Thomas idem Cantipatranus narrat. Promptum vnicuique fuerit, rem cognoſcere, prout narrata eſt, Libro ſecundo, Capite vigeſimo octauo. Sed ſi noſtra hac legens fortè aliquis, proponi ſibi pueri eius vitam cupiet, ſtudio huius, ac voluntati ſa-*

In Vita Hẽrici de Suſone c.20

Chryſoſtomus.

Archippus.

Metaphraſtes die 5. Septẽb.

Pueruli Achæ vita.

tisfaciemus. Sub tempora ipſa Thomæ Cantipatrani, extitit in Belgio puer, qui ſtatim vbi Minores Franciſcanos adſpexerat, exarſit incredibili ſtudio veſtem eam, habitumque vſurpandi. Neque puerili leuitate mouebatur, ſed Ordinis inſtitutum, legeſque illico amplexus, ex ea diſciplina vitam agebat. Nullos contrectare nummos volebat: pueros alios feſtis diebus erudiens in foro ſedebat, atque ad eos de pœnis Inferorum, præmiſque Paradiſi concionabatur. At domi, ſi quam parentum ſuorum vel in ſermone quotidiano, vel in veſtitu licentiam notaſſet, modeſtiſsime reprehendebat. Cùm Matrem ſuam in purpurea veſte aliquando adſpexiſſet, monuit, vt nudum, ac rubentem ſanguine Chriſtum in Cruce contemplaretur. Talis hic puer nondum ſeptimum annum attigerat, cùm in morbum incidit. Tunc peccata ſua ritè confeſſus, Altaris myſteria popoſcit. Cùmque ei diceretur, ſanctis Eccleſiæ ritibus non eſſe tanti Sacramenti capacem illam ætatem, conuerſo ab hominibus ad Deum ſermone Puer ita eſt locutus. Noſti Domine pectoris mei flammam: te volui, te petij, teque vt haberem, omni mea ope connixus ſum. Nunc magna mihi ſpes eſt, quòd aſpectu, præſentiaque tua non priuabor. Hæc effatus, pauca inſuper ad confirmandos, monendoſque parentes aiebat, interimque anima illa cæleſtis ex corpore migrauit.

FINIS.

Errata ſic Corrige.

Pag. 2.	*lin.* 16.	*Melis*	*mellis*
6.	7.	*vita*	*vitæ*
13.	17.	*flagio*	*flagitio*
19.	10.	*Magumque*	*magnumque*
	25.	*elefantium*	*elephantum*
22.	1.	*onæ*	*Ionæ*
23.	24.	*eum*	*cum*
24.	20.	*ab cam*	*ob cam*
28.	10.	*iniquam*	*inquam*
36.	18.	*oceaſionum*	*occaſionum*
61.	1.	*vitæ*	*vita*
	18.	*consentus*	*concentus*
74.	26.	*oſtondat*	*oſtendat*
132.	19.	*eriginis*	*originis.*

Cætera leniora prudens lector emendabit

REIMPRIMATUR.

Fr. Baſilius Commiſs. S. Officij Mediolani.

Io. Paulus Mazuchellus pro Eminentiſs. D. Cardinali Archiepiſcopo.

Comes Maioragius pro Excell. Senatu &c.

MEDIOLANI,

Apud Ludouicum Montiam Typographum Venerandi Collegij Ambroſiani.

1650.

ANT 1742,786

Digitized by Google

5760

I 26